

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร
กรณีศึกษาจังหวัดตรัง

โดย

อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์
คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

เมษายน พ.ศ.2561

สัญญาเลขที่ MRG050

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร
กรณีศึกษาจังหวัดตรัง

อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์
คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตตรัง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย
สกว. และ สกอ. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

มนุษย์ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545; 2550) ทำให้มนุษย์มีความต้องการรายได้ เพราะรายได้ทำให้สามารถเป็นเจ้าของสินค้าและบริการได้ตามที่ต้องการ ดังนั้นรายได้ยิ่งมากก็ยิ่งแสวงหาสินค้าและบริการได้มากตามไปด้วย จึงเกิดความเชื่อว่าระดับรายได้มีผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี¹ ทำให้วัตถุประสงค์หลักของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่างมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากร ดังจะเห็นได้นับตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาประเทศในปี พ.ศ. 2504 เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในเกณฑ์สูงเฉลี่ยร้อยละ 6.17 ส่งผลให้รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นจาก 110 เหรียญ สหรัฐ. ในปี 2505 เป็น 5,210 เหรียญ สหรัฐ. ในปี 2554² ธนาคารโลกจึงยกระดับฐานะประเทศไทยจากประเทศรายได้ต่ำเป็นประเทศรายได้ปานกลาง และยกฐานะจากการเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับกลาง (Middle Middle Income Country) เป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper Middle Income Country) ในปี 2555 แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าคนไทยมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ดูได้จากสัดส่วนหนี้สินครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ที่มีเพียงร้อยละ 55.6 เป็นร้อยละ 85.9 ในปี พ.ศ. 2558 หรือหากพิจารณาจากจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของไทย ในปี พ.ศ. 2543 อยู่ที่ 68,405 บาทต่อครัวเรือน ปรับเพิ่มขึ้นเป็น 156,770 บาทต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2558 และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 163,087 บาทในปี พ.ศ. 2566 (สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม, 2558)³ จากปัญหาหนี้ครัวเรือนที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยที่ร้อยละ 15 มาตั้งแต่ปี 2553 โดยปริมาณหนี้ที่สูงขึ้น และถือเป็นอัตราที่สูงกว่าประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโภคภายในประเทศ การแข่งขันการปล่อยสินเชื่อระหว่างสถาบันการเงิน จากปัญหาหนี้สินต่อครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น อาจเกิดจากด้านระดับความรู้ด้านการเงิน พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน และความไม่สมดุลของการเข้าถึงแหล่งเงินของแต่ละบุคคล ทำให้คนส่วนใหญ่มักติดอยู่กับวงจรหนี้สินและกับดักความยากจน รูปแบบการจัดการด้านการเงินที่รัฐบาลหลายประเทศนำมาใช้จนประสบผลในการแก้ปัญหาหนี้สิน เช่น การมุ่งให้ความรู้ทางการเงินซึ่งนับเป็นวิธีการที่ดีที่จะ

¹ ที่มา: http://www.nesdb.go.th/article_attach/05dataEdit01.pdf

² ที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=3636&filename=index

³ โดยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ระดับหนี้ในระบบสถาบันการเงินของภาคครัวเรือนไทย เพิ่มขึ้นจากระดับร้อยละ 55.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เมื่อสิ้นปี 2551 ไปเป็นร้อยละ 83 ในช่วงกลางปี 2557 คิดเป็นค่าเฉลี่ยระดับหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 15 ต่อปี

ช่วยสร้างทักษะและพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้องให้ติดตัวบุคคลนั้น⁴ หากข้อสรุปที่ว่า การมีภาระหนี้สินทำให้คุณภาพชีวิตของคนลดลง⁵ ดังเช่นข้อสรุปในงานวิจัยของ Thongthai (2011) และ สุวัฒน์ (2543) ดังนั้นการเสริมทักษะทางการเงิน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะต่างเชื่อว่าสาเหตุสำคัญที่ประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหาทางการเงินเนื่องจากขาดทักษะทางการเงินนั่นเอง หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการมีทักษะทางการเงิน ช่วยลดปัญหาหนี้สินและภาวะความยากจนลงได้⁶

คำว่า “ทักษะทางการเงิน” (Financial Literacy) แตกต่างจากคำว่า “การรู้หนังสือ” (Literacy) หรือการอ่านออกเขียนได้ที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคย⁷ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ให้คำจำกัดความของทักษะทางการเงินว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความรู้พื้นฐานในเรื่องเงิน ผลกระทบทางการเงินและความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งทำให้บุคคลตระหนักถึงความเสี่ยงและโอกาสจากการลงทุน รู้ว่าเมื่อต้องการความช่วยเหลือทางการเงินจะต้องปรึกษาผู้ใด รวมทั้งสามารถวางแผนด้านการเงินการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากคำจำกัดความดังกล่าวพบว่า ทักษะทางการเงินประกอบไปด้วย 3 ด้านหลักๆ คือ ด้านความรู้ทางการเงิน ทักษะการตัดสินใจทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงิน งานวิจัยเรื่อง Financial literacy and Inclusion (OECD, 2005)⁸ กล่าวว่าผลที่ได้จากการวัดทักษะทางการเงินทั้ง 3 ด้านดังกล่าวจะทำให้สามารถระบุทักษะทางการเงินที่ขาดด้อยในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่าองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)⁹ ถือเป็นองค์กรแรกที่เข้ามาทำการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนในประเทศต่างๆ เช่น ในปี พ.ศ. 2556 มีการสำรวจทักษะทางการเงินใน 15 ประเทศ¹⁰ การสำรวจพบว่า คนไทยมีทักษะทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 58.67 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ 14 ประเทศซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 62.27 หากพิจารณาแต่ละด้านพบว่า คนไทยมีทัศนคติทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 66, พฤติกรรมทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 65.56 และ

⁴ <http://www.gsmi-ijgb.com/Documents/JFAM%20V5%20N2%20P04%20Upendra%20Singh%20Financial%20Literacy%20and%20Financial%20Stability.pdf>

⁵ <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/05/29/financial-inclusion-plays-vital-role-in-reduction-of-poverty-inequality-and-stimulation-of-job-creation>

⁶ Financial inclusion to help reduce poverty

<http://www.vitainternational.media/en/article/2015/12/03/financial-inclusion-to-help-reduce-poverty/104/>

⁷ ในอดีตแทบทุกประเทศต่างมุ่งพัฒนาและส่งเสริมให้ประชากรในประเทศของตนมีอัตราความรู้หนังสือ (Literacy) เพิ่มสูงขึ้น ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยอ่านออกเขียนได้ จากการสำรวจในปี 2015 พบว่าคนไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเป็น 96.7% ของประชากรทั้งหมด (เพศชาย 96.6% และ เพศหญิง 96.7%) จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรของทั่วโลก ที่มีอัตราอ่านออกเขียนได้อยู่ที่ 86.3% ของประชากรทั้งหมด (เพศชาย 90.0% และ เพศหญิง 82.7%)

⁸ <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=114072>

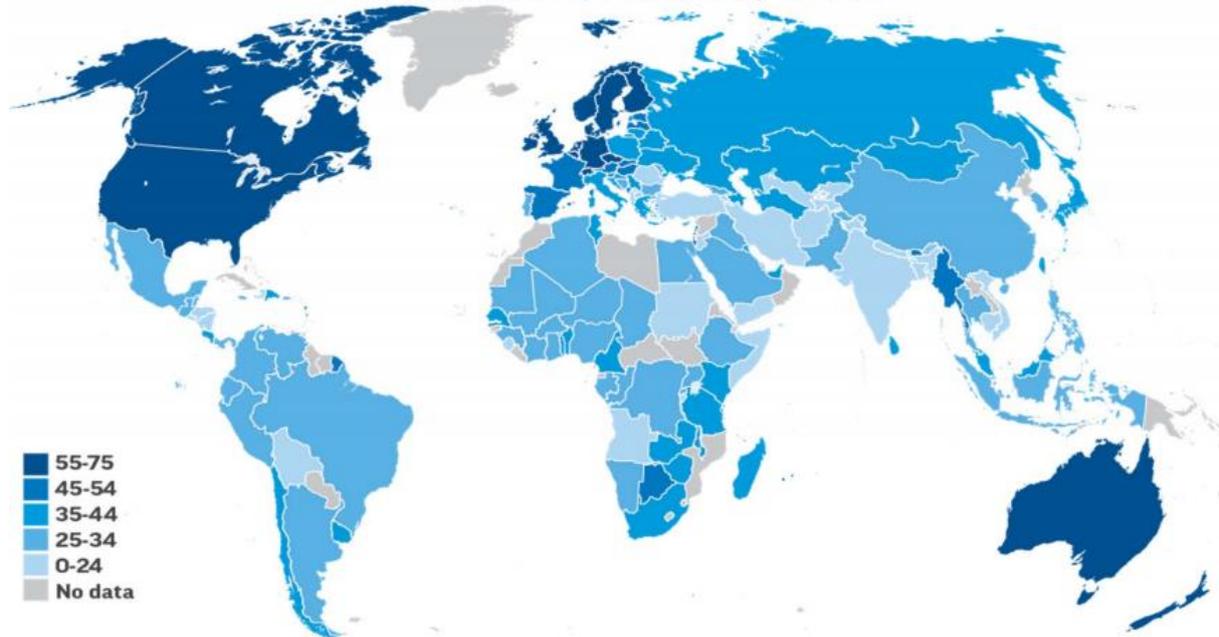
⁹ <http://www.oecd.org/finance/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>

¹⁰ การสำรวจทักษะทางการเงิน 15 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย, เยอรมัน, หมู่เกาะบริติชเวอร์จิน, ฮังการี, มาเลเซีย, ไอร์แลนด์, สาธารณรัฐเชค, อังกฤษ, นอร์เวย์, เปรู, เอสโตเนีย, โปแลนด์, อัลบาเนีย, แอฟริกาใต้, อาร์เจนตินา

ความรู้ทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 46.25 โดยคะแนนด้านพฤติกรรมและทัศนคติทางการเงินได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 60 และ 64 ตามลำดับ แต่กลับได้คะแนนด้านความรู้ทางการเงินน้อยที่สุดในบรรดาประเทศที่เข้าร่วมสำรวจทั้งหมด ซึ่งค่าเฉลี่ยของ 14 ประเทศอยู่ที่ร้อยละ 63.75 (Atkinson, Messy, 2012)

Financial literacy globally

% of adults who are financially literate

Only 1 in 3 adults worldwide responded correctly to three out of four topics

รูปภาพที่ 1 แสดงระดับทักษะทางการเงินในวัยผู้ใหญ่ทั่วโลก

ที่มา : Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal of pension economics & finance*, 10(4), 497-508.

ปัจจุบันนอกจาก OECD แล้วยังมีองค์กรหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสำรวจระดับทักษะทางการเงินกันเป็นจำนวนมาก เช่น รายงานของวอลล์สตรีทเจอร์นัล (Wall Street Journal) พบว่า¹¹ การสำรวจ S&P Global FinLit Survey¹² ในผู้ใหญ่จำนวนกว่า 150,000 คนจาก 148 ประเทศทั่วโลก ที่ถามเกี่ยวกับการเงินพื้นฐานเรื่องเงินเพื่อ อัตราดอกเบี้ย การคิดดอกเบี้ยทบต้น และการกระจายความเสี่ยง พบว่าคนอเมริกันเพียง 57% ที่สามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ ผลปรากฏว่าคนอเมริกันมีทักษะทางการเงินอยู่ใน

¹¹ <http://blogs.wsj.com/economics/2015/11/18/the-u-s-may-be-the-worlds-richest-country-but-it-ranks-14th-in-financial-literacy/>

¹² http://gffec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf

อันดับที่ 14 ของโลก¹³ และ ¹⁴ นอกจากนี้ยังมีบริษัทมาสเตอร์การ์ด (Master Card)¹⁵ ได้ทำการสำรวจทักษะทางการเงินของคนที่มียุ่ระหว่าง 18 – 64 ปี จำนวนกว่า 7,756 คน ใน 16 ประเทศเอเชียแปซิฟิก ภายใต้ดัชนีที่เรียกว่า MasterCard Index of Financial Literacy โดยทำการสำรวจในช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2013 ผ่านทางโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต รวมถึงการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว แบ่งคำถามที่ใช้สำรวจทักษะทางการเงินออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน (basic money management: 50%) 2) การวางแผนทางการเงิน (financial planning: 30%) และ 3) การลงทุน (investment:20%) ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน เช่น การจัดทำงบประมาณรายวัน การจ่ายชำระหนี้บัตรเครดิต การออมสำหรับการบริโภค การอ่านและทำความเข้าใจในงบการเงินบุคคล ตลอดจนจนถึงแนวคิดเรื่องการลงทุนที่ซับซ้อนมากขึ้น เป็นที่สังเกตว่าข้อคำถามที่มีการสำรวจโดยบริษัทมาสเตอร์การ์ด (Master Card) แตกต่างไปจากที่องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาใช้สำรวจ คือ การสำรวจโดยบริษัท มาสเตอร์การ์ด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชน คำถามที่ใช้จึงมุ่งเน้นไปในแนวทางการจัดการการเงินส่วนบุคคล ที่เน้นการบริโภคหรือการจัดการสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากการสำรวจโดยองค์กรอิสระหรือหน่วยงานภาครัฐ (พิจารณาตารางที่ 1 ประกอบ)

ตารางที่ 1 แสดงผลการสำรวจทักษะทางการเงินของคนในประเทศต่างๆ โดยบริษัท Master card

ประเทศ	ดัชนีทักษะทางการเงินรวม	การจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน	การวางแผนการเงิน	การลงทุน	S&P Global Finlit Survey	
ออสเตรเลีย	Australia	71	75	70	63	64
บังคลาเทศ	Bangladesh	63	56	76	60	19
จีน	China	66	58	79	68	28
ฮ่องกง	Hong Kong	71	71	72	67	43
อินเดีย	India	59	50	76	57	24
อินโดนีเซีย	Indonesia	60	56	75	47	32
ญี่ปุ่น	Japan	57	58	68	39	43
เกาหลี	Korea	62	58	78	48	33
มาเลเซีย	Malaysia	70	67	82	62	36
พม่า	Myanmar	66	54	88	-	52

¹³ The U.S. May Be the World's Richest Country, But It Ranks 14th in Financial Literacy

¹⁴ <http://www.forbes.com/sites/maggiemcgrath/2015/11/18/in-a-global-test-of-financial-literacy-the-u-s/#5e9f112a6a16>

¹⁵ <http://www.rappler.com/business/features/33944-how-do-filipinos-rank-in-financial-literacy>

นิวซีแลนด์	New Zealand	74	77	74	63	61
ฟิลิปปินส์	Philippines	68	67	74	58	25
สิงคโปร์	Singapore	72	73	80	58	59
ไต้หวัน	Taiwan	71	68	83	63	37
ไทย	Thailand	68	63	81	61	27
เวียดนาม	Vietnam	63	57	80	52	24

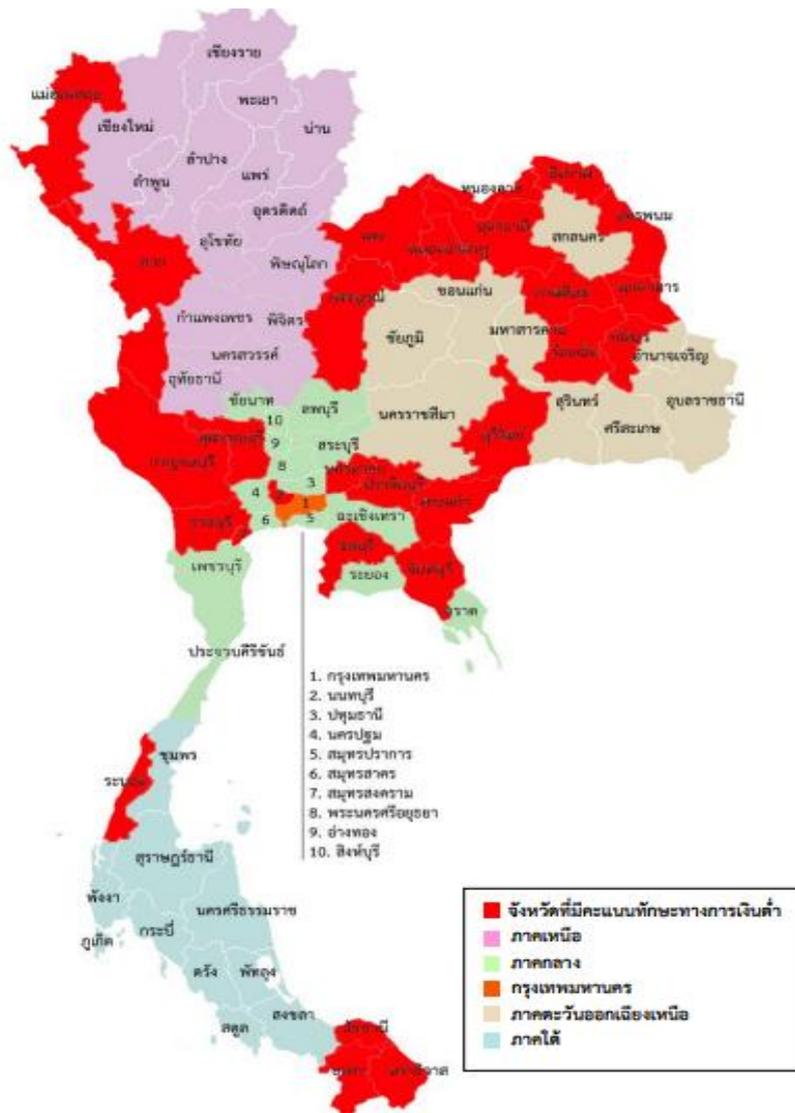
ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเล็งเห็นปัญหาและความสำคัญของการพัฒนาการทางการเงินของคนในประเทศ จึงดำเนินการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนไทยมาตั้งแต่ปี 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทักษะทางการเงินของคนไทยและปัจจัยด้านสถานภาพที่มีผลต่อทักษะทางการเงิน เนื่องจากปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าหากต้องการศึกษาถึงพัฒนาการทางการเงินของคนในประเทศสามารถนำระดับทักษะทางการเงินมาเป็นตัวชี้วัดได้ทางหนึ่ง (OECD, 2012) การสำรวจทักษะทางการเงินของประชากรไทยล่าสุดในปี 2556 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าความรู้ทางการเงินที่คนไทยยังไม่เข้าใจ คือ เรื่องการคำนวณดอกเบี้ยทบต้น นโยบายคุ้มครองเงินฝาก และมูลค่าของเงินตามเวลา ส่วนพฤติกรรมที่คนไทยส่วนใหญ่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องเหมาะสม คือ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การเปรียบเทียบข้อมูลสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อ และการกู้ยืมเมื่อรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ทั้งนี้จากผลการศึกษาดังกล่าวเมื่อพิจารณารายภาคและจังหวัดพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนทักษะทางการเงินรวมต่ำที่สุด ภาคใต้มีคะแนนด้านความรู้ทางการเงินค่อนข้างต่ำ แต่มีคะแนนด้านพฤติกรรมทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดี ผลสรุปที่ได้จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ จังหวัดที่มีทักษะทางการเงินต่ำ มักเป็นจังหวัดที่อยู่ชายขอบของภาคหรืออยู่ห่างไกลจากจังหวัดศูนย์กลางธุรกิจของแต่ละภาค คือ เชียงใหม่ (ภาคเหนือ) นครราชสีมาและขอนแก่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) กรุงเทพฯ (ภาคกลาง) และ สงขลา (ภาคใต้) รวมไปถึงจังหวัดที่มีทักษะทางการเงินต่ำมักเป็นจังหวัดที่มีระดับธุรกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน

ตารางที่ 2 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในจังหวัดต่อหัวในภาคใต้ (Gross Provincial Product at Current Market Price per capita)

ภาค	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557
ราชอาณาจักร	118,877	130,398	140,079	148,952	147,293	163,869	170,666	185,722	193,266	195,995
กรุงเทพฯ	295,426	306,641	315,846	320,612	307,347	325,991	331,977	357,095	372,503	387,036
ภาคใต้	83,875	95,332	98,695	104,075	99,572	120,785	132,988	129,603	127,520	123,684
นครศรีธรรมราช	70,485	73,611	77,575	76,170	81,242	103,089	101,768	100,183	96,663	90,950
กระบี่	98,084	123,580	140,443	157,968	143,861	159,548	195,943	207,435	192,087	203,909
พังงา	99,544	115,561	119,815	136,012	128,956	155,747	176,011	166,223	163,024	161,681
ภูเก็ต	148,587	184,635	201,914	201,466	175,293	186,792	205,085	229,328	251,144	258,817
สุราษฎร์ธานี	106,636	125,666	122,003	134,995	122,491	152,504	174,295	175,160	166,248	162,329
ระนอง	80,646	82,316	83,554	86,967	83,360	87,035	89,220	90,571	91,022	89,698
ชุมพร	88,146	96,606	109,741	125,415	121,017	134,632	142,537	140,545	146,361	147,249
สงขลา	107,802	117,641	116,433	119,911	114,287	137,406	150,515	149,840	152,130	144,209
สตูล	82,851	89,989	93,013	92,352	91,959	109,396	122,327	121,119	112,366	112,136
ตรัง	84,930	99,255	98,918	104,582	94,599	122,922	142,345	116,354	110,518	103,220
พัทลุง	46,680	54,282	56,682	59,137	57,841	70,717	79,138	74,056	71,908	65,530
ปัตตานี	52,470	55,354	52,416	56,323	60,554	69,357	76,385	79,512	78,932	75,378
ยะลา	70,375	81,435	86,787	89,239	83,467	118,225	132,540	113,297	100,154	89,330

จากข้อมูลสถิติดังกล่าวข้างต้นพบข้อขัดแย้งจากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยประการหนึ่งคือ เมื่อพิจารณารายได้ต่อหัวของคนในจังหวัดตรังอยู่ที่ 103,220 บาท ซึ่งต่ำเป็นอันดับ 8 จาก 14 จังหวัดภาคใต้¹⁶ ทั้งยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ 193,394 บาทกว่าเกือบเท่าตัว

¹⁶ รายได้ต่อหัวปี 2557 (บาทต่อปี) ในภาคใต้ เรียงตามลำดับ คือ 1) ภูเก็ต 258,817 2) กระบี่ 203,909 3) สุราษฎร์ธานี 162,329 4) พังงา 161,681 5) ชุมพร 147,249 6) สงขลา 144,209 7) สตูล 112,136 8) ตรัง 103,220 9) นครศรีธรรมราช 90,950 10) ระนอง 89,698 11) ยะลา 89,330 12) ปัตตานี 75,378 13) พัทลุง 65,530 14) นราธิวาส 55,601

รูปภาพที่ 2 แผนที่ประเทศไทยแสดงจังหวัดที่มีคะแนนทักษะทางการเงินเกินค่าเฉลี่ย
 ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2013), รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2556
 สืบค้นจาก <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf>

แต่ผลที่ได้จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยล่าสุด ปี 2556 พบว่าระดับทักษะทางการเงินของ
 คนในจังหวัดตรังอยู่ที่ 14.53 ซึ่งสูงเป็นอันดับ 3 จาก 14 จังหวัดภาคใต้¹⁷ ทั้งยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ
 ภาคใต้ที่ 13.18 จึงเกิดเป็นประเด็นคำถามของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ระดับทักษะทางการเงินของประชากร มี
 ความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของประชากรหรือไม่อย่างไรโดยงานวิจัยฉบับนี้จะทำการสำรวจทั้ง

¹⁷ การสำรวจทักษะทางการเงินของภาคใต้ในปี 2556 โดย ธปท. เรียงตามลำดับจากน้อยไปมากเป็นดังต่อไปนี้ ระนอง 10.33, ยะลา
 11.37, บัตตานี 12.02, นครศรีธรรมราช 12.99, ภูเก็ต 13.49, พังงา 13.57, สตูล 13.66, กระบี่ 13.92, พัทลุง 14.26, ชุมพร 14.43, ตรัง
 14.53, สงขลา 14.82, สุราษฎร์ธานี 14.83

ทักษะทางการเงินรวมถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรังครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอ ที่อาจทำให้ผลที่ได้จากการสำรวจในครั้งนี้ แตกต่างจากการสำรวจทักษะทางการเงินของประชากรทั่วทั้งประเทศที่ทำโดยธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งการสำรวจดังกล่าวเป็นการสำรวจในระดับมหภาค ผลที่ได้จึงไม่ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม นอกจากนี้การสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นการสำรวจเฉพาะระดับทักษะทางการเงินเท่านั้น การศึกษานี้มีการนำปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตมาพิจารณาร่วมกับทักษะทางการเงินผ่านสมการโครงสร้าง หรือ Structural Equation Model โดยระดับคุณภาพชีวิตที่ใช้พิจารณานั้นแยกออกเป็น 3 ด้านหลักๆ คือ ด้านการศึกษา (Quality of Education) ด้านสุขภาพ (Quality of health) และด้านสิ่งแวดล้อม (Quality of Environment)

จากผลการศึกษาในอดีตพบว่าทักษะทางการเงินที่ดี ต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลักๆ คือควรเริ่มจากการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเงินกับประชากร จนสามารถปรับทัศนคติความเชื่อทางการเงินของประชากรอันจะส่งผลให้พฤติกรรมการใช้เงินของประชากรเปลี่ยนไปในทางที่ดี หรือกล่าวได้ว่าการให้ความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้เพิ่มกระบวนการให้ความรู้ทางการเงิน ในหัวข้อที่พบว่าประชากรยังมีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ ในเบื้องต้นจะเน้นความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งประกอบด้วย การคำนวณดอกเบี้ยของสินเชื่อ การคิดดอกเบี้ยทบต้น และมูลค่าของเงินตามเวลา จะเห็นได้ว่าความรู้พื้นฐานหัวข้อต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นหัวข้อที่นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ต้องมีกระบวนการเรียนรู้จากในหลายรายวิชา ไม่ว่าจะเป็นวิชาวางแผนการเงินส่วนบุคคล วิชาการวางแผนความมั่งคั่งส่วนบุคคล หรือแม้กระทั่งวิชาหลักการลงทุน ดังนั้นเพื่อเป็นการบูรณาการงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นถึงความสำคัญของเนื้อหาในรายวิชานั้นว่ามีความสำคัญและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เป็นเพียงความรู้ที่อยู่ในตำรา ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจึงบูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับงานวิจัยโดยให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมผ่านกระบวนการให้ความรู้กับประชาชน แล้วจึงนำผลการศึกษาที่ได้เปรียบเทียบกับระดับทักษะทางการเงินของประชากรก่อนได้รับความรู้ทางการเงิน เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการให้ความรู้ทางการเงิน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความรู้ทางการเงินเพิ่มสูงขึ้น จะช่วยเพิ่มทักษะทางการเงิน รวมไปถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรังหรือไม่อย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะตอบคำถามที่ว่า ทักษะทางการเงินมีบทบาทต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรอย่างไรในสังคมไทย และ ทักษะทางการเงินในด้านใดที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตที่ดี ผลการศึกษาที่ได้เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้วางแผนทางการเพิ่มทักษะทางการเงิน เพราะการมีทักษะทางการเงินมิได้

หมายความว่าถึงการมีความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทัศนคติทางการเงินที่ดี และมีพฤติกรรมใช้จ่ายเงินที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรในท้ายที่สุด ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินของจังหวัดในภาคใต้ จำนวน 1,531 ตัวอย่าง

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจระดับทักษะทางการเงินในแต่ละด้านของประชากรแต่ละจังหวัดในภาคใต้

	ทักษะทางการเงิน รวม	ด้านความรู้ ทางการเงิน	ด้านพฤติกรรม ทางการเงิน	ด้านทัศนคติ ทางการเงิน
ภาคใต้	13.18	4.06	6.14	2.98
นราธิวาส	9.86	2.11	5.11	2.34
ระนอง	10.33	2.52	4.95	2.50
ยะลา	11.37	2.91	5.94	2.11
ปัตตานี	12.02	3.06	6.10	2.42
นครศรีธรรมราช	12.99	3.33	6.19	2.99
ภูเก็ต	13.49	3.50	6.24	3.25
พังงา	13.57	3.69	6.11	3.24
สตูล	13.66	3.80	6.19	3.13
กระบี่	13.92	4.08	5.96	3.30
พัทลุง	14.26	4.02	6.74	2.94
ชุมพร	14.43	3.71	6.45	3.73
ตรัง	14.53	4.37	6.58	2.96
สงขลา	14.82	4.29	6.55	3.36
สุราษฎร์ธานี	14.83	4.10	6.71	3.43

ที่มา: สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 การสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (literature review) และเอกสารอ้างอิง

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่ศึกษาและผลการศึกษาที่ได้ในสองส่วนหลัก คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาระดับทักษะทางการเงิน ส่วนที่สองจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดระดับทักษะทางการเงิน

2.1 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางการเงินในประเทศไทย

คำว่าทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) เป็นคำที่ถูกหยิบยกนำมาใช้กันยังกว้างขวาง จนหลายคนเริ่มคุ้นชิน แต่คนส่วนใหญ่ยังคงมีความเข้าใจที่คาดเคลื่อน สืบค้นคำว่า ทักษะทางการเงิน (financial literacy) กับการเงินส่วนบุคคล (personal finance) Garman และ forgue (2000) ได้ให้ความหมายของทักษะทางการเงินว่า หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการจนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินส่วนบุคคลให้ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ Jacob, et al (2000) กล่าวว่า การเงินส่วนบุคคล (personal finance) หมายถึงแนวคิดและทักษะการบริหารจัดการข้อมูลทางการเงินส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่า ทักษะทางการเงินนั้นครอบคลุมถึง ความรู้ที่เป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติและกฎเกณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการทางการเงิน การจัดการการเงินบุคคลในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการสินเชื่อเพื่อการบริโภค การบริหารหนี้ การจัดการด้านบัตรเครดิต การซื้อประกันชีวิต การประมาณการรายได้ ค่าใช้จ่าย รวมไปถึงการลงทุนตามที่ Remund (2010) กล่าวว่าความรู้ทางการเงินคือความสามารถของบุคคลในการทำความเข้าใจและการบริหารจัดการเรื่องเงิน Huston (2010) ระบุว่า ทักษะทางการเงิน (financial literacy) รวมถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงิน (financial instrument) ประเภทต่างๆ อย่างถ่องแท้ อันหมายความว่า รวมถึงการสามารถนำเอาเครื่องมือทางการเงินเหล่านั้นมาปรับใช้ได้ทั้งในทางธุรกิจ และชีวิตประจำวันของบุคคลได้นั้นเอง นั่นคือสิ่งที่บ่งบอกว่าบุคคลมีทักษะทางการเงินหรือไม่ สามารถพิจารณาได้จาก การที่เขาเหล่านั้นสามารถบริหารจัดการและแก้ปัญหาการเงินส่วนบุคคล (personal finance) ได้ในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่า ทักษะทางการเงิน กับ การบริหารการเงินส่วนบุคคล มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Remund 2010) โดยสรุปหากจะพิจารณาความหมายเชิงลึกของคำว่าทักษะทางการเงินจะพบว่า ทักษะทางการเงิน ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมการใช้เงิน (Financial Behavior)

โดยที่องค์ประกอบทั้งสามส่วนดังกล่าว มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกพิจารณาเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ กล่าวคือ บุคคลจะมีทักษะทางการเงินที่ดีได้นั้น ต้องเริ่มจากการที่บุคคลมีความรู้ทางการเงินดี อันจะก่อให้เกิดการมีทัศนคติที่ดีทางการเงิน และท้ายที่สุดย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินของบุคคลนั่นเอง

สำหรับประเทศไทยได้มีการสำรวจทักษะทางการเงินของคนในชาติ ทุก ๆ 3 ปี มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการสำรวจล่าสุดปี พ.ศ. 2556 พบว่าคนไทยมีระดับทักษะทางการเงินค่อนข้างต่ำโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกร ที่มีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำที่สุด จึงทำให้บุคคลเหล่านี้มักจะตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดกับดักวงจรหนี้สินและความยากจน ดังนั้นการเพิ่มทักษะทางการเงินของคนไทยจึงถือเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหา จึงทำให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนหันมาให้ความสนใจแก้ปัญหาเกี่ยวกับทักษะทางการเงินเพิ่มมากขึ้น เริ่มจากภาครัฐที่มีการตั้งคณะกรรมการการให้ความรู้ทางการเงิน โดยมีจุดมุ่งหวังเพื่อให้คนไทยทุกคนมีความรู้ความสามารถในการบริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัยทางการเงิน เพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่ตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ทำหน้าที่เสนอแนะนโยบายและทิศทางการให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว คณะกรรมการการให้ความรู้ทางการเงินจึงมีการจัดทำแผนการเพิ่มทักษะทางการเงินที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ความรู้ทางการเงิน ทักษะทางการเงิน และ พฤติกรรมการใช้เงิน เริ่มจากโครงการการให้ความรู้ทางการเงิน โดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ที่มีการพัฒนาระบบแอปพลิเคชัน Start – to – Invest เพื่อให้ข้อมูลการเงิน การบันทึกการใช้จ่ายและจัดการแผนเงินลงทุน นอกจากนี้ยังมีสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนในกลุ่มที่มีความเสี่ยงทางการเงิน รวมถึงธนาคารแห่งประเทศไทยที่มุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ดูแลเรื่องร้องเรียนสินค้าและนวัตกรรมทางการเงิน นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐตามที่ได้กล่าวมายังมีธนาคารพาณิชย์ที่สนับสนุนแนวคิดการออมและบริหารการเงินส่วนบุคคลอีกทางหนึ่งด้วย

การศึกษางานวิจัยในอดีตสำหรับประเทศไทย พบว่าการศึกษาเรื่องทักษะทางการเงิน สามารถแบ่งออกได้ตามองค์ประกอบหลักๆ ทั้ง 3 ด้าน องค์ประกอบที่หนึ่งด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ในปี 2556 มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง และ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ได้ทำการสำรวจระดับความรู้ทางการเงินของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่าคนไทย 14 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.8 ของประชากรที่อายุมากกว่า 18 ปี มีปัญหาขาดความรู้และวินัยทาง

การเงิน โดยความรู้ทางการเงินที่คนไทยยังขาดความเข้าใจ คือ เรื่องการคำนวณดอกเบี้ยสินเชื่อนโยบายคุ้มครองเงินฝากและมูลค่าของเงินตามเวลา ดังนั้นการให้ความรู้ทางการเงินของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) จึงมุ่งให้ความรู้ทางการเงินในหัวข้อดังกล่าว รวมถึงเรื่องการกู้เงินนอกระบบรูปแบบการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน แคร่ลู่กโซ่ผิดกฎหมาย การให้ความรู้ทางการเงินในมิติการใช้บริการและผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การลงทุน นอกจากนี้การสำรวจยังระบุว่าประชาชนกลุ่มที่มีระดับความรู้ทางการเงินน้อยที่สุด 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกรสำหรับปัญหาของประชากรกลุ่มเสี่ยงทั้ง 3 กลุ่ม คือนอกจากจะขาดความรู้ทางการเงินแล้ว ยังขาดทักษะขั้นพื้นฐานที่จะนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ยังร่วมกับ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และ ธนาคารออมสิน จัดให้ความรู้กับกลุ่มข้าราชการครู ทหาร ตำรวจ เพราะเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีระดับความรู้ทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

องค์ประกอบถัดมา คือ ทักษะคติทางการเงิน (Financial Attitude) ผลจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยล่าสุดในปี พ.ศ. 2556 พบว่าคนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเงินส่วนหนึ่งของเรื่องการเก็บออมที่ดี คือ คนไทยส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของการเก็บออมมากกว่ามีความสุขกับการใช้จ่ายเงิน ทั้งนี้ทักษะทางการเงินที่ควรส่งเสริม เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ การแก้ปัญหาหากเงินไม่พอใช้ จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่า ประชาชนรากหญ้าจะตัดสินใจกู้เงินจากผู้ปล่อยกู้นอกระบบมากกว่าจะพยายามยื่นขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินในระบบหรือมักกู้ยืมเงินโดยเลือกแหล่งเงินกู้ที่มีการชำระคืนขั้นต่ำ แต่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า แทนการกู้ยืมเงินที่มีการกำหนดให้ชำระคืนเงินกู้สูง ๆ แต่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือแม้แต่การกู้ยืมเงินโดยยังไม่มีวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายเงิน และนำเงินก้อนนั้นไปฝากบัญชีออมทรัพย์ที่ได้ดอกเบี้ยต่ำกว่า ผลที่ได้จากการสำรวจแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินของประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำหรือประชาชนกลุ่มเสี่ยง รวมไปถึงการขาดทักษะพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างมีตรรกะ และทัศนคติต่อการออม ส่งผลอัตราหนี้สินครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงปัญหานี้นอกระบบ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง แต่ขาดทักษะและความรู้เรื่องทางการเงิน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน หากภาครัฐมุ่งเน้นแต่การให้ความรู้เรื่องทางการเงินอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ การส่งเสริมทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐานและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่าง ๆ เป็นเรื่องต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันในการกระตุ้นและสร้างค่านิยมทางสังคมใหม่ในเรื่องการคิดและวางแผนก่อนบริโภค เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้

ถึงความสำคัญของทักษะทางการเงินที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สุดท้ายองค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในประเทศมีพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาหนี้ในระบบ ส่งผลถึงอัตราหนี้สินครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) พบว่ากลุ่มนักเรียนนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีปัญหาพฤติกรรมทางการเงินมากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการตลาดในโลกทุนนิยมที่มุ่งเน้นการบริโภค กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่เหมาะสม ในปี 2555 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจัดตั้งศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินไปในทางที่เหมาะสม สามารถบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ร่วมกับองค์กรภาคเอกชนร่วมเสริมสร้างให้ประชาชนมีทักษะด้านการเงิน เน้นการบูรณาการให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น มีการรณรงค์ให้เกิดนิสัยรักการออม จะเห็นได้ว่าปัจจุบันหลายหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงิน รวมถึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินในด้านที่ควรมุ่งส่งเสริม เช่น การจัดทำบัญชีรับ-จ่าย หรือการทำบัญชีครัวเรือน ให้มากขึ้น

จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยปี พ.ศ. 2556 พบว่าสถานภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับทักษะทางการเงิน โดยบุคคลที่มีระดับการศึกษาและมีรายได้ต่ำจะมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ (BOT, 2013) สอดคล้องกับการศึกษาของ ASIC (2010) ได้สรุปว่าการให้ความรู้ทางการเงินช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยที่นำเอาทักษะทางการเงินมาวิเคราะห์เชื่อมโยงหาความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ ยังพบไม่มากนัก ดังนั้นหากมีการนำเอาการวัดทักษะทางการเงินมาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นจะเป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้น เช่น การวัดระดับทักษะทางการเงินกับการมีส่วนร่วมในตลาดทุนของ วิศกรณ์ ศิริวรรณ (2558) ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยเพื่อตลาดทุน ในปี พ.ศ. 2557 ผลการศึกษาพบว่าทักษะทางการเงินเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในตลาดทุน และทำให้ตลาดทุนเกิดความเสถียรภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rooij, Lusardi and Alessie (2007) ที่ศึกษาถึงความสามารถในการเข้าถึงกับทักษะทางการเงิน ต่อการมีส่วนร่วมในตลาดทุน ผ่านทางแบบจำลอง Probit และแบบจำลองถดถอยเชิงพหุ (Regression) ผลการศึกษาพบว่าทักษะทางการเงินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในตลาดทุนอย่างมีนัยสำคัญ โดยสรุปถึงแม้ว่าคนไทยในปัจจุบันสามารถเข้าถึงระบบการเงินที่เป็นทางการได้มากยิ่งขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 ร้อยละ 88 ของประชาชนที่ได้รับ

การสำรวจระบุว่าตนเองสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินที่เป็นทางการได้ ทั้งการเข้าถึงสถาบันการเงิน ธนาคาร การบัญชีเงินฝาก สินเชื่อเครดิต การประกันภัย เป็นต้น แต่เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิวัฒนาการทางการเงิน ทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเงิน รวมไปถึงการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน¹⁸ จึงต้องพัฒนาและส่งเสริมให้มืออย่างต่อเนื่อง

2.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางการเงินในต่างประเทศ

การสำรวจทักษะทางการเงินมีขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 2004 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจระดับทักษะทางการเงินของประชาชนในกลุ่มประเทศสหราชอาณาจักร โดยศึกษาว่าปัจจัย 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะความชำนาญ และทัศนคติความเชื่อมั่น ส่งผลต่อทักษะทางการเงินของบุคคลอย่างไร ทั้งนี้องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) นับเป็นองค์กรแรกที่ระบุถึงปัญหาการขาดทักษะทางการเงินของประชากรในประเทศต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในปี 2005 OECD ได้รายงานผลระดับทักษะทางการเงินของประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ต่อมาการศึกษาของ Atkinson and Messy (2011, 2012) ได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ระดับทักษะทางการเงินของ OECD แต่เน้นศึกษาในส่วนของแนวคิดพื้นฐานไปวิเคราะห์ในอีก 14 ประเทศ ผลการศึกษาที่ได้สนับสนุนการศึกษาที่ผ่านมาของ OECD ต่อมาในปี 2012 PISA (OECD's Programme for International Student Assessment) ต้องการประเมินระดับทักษะทางการเงินของนักเรียนนักศึกษาประเทศต่างๆ ในโลก จึงเพิ่มเติมการวัดในหมวดคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การอ่าน เข้าไปในแบบการสำรวจเดิม จากการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวกับทักษะทางการเงินในอดีตที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาทักษะทางการเงินของบุคคลในเบื้องต้นเป็นการศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อระดับทักษะทางการเงินของบุคคล เช่น การศึกษาของ Cude (2010) พบว่าระดับทักษะทางการเงินของบุคคลจะเพิ่มขึ้น หากบุคคลมีปัจจัยด้านระดับการศึกษา การยอมรับความเสี่ยง อายุ ประสบการณ์การทำงาน และระดับรายได้ของครอบครัวสูงขึ้นด้วย ดังนั้นหากจะพิจารณาศึกษาระดับทักษะทางการเงินอาจแยกศึกษาความแตกต่างของทักษะทางการเงินกับปัจจัยแต่ละด้านดังกล่าวข้างต้น

¹⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ในปี 2555

2.2.1 ความแตกต่างของทักษะทางการเงินกับอายุ (Financial Literacy Differences by Age)

การศึกษาในอดีตพบว่า อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อทักษะทางการเงินของบุคคล ในปี ค.ศ. 2004 มีการสำรวจทักษะทางการเงินของคนวัย 50 ปีขึ้นไป ในสหรัฐอเมริกา โดยมีการถามคำถามเกี่ยวกับ การหาดอกเบี้ยทบต้น เงินเฟ้อ และความเสี่ยงจากการลงทุนในตลาดหุ้น ผลการศึกษาที่ได้พบว่า แม้กระทั่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ประชากรยังมีระดับทักษะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือ ประมาณครึ่งหนึ่งสามารถคำนวณหาดอกเบี้ยทบต้น เงินเฟ้อได้ และมีเพียงหนึ่งในสามเท่านั้นที่สามารถตอบคำถามถูกต้องทั้งสามคำถาม หลังจากนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการสำรวจทักษะทางการเงินอีกหลายครั้ง เช่น การศึกษาของ National Longitudinal Survey of Youth (NLSY) ในปี 2007- 2008 โดยสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนหนุ่มสาว (อายุ 23-28 ปี) การศึกษาของ (Lusardi Mitchell และ Curto 2010) สำรวจประชากรทุกช่วงอายุ นอกจากนี้งานวิจัยจำนวนมากได้ศึกษาระดับทักษะทางการเงินของกลุ่มนักเรียน นักศึกษาในระดับมัธยมศึกษาโดยใช้ข้อมูลทักษะทางการเงินส่วนบุคคลจาก JumpStart Coalition และ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและระดับการศึกษาจาก the National Council ผลการสำรวจพบว่านักเรียน นักศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีทักษะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (Mandell 2005, National Council on Economic Education, 2005) ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ Chen and Volpe 1998, Shim et al.2010 ที่ทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของนักเรียน นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

โดยสรุปงานวิจัยต่างๆ ให้ผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับอายุที่สอดคล้องกัน คือ ทักษะทางการเงินของประชากรจะต่ำสุดในวัยเด็กและวัยสูงอายุ ดังเช่นงานวิจัยของ (Lusardi and Mitchell 2011a; Lusardi และ Tufano 2009a) ไม่เพียงแต่ในสหรัฐอเมริกา แต่ยังรวมถึงผลการศึกษาในประเทศอื่น ๆ ด้วย (Lusardi and Mitchell 2011c) แต่ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านอายุกับทักษะทางการเงินคือ คนสูงอายุมักมีความมั่นใจว่าตนมีทักษะทางการเงินที่สูงกว่าความเป็นจริง เช่น จากการศึกษาของ Howe, and Huston (2011) ที่ได้ทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของคนสูงอายุในหลายมิติที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาที่ได้นอกจากจะสนับสนุนว่าระดับทักษะทางการเงินที่แท้จริงจะลดลงตามระดับอายุ ในขณะที่ระดับความมั่นใจ รวมถึงความสามารถในการกล้าตัดสินใจทางการเงินกลับเพิ่มสูงขึ้นตามอายุอย่างเห็นได้ชัด ความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างทักษะทางการเงินที่แท้จริง กับการรับรู้ความรู้ทางการเงิน ส่งผลให้คนสูงอายุมักมีการตัดสินใจทางการเงินที่ผิดพลาดตามมา เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Deevy, Lucich และ Beals (2012)

2.2.2 ความแตกต่างของทักษะทางการเงินกับเพศ (Financial Literacy Differences by Sex)

จากการศึกษาของ Lusardi and Mitchell and Curto (2010), Lusardi and Mitchell (2009); Lusardi และ Tufano (2009a, 2009b) พบว่า เพศมีผลต่อระดับทักษะทางการเงิน โดยการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่าเพศชาย (ทั้งในวัยเด็กและผู้สูงอายุ) มีระดับทักษะทางการเงินที่สูงกว่าเพศหญิงในวัยเดียวกัน นอกจากนี้ การศึกษาของ Hung, Parker, and Yoong (2009) ยังระบุว่าระดับทักษะทางการเงินมีความแตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบด้วยคำถามพื้นฐานหรือคำถามที่ซับซ้อน นอกจากนี้การศึกษาของ Hsu (2011) ในเรื่องเพศกับระดับทักษะทางการเงิน มีประเด็นหนึ่งที่ที่น่าสนใจ คือ ผู้หญิงโสดและอายุยังน้อย มีระดับทักษะทางการเงินต่ำกว่าผู้หญิงมีในครอบครัวเดียวกัน รวมถึงการศึกษาของ Mahdavi and Horton (2012) ที่ต้องการวัดระดับทักษะทางการเงินในเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมีระดับการศึกษาดิพลอมาการศึกษาที่ได้ยังแสดงให้เห็นว่าระดับทักษะทางการเงินในเพศหญิงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แม้กระทั่งเพศหญิงที่มีระดับการศึกษาสูงยังคงมีระดับทักษะทางการเงินอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเพศชาย อาจมีสาเหตุเนื่องจากการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทักษะทางการเงินในเพศหญิงมีน้อยกว่า นักวิจัยจำนวนมากได้พยายามที่จะอธิบายถึงความแตกต่างของเพศหญิงและชายกับระดับทักษะทางการเงิน เช่น Chen และ Volpe (2002), Mandell (2008), Fonseca et al (2012); Bucher-Koenen et al (2012), Fonseca, et al (2012), Bucher-Koenen et al. (2012) ผลการศึกษาต่างให้ข้อสรุปไม่แตกต่างกัน นั่นคือ เพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทักษะทางการเงินของบุคคลแตกต่างกัน โดยเพศชายมีโอกาสที่จะมีทักษะทางการเงินที่สูงกว่าเพศหญิง แต่การศึกษาในอดีตที่ผ่านมายังไม่สามารถระบุสาเหตุ พร้อมบอกเหตุผลที่ชัดเจนของความแตกต่างระหว่างเพศกับทักษะทางการเงินได้

2.2.3 ความแตกต่างของทักษะทางการเงินกับระดับการศึกษา (Financial Literacy Differences by Education)

งานวิจัยโดยส่วนใหญ่จะแบ่งระดับการศึกษออกเป็นหลายระดับเพื่อให้เห็นความแตกต่างของการศึกษาแต่ละระดับอย่างชัดเจน ผลการศึกษาพบว่าคนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยเฉพาะทักษะทางด้านการคิดคำนวณผลสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับการสำรวจทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ หลายประเทศ ของ Lusardi และ Mitchell 2007A, 2011c Christelis, Jappelli และ Padula 2010 โดย การศึกษาของ Lusardi (2012) ได้ให้เหตุผลของความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับระดับการศึกษาว่า คนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าย่อมมีโอกาสที่จะหารายได้สูงกว่า อันจะส่งผลต่อการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทักษะทางการเงินที่สูง

กว่าของคนที่มีรายได้สูง รวมถึงคนที่มีระดับการศึกษาสูงมักมีระดับความเต็มใจที่จ่ายเพื่อให้ได้มาถึงองค์ความรู้ที่สำคัญทางด้านการเงินมากกว่า คนที่มีการศึกษาน้อยด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้การสำรวจทักษะทางการเงินยังมีการสำรวจในอีกหลายประเทศในยุโรปตะวันออก เพื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างเช่น การสำรวจในประเทศโรมาเนีย โดย Beckmann (2013), ประเทศแม็กซิโกและชิลี มีการศึกษาของ Hastings and Tejada-Ashton (2008) และ Hastings and Mitchell (2011) ศึกษาในประเทศอินเดีย และประเทศอินโดนีเซีย ส่วน Cole, Sampson and Zia 2011 ทำการศึกษาในประเทศศรีลังกา แต่เป็นการสำรวจเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการเท่านั้น การศึกษาของ de Mel, Mckenzie and Woodruff (2011) ให้ข้อสรุปว่าในประเทศสหรัฐอเมริกามีคนที่ยอมรับคำถามพื้นฐานที่ใช้วัดระดับทักษะทางการเงินถูกทั้งสามข้อ เพียงร้อยละ 30 เท่านั้น เช่นเดียวกันกับการสำรวจในประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศไม่ว่าจะเป็น เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลียเป็นที่น่าสังเกตว่า หากพิจารณาระดับทักษะทางการเงิน ในส่วนของประสบการณ์กับความรู้ทางการเงินของคนในประเทศที่ได้สำรวจ พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น เช่น คนเยอรมัน และ คนดัตช์มีสัดส่วนคนที่จะตอบคำถามเรื่องเงินเพื่อได้ถูกต้องสูงกว่าคนญี่ปุ่น เนื่องจากในประเทศญี่ปุ่นมักเกิดภาวะเงินฝืดมากกว่าเงินเฟ้อ รวมไปถึงคำถามที่เกี่ยวกับการกระจายความเสี่ยงเป็นคำถามที่มีสัดส่วนการตอบถูกน้อยที่สุดในทุกประเทศ เช่น จากการสำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา มีสัดส่วนของคนที่ไม่รู้คำตอบในเรื่องเกี่ยวกับความเสี่ยง คิดเป็น 34% ประเทศเยอรมัน 32% ประเทศเนเธอร์แลนด์ 33% ไม่แม้แต่ประเทศที่มีอัตราการออมสูง เช่น ประเทศสวีเดน (18%) หรือ สวิสเซอร์แลนด์ (13%)

2.2.4 ความแตกต่างของทักษะทางการเงินกับปัจจัยด้านอื่น (Other Literacy Patterns)

ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อทักษะทางการเงินนั้นคือ รายได้ และ การมีงานทำ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มคนที่ทำงานอิสระรวมถึงเจ้าของธุรกิจมีทักษะทางการเงินสูงกว่าผู้ว่างงาน (Lusardi และ Tufano 2009a; Lusardi และ Mitchell 2011c) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ระบุว่าเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระดับทักษะทางการเงิน โดยการศึกษาของ Lusardi and Mitchell 2007A, 2007B, 2011b พบว่าคนแอฟริกันอเมริกันและละตินอเมริกา มีระดับทักษะทางการเงินระดับต่ำสุดในบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมา Klapper และ Panos (2011) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา โดยทำการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่ชนบท ผลการศึกษาพบว่า ยิ่งคนที่อาศัยในชนบทหรือชุมชนห่างไกล จะยังมีระดับทักษะทางการเงินต่ำกว่าคนที่อาศัยในชุมชนเมือง จากการศึกษาดังกล่าวได้ให้เหตุผลว่าทักษะทางการเงิน เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ หรือ สามารถเกิดขึ้นได้จากการ

มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งในที่ทำงานหรือในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย นอกจากนี้ความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญต่อระดับทักษะทางการเงินของบุคคล ดังเช่นการศึกษาของ Fornero และ Monticone (2011) ที่ทำการศึกษาในประเทศอิตาลี Beckmann (2013) ทำการศึกษาในประเทศโรมาเนีย Bumcrot, Lin and Lusardi (2013) ที่ทำการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา

งานวิจัยในอดีตยังบ่งชี้ถึงปัจจัยด้านภูมิหลังของครอบครัว ยกตัวอย่างเช่นการศึกษาของ Lusardi, Mitchell and Curto (2010) ที่ศึกษาระดับทักษะทางการเงิน และปัจจัยด้านภูมิหลังของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา โดยทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างวัย 23 - 28 ปี พร้อมควบคุมปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่อยู่อาศัย ผลการศึกษาที่ได้เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ นั่นคือระดับการศึกษาของบิดามารดาส่งผลต่อทักษะทางการเงินของบุตรอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นหนึ่งที่ได้จากการศึกษา คือ ในครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมารดา มีระดับการศึกษาสูงจะยิ่งส่งผลให้ทักษะทางการเงินของบุคคลนั้นสูงขึ้น นอกจากนี้การศึกษาของ Mahdavi and Horton (2012) พบว่าบุคคลจะยังมีระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นหากบิดามารดา มีการลงทุนในตลาดหุ้น หรือ บิดามารดา มีการเตรียมความพร้อมสำหรับวัยเกษียณ รวมไปถึงระดับการศึกษาของบิดายังมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับทักษะทางการเงินของบุตรสาว จากการศึกษาดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่า ทักษะทางการเงินเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังตั้งแต่สังคมหน่วยย่อยที่สุด นั่นคือ ครอบครัว เพราะการที่บุตรหลานได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมออม การใช้จ่ายเงินที่ถูกต้อง รวมไปถึงการได้รับความรู้ทางการเงินโดยตรงจากบิดามารดา จะทำให้บุคคลนั้นมีทักษะทางการเงินที่สูงขึ้น (Chiteji and Stafford 1999; Li 2009 Shim et al, 2009)

งานวิจัยของ Fox et al., 2005 ยังระบุว่าคนที่เติบโตมาในครอบครัวที่พ่อแม่มีความรู้ทางการเงินสูง จะมีความมั่นใจในตนเอง ไม่ต่อต้านสังคม รวมถึงไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Brennan (1998) ที่ระบุว่าประสิทธิภาพการทำงานขึ้นอยู่กับระดับทักษะทางการเงินที่บุคคลมี กล่าวคือคนที่มีทักษะทางการเงินในระดับสูง จะสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่าด้วยซึ่งมีงานวิจัยของ Champoin (2001) สนับสนุนผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น โดยจากผลการศึกษาเขาพบว่า คนที่มีทักษะทางการเงินที่สูง จะมีจำนวนการลาหยุดงานและการขาดงานในองค์กรลดลง รวมไปถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เช่นเดียวกันกับที่ Kim (2007) ระบุว่าบุคคลที่มีทักษะทางการเงินสูง จะมีภาวะความเครียดทางอารมณ์และความวิตกกังวลในที่ทำงานต่ำกว่า โดยที่ Bernheim และ Garrett (2003) ได้ระบุเป็นคำแนะนำในการศึกษาว่า องค์กรธุรกิจที่ดีควรส่งเสริมความรู้ด้านการเงินให้กับพนักงานในองค์กร เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Vitt et al, (2000) ที่ระบุว่าทักษะทางการเงิน

ของพนักงานในองค์กร นอกจากจะช่วยลดปัญหาทางการเงินของตัวพนักงานเองแล้ว ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานภายในองค์กรได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้การศึกษาทักษะทางการเงินของบุคคลยังถูกเชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการลงทุน การมีส่วนร่วมในตลาดทุน การวางแผนเพื่อการเกษียณ รวมถึงเรื่องความมั่งคั่งส่วนบุคคล ดังนี้ Tamimi et al, (2009) ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเงินกับระดับทักษะทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในตลาดเงินตลาดทุนของบุคคล มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจทางการเงิน และระดับทักษะทางการเงินในทิศทางเดียวกัน การศึกษาของเขายังระบุว่า เพศชาย ระดับรายได้ อายุ ระดับการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับทักษะทางการเงินที่สูงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kimball and Shumway (2006), Christelis, (Rooij, Lusardi, Alessie (2007), Jappelli และ Padula (2010), Rooij, Lusardi และ Alessie (2011) Yoong (2011) Almenberg และ Dreber (2011) Arrondel, Debbich และ Savignac (2012) ที่สรุปว่าการที่บุคคลมีทักษะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดีมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในตลาดทุนมากขึ้น

การศึกษาของ A La BenPorath (1967) Becker (1975) พบว่าหากบุคคลมีระดับทักษะทางการเงินในระดับ สูงรวมถึงหากบุคคลนั้นเต็มใจลงทุนจ่ายเงินเพิ่มพูนความรู้ทางการเงินมากขึ้น มีโอกาสทำให้บุคคลสามารถเลือกสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า รวมไปถึงการที่บุคคลสามารถจ้างที่ปรึกษาทางการเงิน เพื่อบริหารจัดการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกทางหนึ่งด้วย Jappelli และ Padula (2013) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับความมั่งคั่งของบุคคล จากการศึกษาพบว่าความมั่งคั่งและทักษะทางการเงินของบุคคลเป็นไปในทิศทางเดียวกันตลอดช่วงชีวิต โดยที่ทั้งความมั่งคั่งและทักษะทางการเงิน เพิ่มขึ้นมากขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นจนกระทั่งเข้าสู่วัยเกษียณจะค่อย ๆ ลดลง และการศึกษานี้ก็พบว่าประเทศที่มีระบบสวัสดิการของรัฐที่เข้มแข็ง กลับทำให้คนใส่ใจที่จะออมและสะสมความมั่งคั่งน้อยลง รวมไปถึงการเต็มใจจ่ายเพื่อเพิ่มพูนความรู้เพื่อเสริมทักษะทางการเงิน ก็มีน้อยเช่นเดียวกัน สอดคล้องกันกับการศึกษาของ Behrman, Mitchell, Soo, and Bravo, (2010), Lusardi and Mitchell (2007A, 2007B, 2011a, 2011d) ที่พบว่าการสะสมความมั่งคั่งของบุคคลมีความสัมพันธ์กับทักษะทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ

ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตมักเป็นหัวข้อที่ถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายของหน่วยงานต่าง ๆ จึงเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจในการวิจัยเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากคุณภาพชีวิตเป็นหัวข้อเชิงนามธรรมและมีความหลากหลายในการวัดและการแปลผล อันจะส่งผลต่อการวางแผนทางในการ “การยกระดับคุณภาพชีวิต” ในงานวิจัยขั้นนี้ที่ต้องการวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชากร จึงต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตตั้งแต่แนวคิดรวมไปถึงการประยุกต์เอาแนวคิดที่ได้มาใช้กับงานวิจัยเพื่อให้สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปวิเคราะห์ผลที่ถูกต้อง

2.1 ความหมายและความสำคัญของคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

งานวิจัยฉบับนี้นำเอาแนวคิดการวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชากรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง สำหรับการศึกษาในต่างประเทศ เช่น การศึกษาของ Frank and Withney (1976) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตไม่ได้หมายถึงการกินดีอยู่ดีทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องประกอบด้วยสุขภาพจิต ความคิดสร้างสรรค์ การมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับ การรู้สึกเป็นที่รัก และการปราศจากความกลัวความกังวล เช่นเดียวกับที่สรุปโดย Campbell A. (1976) ว่าคุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Liu (1974); Liu (1975a); Liu (1975b) ที่กล่าวว่า อาจใช้คำว่า “อยู่ดี กินดี” แทนคำว่า “คุณภาพชีวิต” ได้แต่ยังไม่ครอบคลุมความหมายของคุณภาพชีวิตทั้งหมด จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตสามารถพิจารณาได้หลายรูปแบบ Zhan, L. (1992) จึงได้เสนอแนวทางในการสรุปความหมายแบบกว้างของคุณภาพชีวิต ว่าหมายถึงระดับที่บุคคลมีความพอใจในชีวิตที่เกิดขึ้น อันมาจากปัจจัยพื้นฐานของบุคคล สภาวะทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการประเมินด้านวัตถุวิสัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ สุขภาพ การทำงาน และสังคมเศรษฐกิจ

สำหรับในประเทศไทย สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2534) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้อย่างละเอียดและครอบคลุม คือมองว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิด และจิตใจ ที่จะทำใ้บุคคลสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของ ณรงค์ศักดิ์ ตะละภูฏและคนอื่นๆ (2535) ที่เอาแนวคิดหลักมาจากการศึกษาของคอลแมน (Calman, 1989) ที่กล่าวว่าคุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับเป้าหมายรวมถึงความจริงที่ว่าการรับรู้ความพอใจ ความสุข ความมีสาระและความสามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจะส่งผลให้ผู้อื่นสุขด้วย ส่วนองค์การอนามัยโลก (The WHOQOL Group, 1994) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตเป็นการรับรู้ความพึงพอใจ และการรับรู้สถานะของบุคคล

ในการดำเนินชีวิต โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคม รวมทั้งเรื่องการเมืองการปกครองของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ด้วย ซึ่ง พงศนุณ กิติพรภรณ์ (2531) ได้เพิ่มเติมว่า คุณภาพชีวิตคือชีวิตที่มีความสุขที่เกิดจาก (1) ความสุขทางกาย หมายถึง การที่เราีความเป็นอยู่ที่ดี เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ดี มีสุขภาพและระบบจัดการสุขภาพที่ดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น น้ำ อากาศบริสุทธิ์ รวมไปถึงการพักผ่อน และสันทนาการที่ดีตามสมควร (2) ความสุขทางใจได้มาจากการรู้จักความพอดี ความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความรักความอบอุ่นผูกพันกันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทนเสียสละทำประโยชน์แก่สังคมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (2541ก); (2541ข), อนุชาติ พวงสาลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2541) รวมทั้งงานวิจัยของ อมรา พงศาพิชญ์ และ คณะ (2547) ตลอดจนถึง สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และคณะ (2548) ที่กล่าวถึงคุณภาพชีวิตในลักษณะเดียวกัน จากทั้ง หมดที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ สถานะ ความสัมพันธ์ทั้งในสังคมและครอบครัวของตน

ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (2532) กล่าวถึง ความสำคัญของคุณภาพชีวิตว่าคุณภาพชีวิตที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดหมายปลายทางของบุคคล และประเทศชาติโดยส่วนรวม กล่าวคือ หากประเทศใดประชากรในชาติโดยส่วนรวมด้อยคุณภาพ แม้ว่าประเทศนั้นจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใด ก็ไม่อาจทำให้ประเทศชาตินั้นเจริญและพัฒนาให้ทันหรือเท่าเทียมกับประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพได้ คุณภาพของประชากรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเจริญก้าวหน้าเพียงใด เช่น ประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพบ้านเมืองได้รับผลของสงครามแต่ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของประชากรญี่ปุ่น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา จึงทำให้ประเทศญี่ปุ่นยกฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นจะเห็นว่าคุณภาพชีวิตมีความสำคัญ ดังนั้นบุคคลทุกคนจึงควรรู้จักและเข้าใจ และพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในที่สุด

2.2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Concepts of quality of life)

องค์การอนามัยโลก ระบุว่าความหมายของคุณภาพชีวิตจะแตกต่างกันตามบริบทของผู้ศึกษา กล่าวคือคุณภาพชีวิตในความหมายของระดับผู้กำหนดนโยบายทางสังคม เช่น รัฐบาล จะหมายถึงการมีหลักประกันแก่ประชาชนในด้านการบริการหรือการสงเคราะห์ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านสาธารณสุขไปโรค การยกระดับรายได้ การมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน แต่ถ้าเป็นมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ คุณภาพชีวิตจะหมายถึงรายได้มวลรวมของประเทศ อัตราเงินเฟ้อ หรือดัชนีผู้บริโภค รายได้เฉลี่ยต่อหัว เป็นต้น จากการตีความหมายของคุณภาพชีวิตที่ต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการวัดและการแปลผลที่ต่างกัน ด้วย แต่เนื่องด้วยงานวิจัยนี้เป็นการวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในระดับปัจเจกบุคคล (individual preference) ซึ่งสามารถจำแนกคุณภาพชีวิตได้ดังนี้

2.2.1 Normal life

คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ หมายถึง การที่บุคคลปราศจากข้อจำกัดทางด้านร่างกายจิตใจ ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ได้ มีอายุที่ยืนยาว สามารถแสวงหาสิ่งต่างๆ ที่ตนเองต้องการ หรือกล่าวได้ว่าการที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่สามารถวัดจากความแตกต่างของปัจจัยทางด้านร่างกายและจิตใจโดยเทียบกับ “มาตรฐาน” ของประชากร หากบุคคลมีข้อจำกัดด้านใดด้านหนึ่งต่ำกว่า “มาตรฐาน” แสดงว่าบุคคลนั้นมีระดับคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่า วิธีการวัดคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้สามารถวัดได้จากระดับความสามารถในการประกอบกิจกรรมต่างๆ และภาวะสุขภาพของบุคคล

2.2.2 Social utility

คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ หมายถึง การคงไว้ซึ่งการยอมรับจากสังคมในบทบาทของบุคคลนั้น เช่น บทบาทของการเป็นครู บิดา มารดา การประกอบอาชีพ การจ้างงาน แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผลกระทบของโรคต่อการประกอบอาชีพ หรือการมีข้อจำกัดในการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามบทบาททางสังคมภายหลังจากเจ็บป่วยหรือพิการ วิธีการประเมินคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้นิยมประเมินการมีงานทำ รวมถึงรายได้ที่เกิดจากการทำงาน และความสามารถในการคงไว้ซึ่งบทบาทของตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเกิดการเจ็บป่วย

2.2.3 Utility

คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ สามารถแบ่งได้เป็นมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์และมุมมองด้านจิตวิทยา โดยหากพิจารณาจากมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ คุณภาพชีวิตจะหมายถึง ระดับสุขภาพของบุคคลนั้นๆ เปรียบเทียบเกณฑ์อ้างอิงของประชากรปกติ วิธีการวัดจะใช้ดัชนีชีวิตที่มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 (0 หมายถึงการเสียชีวิต ในขณะที่ค่าดัชนีเท่ากับ 1 หมายถึงการมีสุขภาพสมบูรณ์) การพิจารณาระดับ

คุณภาพชีวิตตามมุมมองนี้ พิจารณาในสภาพด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ไม่พิจารณาสุขภาพโดยรวม (holistic perspective) เหมือนกับแนวคิด normal life โดยการวัดคุณภาพชีวิตกรณีนี้เนื่องจากเป็น มุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงให้ความสำคัญกับความคุ้มทุน หรือความคุ้มค่าในการรักษา (cost-benefit) เมื่อบุคคลเกิดความเจ็บป่วยหรือมีปัญหาทางด้านสุขภาพ อีกมุมมองหนึ่งคือการมองด้าน จิตวิทยาจะให้ความสำคัญต่อปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเมื่อปัจจัย เหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม วิธีการวัดตามแนวคิดนี้จึงเป็นการวัดทางวัตถุพิสัย (objective evaluation) ทำให้มีข้อจำกัดในเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดหรือประเมิน เนื่องจากแบบประเมินแบบ เดียวกันนี้จะไม่สามารถนำไปใช้ในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพราะจะทำให้ผลการศึกษาที่ได้ ขาดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากแบบประเมินอาจขาดความเที่ยงตรง (validity) ดังนั้น ก่อนนำแบบประเมิน เหล่านี้ไปใช้งาน ผู้วิจัยต้องศึกษาทั้งด้าน validity และ reliability ให้เป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมของ ตนเองก่อน ข้อจำกัดประการต่อมา คือ คำถามในแบบประเมินมักเป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จึง จัดเป็นการประเมินแบบ outsider หรือ objective point of view ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ประเมินคาดว่าปัจจัย ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง แต่ในความเป็นจริงข้อคำถามที่กำหนด โดยผู้วิจัยอาจไม่ครอบคลุมหรือไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้ผล การศึกษาที่ได้อาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง

2.2.4 Life satisfaction หรือ Subjective well-being

คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ มาจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่าบุคคลมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกในสิ่งที่ ตนเองชอบ โดยที่บุคคลยังสามารถจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ชอบเหล่านั้นได้ด้วย แต่อย่างไรก็ดี ความสำคัญพื้นฐานที่บุคคลปรารถนาจะต้องมาจากปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ 5 ประการ ตามทฤษฎีของ Maslow จากนั้นจึงค่อยๆปรับเปลี่ยนความต้องการนั้นไปตามค่านิยม วัฒนธรรม อาจ กล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลตามแนวคิดนี้ คือผลลัพธ์จากการเปรียบเทียบสิ่งที่บุคคลต้องการกับ สิ่งที่บุคคลได้รับ โดยมีบริบทของสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความต้องการของบุคคลอีกต่อหนึ่ง คุณภาพชีวิตจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องจัดอันดับความสำคัญขององค์ประกอบเพื่อบอกถึงระดับความพึง พอใจด้วยตัวบุคคลเอง โดยใช้การรับรู้และอารมณ์ (cognition and emotion) ดังนั้นการวัดคุณภาพชีวิต ตามแนวคิดนี้จึงเป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตแบบ “insider or subjective aspect” ในปัจจุบันคุณภาพ ชีวิตตามแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมที่สุดในการศึกษาคุณภาพชีวิตในระดับปัจเจกบุคคล โดย สามารถแบ่งแนวคิดย่อยออกได้ดังนี้

2.2.4.1 Need-based approach

การวัดคุณภาพชีวิตนี้ให้ความสำคัญกับความต้องการปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต (need-based approach) เช่น การมีที่อยู่อาศัย มีสุขภาพที่แข็งแรง แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากแนวคิดของ Thomas More แต่เนื่องจากการวัดคุณภาพชีวิตแบบนี้จะมองความต้องการของบุคคลด้านวัตถุ (objective or physical aspects) แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านจิตวิญญาณและสังคม แต่ในความเป็นจริงแม้บุคคลจะได้รับการตอบสนองความต้องการปัจจัยพื้นฐาน (basic needs) ตามทฤษฎีของ Maslow ครบถ้วนแล้วแต่บุคคลอาจยังคงรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตไม่มีความสุขเท่าที่คาดหวัง หรือ ยังมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำอยู่ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงไม่สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตได้ครบทุกปัจจัยเนื่องจากไม่ได้นำปัจจัยด้านจิตใจและอารมณ์มาพิจารณาด้วย

2.2.4.2 Want-based approach

การวัดคุณภาพชีวิตนี้พัฒนามาจากความคิดพื้นฐานที่ว่า บุคคลมีความต้องการ (want) ในชีวิตแตกต่างกัน ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลจึงแตกต่างกัน แนวคิดนี้มีเงื่อนไขสำคัญคือสิ่งที่บุคคลต้องการ (expectation) ต้องเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง (realistic) ตามสถานะของบุคคลในขณะนั้น ทำให้ระดับของคุณภาพชีวิตของบุคคล ก็คือช่องว่างของสิ่งที่แต่ละบุคคลคาดว่าจะได้รับกับสิ่งที่บุคคลนั้นได้รับจริง แต่เนื่องจากบุคคลแต่ละคนย่อมมีความคาดหวังแตกต่างกัน ดังนั้น การนำแนวคิดนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติ จึงต้องมีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้พอสมควร

2.2.4.3 Global concept approach

การวัดคุณภาพชีวิตแนวคิดนี้เปลี่ยนจากมุมมองคุณภาพชีวิตในระดับปัจเจกบุคคลจากแบบแยกส่วน (reductionism) มาเป็นมุมมองแบบองค์รวม (holism) เช่น กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต “global concept of quality of life” ขององค์การอนามัยโลก ที่กล่าวว่าคุณภาพชีวิตเปรียบเสมือนการรับรู้ต่อสถานะในชีวิตของตน ภายใต้วัฒนธรรมสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ โดยสัมพันธ์กับความคาดหวัง เป้าหมายและมาตรฐานของสังคม คุณภาพชีวิตภายใต้แนวคิดนี้จะมีความซับซ้อน ครอบคลุมในประเด็น สุขภาพ จิตใจ ความมีอิสระ สัมพันธภาพทางสังคม รวมไปถึงความเชื่อ และความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม ดังจะเห็นได้ว่าองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญต่อกรอบแนวคิดแบบองค์รวม แต่พัฒนากรอบความคิดของคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมองค์ประกอบย่อยทั้งด้านกายภาพ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเชื่อส่วนบุคคล คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้จึงมีลักษณะเป็น “global and dynamic concept”

2.2.4.4 Meta-theory approach

การวัดคุณภาพชีวิตแนวคิดนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า คุณภาพชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบแบบวัตถุพิสัย (objective domain) และแบบจิตพิสัย (subjective domain) แต่ละองค์ประกอบมีปัจจัยย่อย (aspects) เป็นพื้นฐานที่สำคัญ เนื่องจากในแต่ละองค์ประกอบ (domain) หรือ ปัจจัยย่อย (aspect) จะต้องใช้หลายทฤษฎีมาอธิบายร่วมกัน เพราะแนวคิดนี้เชื่อว่าคุณภาพชีวิตไม่สามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีใดเพียงทฤษฎีเดียว ตัวอย่างเช่น กรอบแนวคิด “Integrative Quality-of-Life meta-theory: IQL” ซึ่งพัฒนาโดย Ventegodt และคณะ ทฤษฎี objective factor สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีของ Maslow ในขณะที่ทฤษฎี expression of self สามารถใช้ทฤษฎี Self-efficacy, self-empowerment และ self-esteem อธิบายได้

2.2.5 Happiness / Affect

การวัดคุณภาพชีวิตแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับภาวะทางอารมณ์ของบุคคลต่อสถานการณ์หนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าบุคคลจะให้ความสำคัญต่อความสมดุลระหว่างความรู้สึกเชิงบวก (ความสุข) กับความรู้สึกเชิงลบ (ความทุกข์ ความซึมเศร้า) ความสมดุลนี้เป็นสภาวะการณ์ชั่วคราวที่ได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยนอกของแต่ละบุคคล ดังนั้นระดับคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งอาจแตกต่างกันได้แม้จะอยู่ในสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมเดิม คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้สามารถวัดได้ด้วยแบบประเมินระดับความซึมเศร้าและอารมณ์ของบุคคล โดยเชื่อว่าบุคคลที่มีความซึมเศร้าสูงจะมีคุณภาพชีวิตไม่ดีตามมา

2.2.6 Natural capacity

การวัดคุณภาพชีวิตแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบระหว่างศักยภาพของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจที่ก่อนเจ็บป่วยกับศักยภาพที่เหลืออยู่หลังการเจ็บป่วย โดยมีสมมุติฐานว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลจะลดลงเมื่อเกิดโรคหรือภาวะเจ็บป่วย คุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้จึงประเมินโดยพิจารณาระดับการเปลี่ยนแปลงทางศักยภาพดังกล่าวว่าลดลงมากน้อยเพียงใด วิธีการวัดแนวคิดสามารถประเมินได้จากตัวบุคคลนั่นเองหรือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ซึ่งประเมินจากการตอบคำถามที่ว่าบุคคลคิดว่าตนมีคุณค่าเพียงพอที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปหรือไม่

2.3 การประเมินคุณภาพชีวิต

การประเมินคุณภาพชีวิตควรประเมินตามกรอบแนวคิดความพึงพอใจในชีวิตหรือ ภาวะสุขสมบูรณ์ของชีวิต (life satisfaction or well-being) ให้ครอบคลุมมิติต่างๆที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลมากที่สุด โดยวิธีการประเมินคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ผู้ศึกษาต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ก่อนการประเมิน เช่น ก่อนทำการวัด ควรกำหนดขอบเขต คำจำกัดความของ “คุณภาพชีวิต” ให้ชัดเจน และกำหนดองค์ประกอบ (domain) รวมถึงปัจจัยย่อย (aspects) ที่มีอิทธิพลต่อ “คุณภาพชีวิต” อย่างชัดเจนเช่นกัน รวมทั้งควรวัดผลให้ครอบคลุมทั้งด้านวัตถุพิสัย (objective measurement) และจิตพิสัย (Subjective measurement) และกำหนดให้ผู้ถูกประเมินจัดลำดับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวิธีการประเมินที่ควรสอดคล้องกับทฤษฎีและสิ่งที่จะประเมิน เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง การประเมินคุณภาพชีวิตสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของข้อมูล คือ การประเมินเชิงคุณภาพ และการประเมินเชิงคุณลักษณะ ดังนี้

2.3.1 การประเมินเชิงคุณภาพ (Qualitative measurement)

การประเมินในลักษณะนี้เหมาะสำหรับการศึกษาคูณภาพชีวิตในกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่เคยทำการศึกษามาก่อน นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาจากมุมมองของกลุ่มตัวอย่างที่สนใจศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ถึงความคิด ความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างโดยไม่มีกรอบนำ (insider perspective) ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนี้สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่ใช้อธิบายคุณภาพชีวิตได้ ทั้งนี้หากมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจากปัจจัยที่เคยศึกษามาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเดิม ก็สามารถนำข้อมูลที่เคยทำการศึกษามาแล้วเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการประเมินคุณภาพชีวิตครั้งต่อไป

2.3.2 การประเมินเชิงคุณลักษณะ (Quantitative measurement)

การประเมินนี้จะกำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ที่ต้องการศึกษาไว้ล่วงหน้าและจึงใช้วิธีการวัดด้วยแบบประเมินที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด การประเมินลักษณะนี้มักใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากและต้องการศึกษาผลกระทบของคุณภาพชีวิตจากปัจจัยหรือสถานการณ์หนึ่งๆที่เกิดขึ้น เช่น การเป็นโรค ความพิการ หรือภัยพิบัติ เป็นต้น แบบประเมินที่ใช้ศึกษามีทั้งแบบวัตถุพิสัย (objective measurement) และจิตพิสัย (Subjective measurement) แต่เนื่องจากปัจจัยด้านวัตถุพิสัยเป็นเพียงปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตเท่านั้นไม่ใช่ตัวชี้วัด (indicator) ของคุณภาพชีวิตอย่าง

แท้จริง เนื่องจากคุณภาพชีวิตต้องเกิดจากการรับรู้ของผู้ถูกประเมินที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แม้ว่าสถานการณ์ที่วัดจะไม่เปลี่ยนไปก็ตาม

2.4 ดัชนีชี้วัดและการประเมินคุณภาพชีวิต

2.4.1 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

ดัชนีที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จะนำคุณภาพชีวิตนั้นไปใช้ขยายผลต่อไป จึงทำให้การวัดดัชนีชี้วัดและการประเมินคุณภาพชีวิตมีได้หลากหลายรูปแบบ ดังนี้ คณะกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (ESCAP) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตไว้ 3 อย่าง คือ เศรษฐกิจและการกระจายรายได้ การเรียนรู้วัฒนธรรมการดำรงชีวิต และชีวิตการทำงาน กลุ่มประเทศความร่วมมือพัฒนาการทางเศรษฐกิจยุโรป (OECD) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตไว้ 3 อย่างเช่นกัน แต่ประเด็นที่ใช้ในการพิจารณา แตกต่างกันไปคือ พิจารณาการมีงานทำและคุณภาพชีวิตการทำงาน ความสามารถของบุคคลในการควบคุมสินค้าและบริการ และการเรียนรู้ของบุคคล ส่วนองค์การสหประชาชาติกำหนดดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ไว้อย่างละเอียด คือ ประกอบไปด้วย 7 หัวข้อ คือ พิจารณาในเรื่องอายุขัยเฉลี่ยของประชากร อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่ประชากรได้รับการศึกษาดัชนีการรู้หนังสือ ดัชนีการได้รับการศึกษา ความสำเร็จในการรับการศึกษา

ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ได้รับความนิยมสูงสุดในต่างประเทศ คือ Human Achievement Index (HAI) ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (Zhan, 1992) สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานราชการ และหน่วยงานวิจัยหลายแห่งพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เช่น ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (สศช.) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน ดัชนีวัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นต้น

2.4.2 แบบประเมินคุณภาพชีวิต

ปัจจุบันแบบประเมินคุณภาพชีวิตเชิงคุณลักษณะ (quantitative assessment) ที่เป็นที่ยอมรับมี 2 กลุ่มด้วยกัน คือ แบบประเมินคุณภาพชีวิตแบบ Health – related quality of life (HRQOL) และแบบประเมินคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม (Holistic quality of life) แต่ละแบบมีคุณลักษณะต่างกัน ดังนี้

1) แบบประเมินคุณภาพชีวิตแบบ Health – related quality of life (HRQOL)

แบบประเมินคุณภาพชีวิตที่ใช้ประเมินผลกระทบด้านสุขภาพที่ผิดปกติ อันจะส่งผลต่อโครงสร้างการทำงานของร่างกาย และการประกอบกิจกรรม (activity) แบบประเมินในกลุ่มนี้แบ่งออกเป็นสองกลุ่มย่อยคือ แบบประเมิน HRQOL แบบเฉพาะเจาะจง (specific HRQOL questionnaire) และ แบบประเมิน HRQOL แบบทั่วไป (Generic HRQOL questionnaire) ต่างกันตรงที่แบบประเมิน HRQOL แบบเฉพาะเจาะจง เป็นแบบประเมินที่พัฒนาขึ้น หรือ ถูกออกแบบมาใช้เฉพาะในกลุ่มตัวอย่างใดกลุ่มตัวอย่างหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลที่ได้ อาจไม่ครอบคลุมในมิติอื่นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต นอกจากนี้การนำแบบสอบถามแบบเฉพาะเจาะจงนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างเดิมที่แบบประเมินถูกออกแบบมา อาจทำให้ผลที่ได้ อาจไม่เที่ยงตรง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมหรือภาษาที่แตกต่างกัน อันจะทำให้มีข้อผิดพลาดในการแปลผลจากแบบประเมิน ส่วนแบบประเมิน HRQOL แบบทั่วไป เป็นแบบประเมินที่คำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆด้านที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตจาก โดยอาศัยแนวคิดแบบ meta-approach ทำให้แบบประเมินในกลุ่มนี้สามารถนำไปใช้ประเมินคุณภาพชีวิตในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันได้

2) แบบประเมินคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม (Holistic quality of life)

แบบประเมินคุณภาพชีวิตแบบนี้เป็นการประเมินที่ครอบคลุมปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต อันประกอบด้วยองค์ประกอบด้านร่างกาย จิตใจ ความสามารถในการทำกิจกรรม การมีส่วนร่วมทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ความเชื่อทางศาสนา จิตวิญญาณจะเห็นว่าการประเมินในลักษณะนี้เป็นการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ที่ครอบคลุมมากกว่าแบบแรก การประเมินคุณภาพชีวิตของบุคคลมีรูปแบบวิธีการประเมินที่แตกต่างกัน ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยรูปแบบแนวทางการประเมินคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่จะพิจารณา 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุวิสัย¹⁹ และด้านจิตวิสัย²⁰ ตามแบบงานวิจัยของ Meeberg (1993), (1999) อ้างถึงใน

¹⁹ ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ รายได้ อาชีพ การศึกษา และหน้าที่ด้านร่างกาย

²⁰ ข้อมูลด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสุขและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

รองศาสตราจารย์ทะนงศักดิ์ วินชัย (2552) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่คล้ายคลึงกันกับวิธีของ เซน (Chain, 1992) อ้างถึงใน พงนา ศรีเจริญ (2544) ที่มีเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิตเป็นด้านวัตถุวิสัย (objective indicators) กับด้านจิตวิสัย (subjective indicators) เช่นกัน โดยเขาได้อธิบายให้เห็นความแตกต่างหากมีการใช้เกณฑ์การประเมินแต่ละด้านที่ชัดเจนขึ้น คือ ด้านวัตถุวิสัย (objective indicators) เป็นการประเมินคุณภาพชีวิตโดยใช้ข้อมูลด้านรูปธรรม ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคม เช่น รายได้ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย อาหาร อากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์โดยตรงของบุคคลด้วย ส่วนด้านจิตวิสัย (subjective indicators) เป็นตัวบ่งชี้ทางจิตใจ การรับรู้ของบุคคล ประเมินโดยการสอบถามความรู้สึกและเจตคติที่มีต่อประสบการณ์ชีวิต การรับรู้ต่อสภาพความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ตลอดจนการตัดสินใจ หรือการรับรู้ต่อคุณค่าและความหมายในชีวิตของบุคคล ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาการประเมินคุณภาพชีวิตให้สามารถอธิบายความแตกต่างของคนแต่ละกลุ่มได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น แนวคิดของ Frank-Stromborg (1988) ที่กล่าวว่า การประเมินคุณภาพชีวิต อาจกระทำได้ 3 แบบตามลักษณะข้อมูลได้แก่ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการใช้มาตรวัดแบบวัตถุวิสัย เป็นการประเมินโดยผู้อื่นและให้ค่าออกมาเป็นคะแนน 2) ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการใช้มาตรวัดแบบจิตวิสัย เป็นการประเมินโดยตนเอง หรือประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคน เช่น ความพึงพอใจ ความสุขในชีวิต และ 3) ข้อมูลเชิงคุณภาพทางจิตวิสัย เป็นการประเมินโดยตนเองในลักษณะการบรรยาย และบอกเล่าถึงสภาพที่เป็นอยู่ หรือการแสดงความคิดเห็นและการรับรู้ของแต่ละบุคคล

สำหรับประเทศไทยมีการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2525 โดยเริ่มจากการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน (basic minimum need หรือ BMN หรือ จปฐ.) ที่จะใช้บ่งชี้ว่าการดำรงชีวิตดีหรือไม่ดีกล่าวคือ ความจำเป็นพื้นฐาน หรือความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่ทุกคนในชุมชนควรมี หรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้มีชีวิตที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสมควร การนำเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มาเป็นเครื่องมือในการวัด เพื่อให้ประชาชนทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ว่าบรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานับตั้งแต่การกำหนดปัญหาตามต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูล จปฐ. ที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพชีวิตของประชากรเพิ่มมากขึ้น เพราะหากประชากรในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศที่จะทำได้ง่ายและรวดเร็ว ดังนั้นการยกระดับคุณภาพชีวิตถือว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ หาก

จะกล่าวถึงแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตก็ควรพิจารณาที่องค์ประกอบคุณภาพชีวิตว่ามีสิ่งใดเป็นองค์ประกอบอยู่บ้าง

องค์การอนามัยโลก ได้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสากลขึ้น (World Health Organization Quality of Life assessment instrument: WHOQOL) เพื่อใช้สำหรับวัดคุณภาพชีวิตของประชากรโลก ที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของบุคคลภายใต้บริบทของวัฒนธรรม เป้าหมายชีวิต รวมถึงสิ่งที่แต่ละบุคคลเกี่ยวข้องอยู่ล้วนเป็นผลมาจากสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ ระดับความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงความเชื่อส่วนบุคคล (World Health Organization, 1993) เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต ที่จัดทำโดยองค์การอนามัยโลก (WHOQOL-100) ประกอบไปด้วยคำถามจำนวน 100 ข้อ ที่ใช้ประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 6 ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ ระดับความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ความเชื่อส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่าการวัดคุณภาพชีวิตดังกล่าวเป็นการอธิบายคุณภาพชีวิตด้านพฤติกรรม สภาพความเป็นอยู่ สมรรถภาพหรือศักยภาพการรับรู้ หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคล แต่เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกที่มีจำนวนมากถึง 100 ข้อ ทำให้ต้องใช้เวลาในการเก็บแบบสำรวจเป็นเวลานาน ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการให้คำนิยามของคำว่า “คุณภาพชีวิต” ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น งานวิจัยชิ้นได้จะใช้วิธีการวัดคุณภาพชีวิตของประชากรโดยอาศัยเครื่องชี้วัดขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF) ที่มีการปรับเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตให้กระชับ เหมาะสม สะดวกในการใช้และมีความถูกต้องเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ที่มีคำถามทั้งหมด 26 ข้อ ประกอบไปด้วย 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ที่อาศัยตัวบ่งชี้ทั้งด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย กล่าวคือ ตัวบ่งชี้เชิงจิตวิสัยเป็นการประเมินคุณภาพชีวิตโดยใช้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ประเมินจากความคิดเห็นของตนเอง ส่วนตัวบ่งชี้เชิงวัตถุวิสัยเป็นการประเมินโดยใช้แบบวัดด้านจิตวิทยาโดยสอบถามความรู้สึก การรับรู้และเจตคติที่มีต่อประสบการณ์ชีวิต หรืออารมณ์ความรู้สึกของบุคคลต่อสภาพความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิต ตลอดจนการตัดสินใจรับรู้ต่อคุณค่าและความหมายในชีวิตของบุคคล ซึ่งจะสามารถนำไปประเมินคุณภาพชีวิตโดยรวม (overall quality of life and general healths) ได้ในท้ายที่สุด

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดระดับทักษะทางการเงิน

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดระดับทักษะทางการเงิน โดยใช้หลักการของทฤษฎี KAP (Knowledge Attitude Practice Theory) ซึ่งในที่นี้จะแยกการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ (K) ส่วนที่สองจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ (A) และส่วนสุดท้ายเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม (P) โดยแต่ละส่วนจะอธิบายถึงความหมาย องค์ประกอบ และวิธีการวัด ทำหน้าที่สุดจะชี้ให้เห็นถึงการผนวกการศึกษาทั้งสามส่วนข้างต้น K-A-P มาเป็นทฤษฎี KAP นั้นเอง

ส่วนที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ (K: Knowledge)

2.1 ความหมายของความรู้

หากกล่าวว่าความรู้ คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนการค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยินได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์วิชาในแต่ละสาขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ความรู้ในที่นี้มาจากคำว่า Knowledge หรือคำวิชาการ Cognitive ดังนั้นความรู้มีลักษณะเป็นเพียงแนวคิด (Concept) ของพฤติกรรมหรืออาการเท่านั้น เช่นเดียวกับที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็นหรือโดยการได้ยิน ความรู้ขั้นนี้ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างและวิธีการแก้ปัญหา ไม่ได้มีส่วนประกอบของเนื้อหา (Content) รวมอยู่ โดยที่การจะได้มาซึ่งข้อเท็จจริง รูปแบบ วิธีการกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือบุคคล ได้มาจากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากสื่อต่างๆ (สุรชัย, 2549) ความรู้จึงนับเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง ความคิด ความหยั่งรู้หยั่งเห็น ตลอดจนความสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542: 76) ประกอบกับความรู้ เป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง หรือความคิด ความหยั่งรู้หยั่งเห็น หรือสามารถเชื่อมโยงความคิดเข้ากับเหตุการณ์ ดังนั้นความรู้จึงเป็นข้อเท็จจริงที่มีถูกมีผิด ตามหลักวิชาและเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์หรือตรวจสอบได้ (บุญธรรม กิจปรีดา บริสุทธิ, 2549, หน้า 55) รวมถึงการตระหนักถึงหรือการค้นกับบางสิ่งหรือบางคน หรือความเชื่อมั่นในความถูกต้องแม่นยำของความจริงหรือข้อมูลอื่น บ่อยครั้งที่ความรู้มักจะถูกนิยามว่าเป็นความเชื่อที่แท้จริงที่มีความสมเหตุสมผลให้น่าเชื่อถือได้ (Justified) (วิทยากร เขียงกุล) ดังนั้น จากความหมายของความรู้ข้างต้นสรุปได้ว่าความรู้จึงเป็นสิ่งที่ได้มาจากการค้นคว้าหรือประสบการณ์ซึ่งเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ คือสามารถตรวจสอบหรือพิสูจน์ได้ นอกจากนี้ความรู้ยังสามารถเกิดขึ้นได้จากการระลึกถึง

เรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้วและรวมถึงการจำเนื้อเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่ปรากฏและเกี่ยวพันกัน จะสามารถแบ่งความรู้ ออกได้เป็น 3 ประเภท (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์) คือ 1) ความรู้เฉพาะสิ่ง (Knowledge of Specifics) เป็นความสามารถในการระลึกหรือจำได้ในเรื่องราว ประเภท คำศัพท์เฉพาะ และข้อเท็จจริงบางประการ 2) ความรู้เรื่องวิถีและการจัดการกระทำกับสิ่งเฉพาะสิ่ง (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) เป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบแผนนิยม แนวโน้มและลำดับเหตุการณ์ การจัดพวกและประเภท เกณฑ์ และระเบียบวิธี 3) ความรู้เรื่องสากลและนามธรรมในสาขาต่าง ๆ (Knowledge of the Universals and Abstracts in a Field) เกี่ยวกับหลักการและข้อสรุปทั่วไป ทฤษฎี และโครงสร้าง

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความรู้ สรุปว่าความรู้ หมายถึง การระลึกขึ้นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่ได้จากการศึกษา หรือประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับและสะสมไว้ ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมขั้นต้น การแบ่งชนิดของความรู้มี 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ที่เปิดเผย 2) ความรู้ที่แฝงอยู่ในองค์กร 3) ความรู้ที่ฝังลึกในคน (วิจารณ์ พานิช) โดยที่ความรู้ที่เปิดเผย (Explicit knowledge) เป็นความรู้ที่รู้กันโดยทั่วไป พบเห็นในหนังสือตำรา สื่อต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนได้ไม่ยาก ส่วนความรู้ที่แฝงอยู่ในองค์กร (Embedded knowledge) จะเป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในกระบวนการทำงาน คู่มือ กฎกติกาดำเนินการ ตารางการทำงาน บันทึกจากการทำงาน สุดท้ายเป็นความรู้ที่ฝังลึกในคน (tacit knowledge) ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่คนได้จากประสบการณ์ ข้อสังเกตที่สั่งสมมานาน จากการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงจนเป็นความรู้ที่มีคุณค่าสูงแลกเปลี่ยนยาก

2.2 องค์ประกอบความรู้

แพทริก เมเรดดิ (Patrick Meredith, 1961) Patrick Meredith²¹ ได้พูดถึงความรู้ว่าจำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ ความเข้าใจ และการคงอยู่ (Understanding and Retaining) เพราะความรู้หมายถึง การที่สามารถจำได้ถึงบางสิ่งบางอย่างซึ่งเราเข้าใจมาแล้ว นั่นคือกระบวนการรับรู้จะเกี่ยวข้องกับ 3 ขั้นตอน คือ **ขั้นตอนที่ 1** การเลือกเปิดรับสื่อ หรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) หมายถึง แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจ หรือเปิดรับข่าว ทั้งการเลือกโดยจงใจหรือเลือกโดยไม่จงใจ จากแหล่งหนึ่งแหล่งใด ที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง การเลือกเปิดรับสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆหลายประการ เช่น ทักษะคิดเดิม ความเชื่อ อุดมการณ์ ลัทธินิยม ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ประสบการณ์ ฯลฯ **ขั้นตอนที่ 2** การเลือกรับรู้ หรือเลือกตีความ (Selective Perception or Selective Interpretation) ผู้รับสารแต่ละคน อาจจะตีความหมายข่าวสารชิ้นเดียวกัน ที่ส่งผ่านสื่อมวลชน

²¹ Patrick Meredith, 1973, อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, น.35

ไม่ตรงกัน ความหมายของข่าวที่ส่งไปถึงไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือ คำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารเลือกที่จะรับรู้ หรือ เลือกตีความหมายของข่าวสารตามความเข้าใจของตนเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้นด้วย และสุดท้าย **ขั้นตอนที่ 3** กระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตน การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึคนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับสภาพจิตใจในบุคคลต่างกัน อันมีปัจจัยมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลมีความคิด และแสดงออกตามความคิด ความรู้สึกของตน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความรู้สึกเป็นบ่อเกิดแห่งทัศนคติ นั่นเอง

2.3 องค์ประกอบของความรู้ 6 แบบ โดย Bloom

ทั้งนี้หากพิจารณาว่า ความรู้ คือ ความสามารถด้านสติปัญญาของบุคคลที่แสดงออกโดยการจำ ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรให้สอดคล้องกับสภาพจิตใจของตน โดยเน้นความจำประสบการณ์ และการระลึกเหตุการณ์ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) กล่าวว่า บุคคลส่วนมากจะรับรู้เบื้องต้นผ่านประสบการณ์ แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ผสมผสานระหว่างความจำกับสภาพจิตวิทยา ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรให้สอดคล้องกับสภาพจิตใจของตน ซึ่งความรู้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความสามารถในการจำ และรำลึกถึงเหตุการณ์ และประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว โดยที่ความรู้มีความสำคัญทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นภายหลังการรับรู้ จะสามารถแบ่งองค์ประกอบของความรู้ได้เป็น 6 แบบ ตามทฤษฎี Bloom (1971) จากง่ายสู่สิ่งที่ซับซ้อนและจากรูปธรรมสู่นามธรรม คือ **ระดับที่ระลึกได้ รวบรวมสาระสำคัญได้ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล**

ในแต่ละระดับได้แยกระดับความรู้แตกต่างกันออกไป คือ ระดับที่ระลึกได้ (Recall) การเรียนรู้ในลักษณะที่จดจำเรื่องวิธีปฏิบัติกระบวนการและแบบแผนได้ เป็นระดับที่มีความสามารถในการดึงข้อมูลออกมาจากความจำได้ ถัดมาคือระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehension) เป็นระดับที่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความด้วยถ้อยคำของตนเอง แสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายแปลความ และเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้ เมื่อบุคคลสามารถรวบรวมสาระสำคัญของความรู้ได้แล้วควรจะต้องนำไปใช้ (Application) สามารถนำเอาข้อเท็จจริง และความคิดที่เป็นนามธรรมไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปแบบ จนถึงระดับของการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นระดับที่สามารถให้ความ คิดในรูปของการนำความคิดมาแยกส่วนเป็นประเภท หรือการนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อปฏิบัติของตนเอง ถัดมาเป็นระดับของการสังเคราะห์

(Synthesis) คือการนำข้อมูล และแนวความคิดมาประกอบกันแล้วนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่ต่างจากเดิม ท้ายที่สุดคือระดับของการประเมินผล (Evaluation) คือ สามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์การรวบรวมผล และวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้ตั้งข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง องค์ประกอบของความรู้แบ่งทั้ง 6 แบบของ Bloom หากจะแบ่งตามระดับความรู้จะสามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ (ศิริชัย กาญจนวาส, 2534, หน้า 29) คือ 1) ความรู้ระดับต่ำ คือ ความรู้ที่เกิดจากการเดา 2) ความรู้ระดับธรรมดา คือ ความรู้ทางประสาทสัมผัส 3) ความรู้ระดับสมมติฐาน คือ ความรู้ที่เกิดจากความคิด คำนิยามที่ยังไม่ได้พิสูจน์ 4) ความรู้ระดับเหตุผล คือ ความรู้จากตรรกวิทยา

จากองค์ประกอบความรู้ทั้ง 6 ระดับของ Bloom สามารถนำมาอธิบายขยายความเพิ่มเติมให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยบุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2549 ซึ่งระบุว่าความรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ระดับ ได้แก่ **รู้จำ เข้าใจประยุกต์วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมิน** โดยที่ **รู้จำ (Knowledge)** ได้แก่ ความสามารถในการจำหรือระลึกเรื่องราวที่เคยเรียนรู้ เคยมีประสบการณ์มาก่อน ประกอบด้วย **รู้จำเฉพาะเรื่อง** รู้จำวิถีทางวิธีดำเนินการเฉพาะเรื่องและรู้จำเรื่องสากลและนามธรรม ดังนี้ **รู้จำเฉพาะเรื่อง** เป็นการระลึกข้อมูลในส่วนย่อย ๆ ที่เฉพาะเรื่อง เช่น รู้จำบุคคล วัน เดือน ปี สถานที่ ความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์ เครื่องหมาย เป็นต้น **รู้จำวิถีทาง** เรื่อง เป็นการระลึกหรือจำข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบแบบแผน ประเพณี วิธีการ เทคนิคและกระบวนการของเรื่องราวต่าง ๆ **รู้จำเรื่องสากลและนามธรรม** คือการจำข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ ข้อสรุป โครงสร้างและทฤษฎีทั่วไป ระดับถัดมา คือ **เข้าใจ (Comprehension)** ได้แก่ ความสามารถในการอธิบาย สื่อความหมายและขยายความในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยคำพูดหรือเขียนด้วยภาษาของตนเองได้ประกอบด้วย การแปลความ การตีความ และการขยายความ นั่นคือ การแปลความ เป็นการให้ความหมาย ให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของสิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการสื่อความหมาย รวมทั้งการแปลความของภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งด้วย ส่วนการตีความ เป็นการอธิบายความหมายหรือสรุปเรื่องราวด้วยการจัดระเบียบหรือเรียบเรียงเนื้อหาขึ้นมาใหม่ สุดท้ายเป็นการขยายเนื้อหาที่เหนือไปกว่าขอบเขตที่รู้นั้นเอง ถัดมา คือ **ประยุกต์ (Application)** เป็นความสามารถที่ต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในวิธีการทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือนามธรรมของเรื่องนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างจากสถานการณ์เดิมได้ถัดมา คือ **วิเคราะห์ (Analysis)** เป็นความสามารถในการแยก แยกเป็นชิ้นส่วนย่อย ๆ ให้เห็นเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เห็นและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น **การวิเคราะห์ส่วนประกอบ** เป็นการแยกแวกสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายให้เป็นส่วนย่อย ๆ ให้เห็นเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เห็นและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น **การวิเคราะห์ความสัมพันธ์** เป็นการแยกแวกสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายให้เป็นส่วนย่อย ๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน **การวิเคราะห์หลักดำเนินการ** เป็นการแยกแวกสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายให้เห็นระบบ

ดำเนินการ หรือจัดการที่รวบรวมส่วนย่อย ๆ เข้าด้วยกัน ถัดมา คือ **การสังเคราะห์ (Synthesis)** เป็นความสามารถในการรวมส่วนย่อย ๆ เข้าด้วยกันให้เป็นเรื่องเดียวกัน ในลักษณะการจัดเรียงหรือรวบรวมที่มีแบบแผนหรือโครงสร้างใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน อันประกอบไปด้วย **การสังเคราะห์ข้อความ** เป็นการผูกข้อความ หรือเขียนเรียงเรียงจากความรู้ความเข้าใจ เพื่อสื่อความรู้ และประสบการณ์ให้ผู้อื่นทราบ **การสังเคราะห์แผนงาน** เป็นการพัฒนาหรือเสนอแผนการทำงาน รวมถึงเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ ที่เกิดจากความรู้และประสบการณ์จากแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน **การสังเคราะห์ความสัมพันธ์** เป็นการพัฒนาหรือสร้างชุดสร้างเครือข่ายที่แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวของของส่วนย่อย ให้รวมกันเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องเดียว ถัดมา คือ **ประเมิน (Evaluation)** เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ทั้งเนื้อหาวิธีการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกำหนดขึ้นเองจากความรู้และประสบการณ์ หรืออาศัยแนวความคิดของผู้อื่นก็ได้ ประกอบด้วย การประเมินตามเกณฑ์ภายในและภายนอก เป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยพิจารณาหรืออ้างอิงจากลักษณะ คุณสมบัติของสิ่งนั้น ๆ เป็นหลัก

ชม ภูมิภาค (2533) ได้อ้างถึง Benjamin S. Bloom ว่าความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธีและกระบวนการต่าง ๆ ในด้านความรู้ที่นั้นย่อในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำเป็นกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่ ความรู้ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งเฉพาะ การจดจำสิ่งต่าง ๆ การเชื่อมโยงสัญลักษณ์กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะ เช่น ความรู้เกี่ยวกับชื่อบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ เวลา ความรู้ในระเบียบวิธีของกลุ่ม ความรู้เกี่ยวกับการแยกประเภท ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ ความรู้เกี่ยวกับหลักและการสรุป ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง เป็นการรวมหลักการหรือการสรุปเข้าเกี่ยวพันกันเป็นระบบ ความรู้เกี่ยวกับความหมาย ความรู้เกี่ยวกับวิธีทางในการจัดการกับสิ่งเฉพาะ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มหรือเหตุการณ์ตามลำดับต่อเนื่อง รวมถึงความรู้เกี่ยวกับนามธรรมของวิชาด้านต่าง ๆ ด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนมากเป็นทฤษฎีกฎเกณฑ์เป็นระดับสูงสุดของนามธรรม

จากที่กล่าวทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นหากมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรและพฤติ กรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวรจึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้จากความรู้ดังกล่าวขึ้น (Pressey, Robinson and Horrock, 1959) แต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ ทั้งนี้เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลง (Bloom, 1959) ทั้งทางด้านความคิดทัศนคติ รวมไปถึงความชำนาญ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งใด จนเกิดกระบวนการ

เรียนรู้สิ่งนั้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง นอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกทัศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) ได้อีกทางหนึ่งด้วย คือเมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจตามมา และความรู้ที่บุคคลสะสมจนเกิดเป็นการเรียนรู้จะทำให้บุคคลเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) ในท้ายที่สุด คือการที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้วได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้นนั่นเอง

2.4 การวัดความรู้

เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไป การวัดความรู้แต่ละครั้งจะวัดทั้งระดับรู้อำ เข้าใจ ประยุกต์วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมิน หรือวัดเพียงระดับใดระดับหนึ่งหรือบางระดับก็ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวัด (ชวาล แพรวกุล.2526) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่นิยมใช้กันเป็นส่วนใหญ่คือแบบทดสอบ (Test) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์.2540) ซึ่งแบบทดสอบเป็นชุดของสิ่งเร้าที่นำไปใช้กระตุ้นบุคคลให้ตอบสนองออกมา ชุดของสิ่งเร้านี้มักจะอยู่ในรูปของข้อคำถาม ซึ่งอาจให้เขียนตอบ ให้แสดงพฤติกรรมหรือพูดออกทางวาจาโดยสามารถวัดได้ สังเกตได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบวัดความถนัด และแบบทดสอบวัดความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสังคม โดยแบบทดสอบแต่ละแบบจะมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

ชนิดที่ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองของบุคคล อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนการสอนว่าผู้เรียนได้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้อะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการอย่างไร แบบทดสอบประเภทนี้แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (Teacher made Test) และแบบทดสอบที่เป็นมาตรฐาน (Standardized Test) ซึ่งอาจจะถามเนื้อหาเหมือนกัน คือ ถามสิ่งที่ผู้เรียนได้รับการเรียนการสอน โดยจัดเป็นกลุ่มพฤติกรรมได้ 6 ประเภท คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า รูปแบบของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ที่นิยมใช้มี 3 รูปแบบ คือ 1) แบบทดสอบปากเปล่า (Oral Test) เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็นรายบุคคล ใช้ได้ผลดีถ้ามีผู้เข้าสอบจำนวนน้อยเพราะต้องใช้เวลามาก ถามได้รายละเอียดเพราะสามารถโต้ตอบกันได้

2) แบบเขียนตอบ (Paper-pencil Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งจะมีกระดาษและดินสอหรือปากกาเป็นอุปกรณ์ช่วยตอบ แบ่งได้ 2 แบบ คือ แบบความเรียง (Essay Type) เป็นการทดสอบที่ให้ผู้ตอบได้รวบรวมเรียบเรียงคำพูดของตนเอง แสดงเจตคติและความคิดได้อย่างอิสระภายใต้หัวข้อเรื่องที่กำหนดให้ กับแบบจำกัดคำตอบ (Fixed – response Test) เป็นแบบคำตอบที่มีคำตอบถูกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้อย่างจำกัด แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ แบบถูกผิด (True - False) แบบเติมคำ (Completion) แบบจับคู่ (Matching) แบบเลือกตอบ (Multiple Choice) 3) แบบทดสอบปฏิบัติ (Performance Test) เป็นแบบทดสอบที่ผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมออกมาโดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริง ๆ

ชนิดที่ 2) แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดศักยภาพระดับสูงสุดของบุคคลว่า สมรรถภาพในการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และควรเรียนด้านใดจึงจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ 2.1 แบบทดสอบความถนัดในการเรียน (Scholastic Aptitude Test) เป็นแบบทดสอบความถนัดที่วัดความสามารถทางวิชาการว่า มีความถนัดวิชาใดและสามารถเรียนไปได้มากน้อยเพียงใด 2.2 แบบทดสอบวัดความถนัดจำเพาะ (Specific Aptitude Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถพิเศษของบุคคล เช่น ความถนัดทางดนตรี ทางกายภาพ ทางศิลปะ เป็นต้น

ชนิดที่ 3) แบบทดสอบวัดความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสังคม (Personal – social Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือการปรับตัวของบุคคลในสังคมมักอยู่ในรูปแบบทดสอบ

ส่วนที่ 2 การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ (A: Attitude)

2.1 ความหมาย และ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวหนึ่งทางจิตวิทยาสังคมและการสื่อสาร และมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการนิยามคำว่า ทัศนคติ นั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

ทัศนคติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงความหมายของทัศนคติและกระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะทัศนคติเป็นสิ่งที่ใช้เชื่อมโยงระหว่างความรู้และพฤติกรรม โดยที่ทัศนคติเป็นความรู้สึก ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เหตุการณ์ บุคคล สถานการณ์ และมีผลทำให้บุคคลตอบสนองออกในทางพฤติกรรม เช่นเดียวกับที่ คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good, 1959) ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับทัศนคติว่าเป็นความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอดู ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจาก นอร์แมน แอล มูน (Norman L. Munn, 1971) เช่นเดียวกับที่ สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2525) สรุปว่าหากบุคคลจะมีทัศนคติแนวคิดที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะทำตามทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น นั่นคือ หากบุคคลมีทัศนคติที่ดีบุคคลจะพร้อมที่จะกระทำหรือแสดงออกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากบุคคลมีทัศนคติที่ไม่ดี บุคคลจะไม่แสดงการยอมรับสิ่งนั้นนั่นเอง ทั้งนี้ภา มนุญปิจุ (2531 : 68) ได้ให้ความเห็นว่าเป็นเช่นนี้ เพราะ ทัศนคติ ความสนใจ ความรู้สึก ความชอบของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยที่การเกิดทัศนคติจะเป็นไปตามขั้นตอน คือการรับรู้หรือการให้ความสนใจ การตอบสนองด้วยความเต็มใจ พอใจ การให้ค่า การจัดกลุ่มค่า และการแสดงลักษณะตามค่านิยมที่เชื่อถือจะเห็นได้ว่าทัศนคติ เป็นการผสมผสานและจัดระเบียบความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง ภาพรวมของความเชื่อเป็นส่วนประกอบในตัวบุคคลซึ่งอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ แต่สามารถรู้ได้จากคำพูด การกระทำไม่ว่าความเชื่อจะออกมาในรูปใดก็ตาม ก็จะเป็นส่วนที่กำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ Rokeath Milton (1972) ได้ให้ความหมายของทัศนคติไว้ ซึ่ง Roger (1978: 208-209 อ้างถึงใน สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533) ได้สนับสนุนความเชื่อดังกล่าวที่ว่าทัศนคติมีรากฐานมาจากความเชื่อ โดยทัศนคติเป็นดัชนีชี้วัดว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ทัศนคติจะส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตของบุคคลต่อไป ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งสิ่งเร้าที่ว่านี้สามารถเป็นได้ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ ลัทธิความเชื่อ หรือแม้แต่ขนบธรรมเนียมประเพณี (กิ่งแก้ว ทรัพย์

พระวงศ์) งานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2519) และ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ที่ให้ข้อสรุปตรงกันว่าทัศนคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำสถานการณ์ และอื่น ๆ เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (Motive) และขับชี้ (Drive) หากแต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะตอบโต้ (State of readiness) และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการสนองตอบของบุคคลต่อสิ่งเร้า

นอกจากที่ทัศนคติจะสามารถเกิดได้จากความเชื่อแล้ว ประสบการณ์โดยตรง (Direct experience) และ จากการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ก็สามารถมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อทัศนคติของบุคคลได้เช่นกัน (Nelson & Quick, 1997) ซึ่งอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท ได้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวที่ว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลและมีผลต่อการคิดและการกระทำของบุคคล เช่นเดียวกับ พนิทกา ศรีคัมปนพรม (2549) และ Gordon (1975 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) ที่พบว่าทัศนคติของบุคคลเกิดขึ้นจากประสบการณ์เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า และการที่จะทราบทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ จะต้องใช้วิธีแปลความหมายของความคิดหรือการแสดงออกของบุคคลนั้น ๆ จะเห็นได้ว่าความโน้มเอียง หรือแนวโน้มที่จะให้บุคคลมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะที่พึงพอใจ รวมถึงพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อทัศนคติที่ไม่พึงพอใจอันเป็นผลของกระบวนการทางจิตวิทยา นั้นแสดงให้เห็นว่าทัศนคติไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง (Sciffman and Kanuk, 1997) ทัศนคติ เป็นความโน้มเอียงหรือแนวโน้มในการจะประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ หรือสัญลักษณ์ของสิ่งนั้นในทางใดทางหนึ่ง Katz and Scotland (1960 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) โดยมี Thurstone (1967 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) และ เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2529) สนับสนุนว่าทัศนคติซึ่งเป็นผลรวมเกี่ยวกับความรู้สึก และความคิด ซึ่งความคิดเป็นสัญลักษณ์ของทัศนคติและทัศนคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึก ในด้านบวกและด้านลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง (Psychological object) รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งบอกถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทัศนคติเป็นนามธรรม เช่น ความชอบ ความนิยม ความไม่ชอบ ความไม่นิยม ความศรัทธาไม่ศรัทธา ความหวังดี เป็นต้น ซึ่งจะแสดงออกมาเป็นการกระทำอันเกิดจากทัศนคติที่มีอยู่ (จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ, 2519)

จากความหมายของทัศนคติข้างต้น สรุปได้ว่าทัศนคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาและการกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ทั้งในทางสนับสนุนหรือต่อต้าน จะเห็นได้ว่าทัศนคติจะเชื่อมโยงไปถึงพฤติกรรมของบุคคล โดยที่สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าทัศนคติหมายถึง 1. ความสลับซับซ้อนของความรู้สึกหรือการมีอคติของบุคคล ในการที่จะสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใด

สิ่งหนึ่งตามประสบการณ์ของบุคคลนั้น ที่ได้รับมา 2. ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือต่อต้านสิ่งแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด 3. ในด้านพฤติกรรม หมายถึง การเตรียมตัวหรือความพร้อมที่จะตอบสนอง จากคำจำกัดความต่างๆเหล่านี้ จะเห็นได้ว่ามีประเด็นร่วมที่สำคัญ คือ ความรู้สึกภายในและความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าทัศนคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคตินั้น (สจ๊วต สุนทรเสถียร, 2531)

2.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติของ Schiffman, & Kanuk (1994) กล่าวว่าทัศนคติ สามารถแยกองค์ประกอบออกได้เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ โดยส่วนแรกเป็นส่วนที่เกิดขึ้นก่อน เป็นการรับรู้และเข้าใจ (Cognitive Component) ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความเชื่อและค่านิยมก่อให้เกิดส่วนที่สอง คือทัศนคติในส่วนของการรับรู้ (Effective Component) ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก เกิดผลลัพธ์เป็นพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นแนวโน้มที่จะมีการปฏิบัติต่อสิ่งที่บุคคลพึงได้รับในสถานการณ์ หรือการกระทำ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล, 2550) เช่นเดียวกับที่ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2542) ได้แยกองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 ประการ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม โดยองค์ประกอบด้านความรู้หรือความนึกคิด (The Cognitive Component) เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไปทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดีมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถัดมาเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของบุคคล เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน ประการสุดท้าย องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกนั่นเอง

บางครั้งองค์ประกอบของทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าว อาจใช้ชื่อเรียกที่แตกต่างไปจากเดิม เปลี่ยนเป็นองค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก และองค์ประกอบทางการปฏิบัติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) โดยที่องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่องค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดอาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน ถัดมาคือองค์ประกอบด้านท่าทีรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้านบวกหรือด้านลบ สุดท้ายคือองค์ประกอบด้านปฏิบัติ (Behavior Component) เป็น

องค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อเป้าหมายบุคคลก็พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมสนับสนุน เป็นต้น ดังนั้นองค์ประกอบทางด้านความรู้ ความเข้าใจหรือทางด้านพุทธิปัญญา จึงนับว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และองค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจจะออกมาในรูป สุข-ทุกข์ พอใจ-ไม่พอใจ หรืออื่น ๆ ความรู้สึกเหล่านี้จะมีมากหรือน้อยต่อวัตถุหรือสิ่งที่เขารู้จักยอมขึ้นอยู่กับจำนวนและความถี่ของความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือปรากฏการณ์นั้นๆ โดยองค์ประกอบทั้งสามองค์ประกอบนี้จะมีความสัมพันธ์กันมาก จนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ นั่นคือทัศนคติของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ โดยสามารถสรุปว่าแหล่งที่ทำให้เกิดทัศนคติมีด้วยกันหลายประการ เช่น ประสบการณ์เฉพาะอย่าง การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สิ่งที่เป็นแบบอย่าง ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2542) โดยที่ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) จะเกิดเมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะในด้านดีและไม่ดี โดยประสบการณ์นั้นจะส่งผลให้บุคคลเกิดเป็นทัศนคติต่อสิ่งนั้น ต่อมาคือการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from others) ที่จะทำให้บุคคลมีทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ นอกจากนี้สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) ยังเป็นการเรียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้เช่นกัน ประการสุดท้ายความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) เช่น ครอบครัว โรงเรียน หรือหน่วยงาน ซึ่งพบว่าทัศนคติของบุคคลอาจเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบันดังกล่าว เป็นต้น

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติของ Bovee, Houston, & Thrill (1995) ได้แบ่งทัศนคติออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ทัศนคติทางบวก (Positive inclination) กับ ทัศนคติทางลบ (Negative inclination) เช่นเดียวกับที่ ชวนะ ภวภานนท์ ได้มีการแสดงทัศนคติไว้ว่า ถ้าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมจะเข้าหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบหรือพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเช่นนี้ถือว่าเป็นทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) ที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติในทางบวก (Act negatively) แต่ถ้าหากเป็นความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมจะถอยหนีหรือหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ หรือไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดการปฏิบัติในทางลบ (Act negatively) คือการเกิดเป็นทัศนคติทางลบ (Negative Attitude) นั่นเอง แต่อย่างไรก็ดี เมื่อเกิดทัศนคติขึ้นแล้วก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าวได้ ซึ่งกระบวนการในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ การยินยอม การเลียนแบบ และความต้องการที่อยากเปลี่ยนแปลง โดยที่การยินยอม (compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพล เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความพึงพอใจจากสิ่งที่มีอิทธิพลนั้น นั่นคือ ทัศนคติที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยินยอมนี้ อธิบายได้ในแง่ของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของบุคคลในสังคม โดยการที่บุคคลยอมทำตาม หรือยอมเปลี่ยนทัศนคติตามสิ่งที่มี

อิทธิพล เพราะคาดหวังที่จะได้รับรางวัลหรือการยอมรับ สำหรับการเลียนแบบ (identification) เป็นภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น และเป็นผลมาจากการที่เขาต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ที่พึงพอใจระหว่างตัวเขากับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ความสัมพันธ์นี้อาจจะออกมาในรูปแบบของการรับเอาบทบาททั้งหมดของบุคคลหรือกลุ่มมาเป็นของตน และ/หรือเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเลียนแบบนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจะเลียนแบบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความดึงดูดใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น นั่นหมายความว่า ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคม ประการสุดท้าย คือความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (internalization) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เนื่องจากสิ่งนั้นตรงกับความต้องการและค่านิยม พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยกระบวนการนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิม

โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทัศนคติสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ การเปลี่ยนแปลงความคิด การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความคิด เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ส่วนการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก มาจากประสบการณ์ หรือความประทับใจ หรือสิ่งที่ทำให้เกิดความสะเทือนใจ สุดท้ายคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมซึ่งไปมีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเดิมใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง ถ้าความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งสิ้น ทั้งนี้การเปลี่ยนทัศนคติ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในทิศทางเดียวกัน และ เปลี่ยนแปลงไปคนละทาง นั่นคือ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าทัศนคติของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางบวกด้วย และทัศนคติที่เป็นไปในทางลบ ก็จะเพิ่มมากขึ้นไปในทางลบด้วย แต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง จะทำให้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ก็จะลดลงไปในทางลบ และถ้าเป็นไปในทางลบ ก็จะกลับเป็นไปในทางบวก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ทัศนคติเป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรับรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคติ

2.3 การวัดทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติ มักเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขเชิงปริมาณโดยตรงได้ เช่น ความดี ความซื่อสัตย์ ค่านิยม เจตคติ ความเชื่อ ความสะอาด ความเหมาะสม (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2549) ดังนั้นแบบวัดทัศนคติจึงเป็นแบบวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม แล้วแปลงเป็นปริมาณในเชิงเปรียบเทียบ โดยอาจวัดจากทิศทาง (Direction)²² องศา (Degree)²³ ความแน่นอน (Intensity)²⁴ (อุทัย หิรัญโต 2519) ทั้งนี้ในการวัดทัศนคติอาจใช้วิธีวัดที่แตกต่างกัน เช่น การสังเกตพฤติกรรม การใช้แบบทดสอบแบบสัมภาษณ์ หรือการแปลความ ซึ่งวิธีการวัดแต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน คือ ถ้าใช้การสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล เป็นการวัดทัศนคติมักเป็นวิธีการที่ทำได้ยาก ส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้อาจยังสรุปแน่นอนไม่ได้ว่าเป็นทัศนคติ วิธีการวัดที่นิยมใช้กันมากและใช้ได้กับกลุ่มคนจำนวนมาก คือ วิธีรายงานถ้อยคำพูดโดยการใช้แบบทดสอบหรือการสัมภาษณ์ แต่ถ้าเป็นการแปลความโดยวิธีอ้อมนี้ จะเหมาะสำหรับการวัดบุคคลจำนวนน้อย เพราะต้องอาศัยเวลามาก เนื่องจากผู้ถูกวัดจะต้องสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดและตอบคำถามได้อย่างไม่จำกัดด้านเวลาและเนื้อหา มาตรวัดที่นิยมใช้วัดพฤติกรรมประกอบได้ด้วย มาตรวัดลิเคิตสเกล มาตรวัดเทอร์สโตนสเกล และมาตรวัดกัทแมนสเกล ซึ่งการใช้มาตรวัดแต่ละแบบมีข้อดี ข้อเสีย แตกต่างกัน กล่าวคือ

2.3.1 วิธีวัดทัศนคติโดยใช้วิธี ลิเคอร์ (Likert Method)

การวัดแบบลิเคิตสเกล (Likert-type scale) เป็นมาตรวัดที่รู้จักกันแพร่หลายเนื่องจากง่าย ไม่ต้องใช้กระบวนการวัดที่ยุ่งยาก แนวคิดนี้มีลิเคอร์ (Likert) เป็นผู้คิดขึ้นโดยถือว่าผู้มีทัศนคติต่อสิ่งใดแล้ว ย่อมมีโอกาที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นและโอกาที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็จะม้น้อย ลิเคอร์จึงใช้การวัดทัศนคติจากเลือกคำตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพียงอย่างเดียวหนึ่งต่อข้อความแต่ละข้อ เปรียบเทียบทัศนคติให้เป็นคะแนนข้อความที่สนับสนุนคำตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนนลดลงเรื่อยๆ จนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้าน ถ้าตอบว่าไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน ลดลงเรื่อยๆ จนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน ดังนั้นคะแนนรวมของทุกข้อจึงสามารถชี้ให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ตอบแต่ละคนได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555)

²² ทัศนคติที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ

²³ การแสดงออกมากหรือน้อย พอใจ ไม่พอใจ ในระดับมากน้อยเพียงใด

²⁴ ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ลักษณะนี้จะค่อนข้างแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงเร็ว

2.3.2 มาตรการวัดเทอร์สโตนสเกล

มาตรการวัดแบบเทอร์สโตนนี้ จะมีตัวเลือกเพียงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น ซึ่งคะแนนแต่ละข้อความที่ประกอบขึ้นมาจะมีคะแนนที่มีช่วงห่างเท่ากัน การวัดแบบเทอร์สโตนสเกล (Turnstone scale) เป็นวิธีแก้ไขปัญหาการขาดความมีช่วงห่างที่แน่นอนของการวัดที่ได้จากการใช้ลิเคิตสเกล โดยเน้นปัญหาด้านการมีช่วงห่างของคะแนนที่จะให้มีความห่างเท่ากัน ซึ่งในทางปฏิบัติจะหมายถึง วิธีการให้สิ่งเร้า ได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่ม Social issues และอื่น ๆ ทัศนคติ ความรู้สึก (Affective) ความรู้ (Cognitive) การปฏิบัติ (Behavior)

2.3.3 มาตรการวัดกัทแมนสเกล

การวัดแบบกัทแมนสเกล (Guttman scale) ทำให้ผู้ศึกษาสามารถทราบถึงแบบแผนหรือรายการคำถามคำตอบว่า ผู้ตอบเห็นด้วยในข้อใดบ้างหรือไม่เห็นด้วยในข้อใดบ้างได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ อาจมีความผิดพลาดในการคาดคะเนบ้างแต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของผู้ตอบทั้งหมด การวัดแบบกัทแมนสเกลนี้ประกอบด้วยชุดข้อความที่ผู้ตอบลงความเห็นว่าย เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย โดยชุดข้อความแต่ชุดข้อความนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ในลักษณะต่อเนื่องกัน คือ คนที่เห็นด้วยกับข้อที่ 2 ก็จะต้องเห็นด้วยกับข้อที่ 1 และคนที่เห็นด้วยกับข้อที่ 3 ก็จะต้องเห็นด้วยกับข้อที่ 1 และ 2 เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม (P: Practice)

2.1 ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม (Practice)

หากกล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ แยกเป็นสิ่งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ตามที่ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ได้กล่าวว่าพฤติกรรม คือ กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่สังเกตได้หรือไม่ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การเดิน การพูด การคิด ความรู้สึก ความชอบ เป็นต้น เช่นเดียวกับที่ ลักษณะ สิริวัฒน์ (2544) ให้ความหมายของ พฤติกรรม ว่าเป็นการกระทำ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก นึกคิด ความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจสังเกตเห็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงการสังเกตอาจต้องใช้เครื่องมือในการช่วยวัดพฤติกรรม สรุปได้ว่าพฤติกรรมเป็นการกระทำของบุคคลในทุกลักษณะ ทั้งที่เป็นโดยธรรมชาติทางสรีระและที่จิตใจกระทำหรือเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าซึ่งอาจสังเกตและมองเห็นได้โดยตรงหรือไม่ก็ได้ พฤติกรรม การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลซึ่งผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ โดยปกติคนส่วนใหญ่มักจะแสดงออกตามทัศนคติของตน ทัศนคติจึงเป็นเสมือนหางเสือของพฤติกรรม คือเป็นเครื่องควบคุมการกระทำของบุคคล โดยทั่วไปการโน้มน้าวให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรม อาจทำได้หลายวิธีไม่ว่าจะเป็น การปลุกเร้าอารมณ์ (Emotion Arousal) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ (Internalized Norms) หรือการให้รางวัล (Reward) ผลของการโน้มน้าวใจด้วยวิธีการเหล่านี้ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน คือ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง และหยุดยั้งพฤติกรรมเก่าๆ แต่อย่างไรก็ดีพฤติกรรมซึ่งเป็นการแสดงออกหรือการกระทำใด ๆ ของบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้และทัศนคติ การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการมีความรู้และทัศนคติที่แตกต่างกัน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533) เช่นเดียวกับที่อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2549) ให้ข้อสังเกตว่าการกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ของคนมักเกิดจากทัศนคติของบุคคลนั้น ดังนั้นทัศนคติจึงเสมือนเป็นเครื่องควบคุมการกระทำของบุคคล หรือกล่าวได้ว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของคนถูกควบคุมด้วยทัศนคตินั้นเอง ทั้งนี้ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2550) ยังได้สรุปเพิ่มเติมว่าการที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันอาจเกิดจากความแตกต่างของการเปิดรับสื่อและความแตกต่างการแปลความสารที่ตนเองได้รับ จึงก่อให้เกิดการสังสมประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลได้ในท้ายที่สุด

2.2 องค์ประกอบ

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของพฤติกรรม ทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ 1.การเรียนรู้ (Learning) 2.ปัญญา และความคิด (Intelligence and thought) 3.ค่านิยม (Value) 4.เจตคติ (Attitude) 5.อารมณ์ (Emotion) และ 6.แรงจูงใจ (Motives) (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, 2542) จะพบว่า

2.2.1 องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ (Learning)

คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ นั่นคือเมื่อเกิดการเรียนรู้จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ รู้คิด²⁵ รู้สึก²⁶ และเกิดทักษะ²⁷ (ตามคำนิยามของ ครอนแบ็ค, Cronback) เนื่องจากการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ จึงมีทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎีเพื่ออธิบายรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioning) โดย พฟลอฟ (Pavlov) หลักการคือ การนำเอาสิ่งเร้าที่ถูกวางเงื่อนไขไปปรากฏพร้อมกับสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข แล้วดูผลการตอบสนอง หรือทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) โดยแบนดูรา (Bandura) ที่มีหลักว่าการเรียนรู้ต้องเป็นปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant conditioning) โดย สกินเนอร์ (Skinner) ที่มีหลักว่าการตอบสนองทำให้เกิดการเสริมแรงแก้ไขปัญหา

2.2.2 องค์ประกอบด้านปัญญาและความคิด (Intelligence and thought)

หากพิจารณาแยกเป็นด้านปัญญาและความคิด ได้ดังนี้

2.2.2.1 ด้านปัญญา

คือ ความสามารถในการเรียนรู้ คิดอย่างมีเหตุผล ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเชาวน์ปัญญาเป็นโครงสร้างโดยสมมติฐาน (Hypothetical construct) หรือเป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาสันนิษฐานเอา จึงมีทฤษฎีอธิบายหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีองค์ประกอบเดี่ยว (Single-factor theory) ของเทอร์แมน (Terman) เชื่อว่า เชาวน์ปัญญาเป็นสิ่งคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะเป็นผลของพันธุกรรม ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงมุ่งเน้นความสามารถในการคิดแบบนามธรรมเพียงอย่างเดียว แตกต่างจากทฤษฎีองค์ประกอบสองตัว (Two-factor theory) ของสเปียร์แมน (Spearman) ที่เชื่อว่า เชาวน์ปัญญา มีองค์ประกอบ 2 ตัว คือ องค์ประกอบทั่วไป (General factor หรือ “g”) และองค์ประกอบเฉพาะ (Specific

²⁵ เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้และความเข้าใจ

²⁶ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์

²⁷ เป็นการเปลี่ยนแปลงความชำนาญ

factor หรือ “s”) โดยที่องค์ประกอบทั่วไป ถือเป็นความสามารถพื้นฐานของแต่ละบุคคล ทำให้คนที่ “g” สูง จะมีความสามารถในการทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่มี “g” ต่ำ ส่วนองค์ประกอบเฉพาะ ถือเป็นความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล ที่มีแตกต่างกันไป ในขณะที่ทฤษฎีองค์ประกอบหลายตัว (Multiple Factor) ของเทอร์สตัน (Thursne) ได้แยกความสามารถของบุคคลตามความสามารถปฐมภูมิของสมอง เป็น 7 กลุ่ม คือ ความเข้าใจภาษาพูด ความคล่องแคล่วการใช้คำ ความสามารถทางคณิตศาสตร์ มิติสัมพันธ์ ความจำ ความรวดเร็วในการรับรู้ การคิดหาเหตุผล

2.2.2.2 ด้านความคิด

เป็นกระบวนการทำงานของสมองโดยมีการจัดระบบความรู้การคิด ต่อจากการรับรู้ โดยความคิดของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน เนื่องจากอิทธิพลของวัย เพศ วัฒนธรรม ประสบการณ์การเรียนรู้ สติสัมปชัญญะ ความจำ การคิดแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การคิดที่มีจุดมุ่งหมาย กับ การคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย โดยที่การคิดที่มีจุดมุ่งหมาย เป็นการคิดทบทวนเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุด ส่วนการคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมายหรือการคิดแบบเชื่อมโยง (Associative thinking) คือการคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมายปลายทางที่แน่ชัด

2.2.3 องค์ประกอบด้านค่านิยม (Value)

มีลักษณะเป็นความเชื่อว่าเป็นเป้าหมายอุดมการณ์ หรือวิธีปฏิบัติบางอย่าง เป็นสิ่งที่ตนและสังคมเห็นว่าดี มีคุณค่า สามารถใช้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินถูกหรือผิด โดยที่มนุษย์จะเรียนรู้จากสังคมที่ตนเองอยู่ (Socialization process) ดังนั้น เมื่อบุคคลอยู่ในสังคมใดนาน นาน ค่านิยมของสังคมนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งในบุคลิกภาพของบุคคลนั้นด้วย (โรคีส, Rokeach)

2.2.4 องค์ประกอบด้านเจตคติ (Attitude)

หมายถึง ความรู้สึก และปฏิกิริยาความพร้อมที่จะกระทำในเชิงบวก หรือเชิงลบที่มีต่อวัตถุเป้าหมาย (บุคคล สิ่งของ เรื่องราว หรือสถานการณ์) มีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ ด้านการรู้คิด ด้านความรู้สึก และด้านความพร้อม โดยที่การรู้คิด คือรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีรายละเอียดอะไรบ้าง มีคุณหรือโทษ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจจริงเท็จ ดีเลว เป็นต้น แต่องค์ประกอบที่สำคัญมากของเจตคติ คือ ด้านความรู้สึก องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ชอบ พอใจ ไม่ชอบ ไม่พอใจ ส่วนองค์ประกอบด้านสุดท้าย คือ ด้านความพร้อมที่จะกระทำ เป็นความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึก และความรู้เชิงประเมินที่มีต่อวัตถุเป้าหมาย โดยมากนักจิตวิทยาแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) กับ พฤติกรรมภายใน (Cvert Behavior) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ, 2549) โดยที่พฤติกรรมภายนอก เป็นการกระทำที่ผู้อื่นสามารถ

สังเกตและมองเห็นได้²⁸ ส่วนพฤติกรรมภายในเป็นการกระทำที่ผู้อื่นไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง เป็นพฤติกรรมที่เป็นความรู้ ความสามารถและ ความรู้สึกนึกคิดที่ไม่สามารถสังเกตหรือมองเห็นได้ ต้องใช้แบบวัดทางจิตวิทยาวัดสามารถเกิดขึ้นโดยรู้สึกตัว (Conscious Processes)²⁹ และเกิดโดยไม่รู้สึกรู้ตัว (Unconscious Processes)³⁰ โดยพฤติกรรมภายในเป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยา เช่น ความรู้ ความเชื่อ การรับรู้ แรงจูงใจ จริยธรรม และเจตคติ เป็นต้น ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมภายนอก จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในมีความสัมพันธ์กันโดยพฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก ถ้าต้องการศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับจิตใจของคนอื่น อันเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมภายใน ก็ต้องศึกษาจากส่วนที่สัมผัสได้ชัดเจน คือ พฤติกรรมภายนอก ในทำนองเดียวกันการที่จะเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออกอันเป็นพฤติกรรมภายนอก เราก็ต้องศึกษาให้เข้าใจธรรมชาติของการคิด การตัดสินใจ การรับรู้ เป็นต้น

2.3 การวัดพฤติกรรม

การวัดพฤติกรรมของบุคคลมีทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน ดังนั้นการวัดพฤติกรรมจึงทำได้ 2 วิธีด้วยกันคือ การศึกษาพฤติกรรมโดยตรงกับการศึกษาพฤติกรรมโดยทางอ้อม (สมจิตต์ สุพรรณทัศน์, 2538) โดยการศึกษาพฤติกรรมโดยตรงทำได้โดยการศึกษาพฤติกรรมสังเกตได้ทั้งแบบให้ผู้สังเกตรู้ตัว หรือ ไม่รู้ตัว ถ้าเป็นการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว จะเรียกว่าการสังเกตแบบธรรมชาติ ซึ่งจะได้พฤติกรรมที่แท้จริง สามารถนำผลที่ได้ไปอธิบายได้ชัดเจนกว่าแบบที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว แต่การสังเกตแบบธรรมชาตินี้มีข้อจำกัด คือ ใช้เวลามากและต้องทำติดต่อกันหลายครั้ง ส่วนการศึกษาพฤติกรรมโดยทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์³¹ การใช้แบบสอบถาม³² การทดลอง³³ รวมถึงการทำบันทึก³⁴ แต่วิธีการสังเกตโดยตรง คือ ดูสัมผัสในขณะปฏิบัติ

²⁸ ถ้าเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย เช่น การกินอาหาร หัวเราะ อ้าปาก จะเรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior) แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นสังเกตได้แต่ต้องใช้เครื่องมือช่วย เช่น การเต้นของหัวใจการวัดความดันโลหิต จะเรียกว่าพฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior)

²⁹ พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นโดยไม่บอกหรือไม่แสดงอาการหรือสัญญาณให้คนอื่นรู้ ยกที่จะสังเกต เช่น ปวดฟัน, ทิว, โกรธ เหนื่อย

³⁰ เป็นพฤติกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลโดยบางครั้งบุคคลไม่รู้สึกรู้ตัวซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมภายนอกของบุคคลนั้น เช่น ความคิด ความปรารถนาความคาดหวังความกลัวและความสุขใจ

³¹ การสัมภาษณ์เป็นวิธีการซักถามบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยการซักถามแบบ เชนิฐหน้าหรือมีคนกลางทำหน้าที่ซักถาม เพื่อต้องการซักถามข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มของบุคคล การสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมของบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การสัมภาษณ์โดยตรงโดยซักถามเป็นเรื่อง ๆ ตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้อีกประเภท คือ การสัมภาษณ์พหุคูณกันไปเรื่อย ๆ โดยสอดแทรกเรื่องที่จะสัมภาษณ์

³² เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลเป็นจำนวนมากและเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้

³³ เป็นการศึกษาพฤติกรรมโดยผู้ถูกศึกษาจะอยู่ในสภาพการควบคุมตามที่ผู้ศึกษาต้องการโดยสภาพแท้จริงแล้วการควบคุมจะทำได้ในห้องทดลองแต่ในชุมชนการศึกษาพฤติกรรมชุมชนโดยการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ คงเป็นไปได้น้อยมาก

หรือมีพฤติกรรมนั้นแสดงออกอยู่ถือเป็นวิธีที่ดีกว่า เนื่องจากการวัดพฤติกรรมสามารถวัดได้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ถ้าเป็นเชิงคุณภาพจะวัดว่า พฤติกรรมนั้นกระทำอย่างไร มีคุณภาพและคุณค่าอย่างไร แต่ถ้าวัดเชิงปริมาณจะมุ่งวัดว่าพฤติกรรมนั้นได้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์หรือวิธีการหรือไม่ นอกจากนี้ หากจะพิจารณาว่าวัดพฤติกรรมโดยใช้การปฏิบัติยังสามารถวัดได้ใน 3 ลักษณะ (บุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธิ์, 2549) คือ ความสามารถทักษะการปฏิบัติ (Procedure) ผลการปฏิบัติ (Product) และพฤติกรรมการปฏิบัติ (Typical behaviors) โดยการวัดความสามารถและทักษะในวิธีการปฏิบัติ เป็นการวัดวิธีการ ทักษะ และเทคนิคในการปฏิบัติว่าทำได้ดีมีเทคนิค และมีความสันทัด คล่องแคล่ว ว่องไวเพียงใด การวัดผลการปฏิบัติ เป็นการวัดผลที่ได้จากการปฏิบัติที่ทำเสร็จแล้ว โดยนำมาพิจารณาตรวจสอบและประเมิน ในด้านความเรียบร้อย ความสวยงาม ความคิดสร้างสรรค์ ประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและการนำไปใช้ สุดท้ายการวัดพฤติกรรมการปฏิบัติ เป็นการวัดพฤติกรรมที่แสดงออกต่อการปฏิบัติ หรือการกระทำกิจกรรมนั้น เช่น ความตั้งใจ ความสนใจ เอาใจใส่ ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เป็นต้น

³⁴ วิธีนี้ทำให้ทราบพฤติกรรมของบุคคลโดยให้บุคคลบันทึกพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอาจเป็นบันทึกประจำวัน หรือ การศึกษาพฤติกรรมแต่ละประเภท

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (KAP Theory)

จากทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (KAP) ผู้ศึกษาจะนำมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยบทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (KAP) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับ 3 ตัวแปร คือ K A และ P โดยที่ตัวอักษร K มาจากคำว่า Knowledge แปลว่า ความรู้ ตัวอักษร A มาจากคำว่า Attitude แปลว่า เจตคติหรือทัศนคติ และตัวอักษร P มาจากคำว่า Practice แปลว่า พฤติกรรมหรือการปฏิบัติ โดยที่ Everett M. Rogers (1978 อ้างถึงใน ศิริวรรณ ว่องวีรวุฒิและบุญทรภิกศิริกิจจาขจร, 2553) ได้อธิบายไว้ว่าโดยทั่วไปเมื่อบุคคลมีความรู้มีเจตคติอย่างไรก็จะแสดงพฤติกรรมไปตามนั้น ซึ่งสนับสนุนโดย Roger (1978 อ้างใน ศิริวรรณ ว่องวีรวุฒิ, 2553) ที่สรุปไปในทิศทางเดียวกันคือ เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้น ก็จะทำให้เกิดทัศนคติ และขั้นตอนสุดท้ายคือการก่อให้เกิดการกระทำ นั่นหมายความว่า เมื่อบุคคลมีความรู้ มีเจตคติอย่างไร ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาตามนั้น เช่น กิจกรรมการณรงค์ต้องเน้นไปที่การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเพิ่มพูนความรู้ สร้าง ทัศนคติที่ดีจนส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม บางครั้งจึงมีการเรียกแบบจำลอง KAP ว่าเป็นการให้ความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอันนำไปสู่พฤติกรรมหรือการปฏิบัติในที่สุด นอกจากนี้ประภาเพ็ญ สุวรรณ ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ คือ การที่บุคคลมีความรู้เกิดขึ้น แต่เนื่องจากการมีความรู้เพียงอย่างเดียวไม่ได้เป็นข้อยืนยันว่าบุคคลจะปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรู้เสมอไป ทักษะเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้กับการกระทำหรือการปฏิบัติ ถ้ามีทัศนคติที่ดีรวมกับองค์ประกอบอื่นๆ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกระทำหรือปฏิบัติมากกว่าบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยในส่วนสำหรับทางอ้อม จะมีทัศนคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติอีกต่อหนึ่ง โดยที่ Schwartz (1975) กล่าวถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลว่าบุคคลสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ได้ 4 รูปแบบ คือ

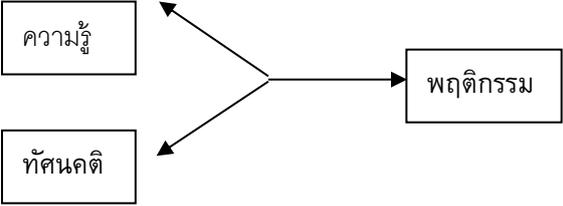
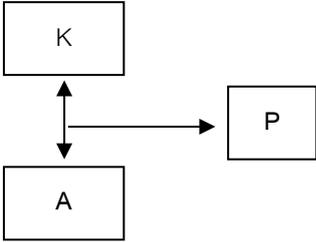
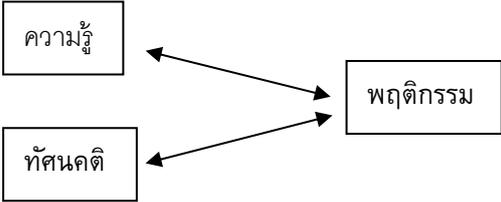
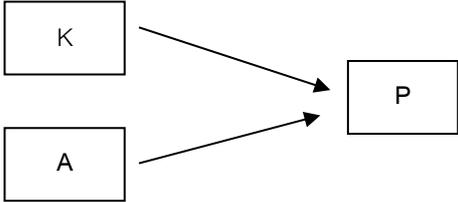
1. ทักษะเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติ ดังนั้นความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และมีผลต่อการปฏิบัติ
2. ความรู้และทัศนคติมีความสัมพันธ์กัน และทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา
3. ความรู้ และทัศนคติต่างทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และทัศนคติ ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน
4. ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม

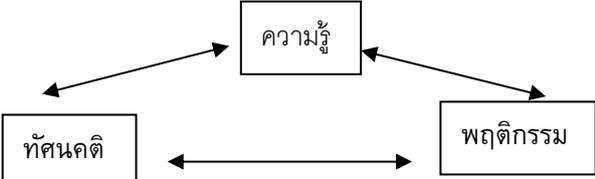
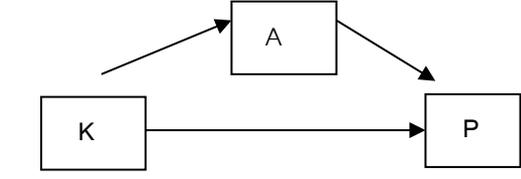
โดยที่การปฏิบัติ หรือพฤติกรรม (Behavior) ในที่นี้หมายถึงการกระทำของมนุษย์ ซึ่งรวมการกระทำทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้น ผู้กระทำ กระทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวและไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการณ์กระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม (ชัยพร วิชชาวุธ, 2523) รวมถึงการปฏิบัติของบุคคลที่บุคคลแสดงออกให้ปรากฏซึ่งสังเกตเห็นได้และประเมินได้ (นิภา มนูญปิจุ, 2531) และการกระทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้หรือใช้เครื่องมือทดลองได้ (โสภา ชูพิกุลชัย, 2521) โดยปกติเมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเกิดทัศนคติที่เห็นด้วยคล้อยตามสนับสนุนและยอมรับอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องกันไป แต่ในความเป็นจริงแล้วบางครั้งความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมอาจจะไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป คือ เมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้ และ ทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งที่เผยแพร่แล้ว แต่ในขั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทางตรงข้ามกันได้ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้วจะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติของตนก็ตาม แต่พฤติกรรมเช่นนี้ก็ไม่ได้เกิดขึ้นทุกกรณีไป กล่าวคือ หากมีความไม่สอดคล้องและสัมพันธ์กันของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเกิดขึ้น หรือที่เรียกว่า “การเกิดช่องว่างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม” หรือ KAP-gap ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเห็นความสำคัญในตัวบุคคลอื่น (Significant Others) เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ในสถานการณ์ที่มีผู้อื่นอยู่ด้วยคนเหล่านั้นจะมีแรงกดดันให้ต้องกระทำตามคนหมู่มาก การปิดช่องว่างของความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมสามารถทำได้โดยการให้ความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น การให้คำแนะนำในการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด การให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับ การโน้มน้าวใจ เป็นต้น จากทฤษฎีสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเงินเป็นการให้ความรู้เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้องโดยคาดหวังว่าความรู้ที่บุคคลากรได้รับนั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล และส่งผลไปยังการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยอมรับระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลในที่สุด

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม

จากแนวคิดและทฤษฎีความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม ที่กล่าวไปแล้วนั้น พบว่า ทั้ง 3 แนวคิดนี้ มีความสัมพันธ์กัน บางครั้งจะเรียกว่า แบบจำลอง KAP โดยความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Practice) มีนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้คือ Schwartz (1975, pp. 28-31 อ้างถึงใน ชีราพร ตันทีปธรรม, 2554) โดย Schwartz ได้ศึกษาถึง รูปแบบความสัมพันธ์ของ พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมซึ่ง สามารถสรุปรูปแบบของความสัมพันธ์ได้ เป็น 4 ลักษณะ (พิจารณาจากตาราง แบบที่ 1) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) เช่นเดียวกับที่ Singh (Singh, I.N. and Malaviya, A.N., 1994) ซึ่งมีการนำเอา ทฤษฎี KAP เข้ามาใช้ร่วมกับแบบจำลองอื่นๆซึ่งเป็นประโยชน์ในการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนด แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติและการปฏิบัติตนไว้ 4 รูปแบบเช่นกัน ดังนี้ (พิจารณาจากตาราง แบบที่ 2)

แบบที่ 1.1	แบบที่ 1.2
<p>ทศนคติ (A) เป็นตัวกลางที่เกิดจากความรู้ (K) และทำให้เกิดพฤติกรรม (P) ดังนั้นความรู้มีความสัมพันธ์กับทศนคติและทศนคติมีผลต่อการปฏิบัติ</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph LR K[ความรู้] --> A[ทศนคติ] A --> P[พฤติกรรม] </pre> </div>	<p>ความรู้ (K) ส่งผลให้เกิดทศนคติ (A) ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ (P) โดยมีทศนคติเป็นตัวกลางระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ คือ ทศนคติจะเกิดจากความรู้ที่มีอยู่และการปฏิบัติจะแสดงออกไปตามทศนคติ นั้น หรือกล่าวได้ว่าความรู้มีความสัมพันธ์กับทศนคติ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติตามมา</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph LR K[ความรู้] <--> A[ทศนคติ] A <--> P[พฤติกรรม] </pre> </div>

แบบที่ 2.1	แบบที่ 2.2
<p>ความรู้ (K) และทัศนคติ (A) มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดพฤติกรรม (P) ตามมา</p> 	<p>ความรู้ (K) และทัศนคติ (A) มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและทำให้เกิดการปฏิบัติ (P) ตามมา แต่ในกรณีนี้ความรู้ (K) ทัศนคติ (A) ต้องดีด้วย จึงจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง ถ้าความรู้ ทัศนคติ ไม่ดี ก็ไม่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีได้ในทำนองเดียวกัน ถ้าความรู้ไม่ดี ทัศนคติดี ก็ไม่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติได้ เพราะความรู้กับทัศนคติ มีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันจึงส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ</p>
แบบที่ 3.1	แบบที่ 3.2
<p>ความรู้ (K) และทัศนคติ (A) ต่างก็ทำให้เกิดพฤติกรรม (P) ได้ โดยความรู้และทัศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน</p> 	<p>ความรู้และทัศนคติต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และทัศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน</p> <p>แต่กรณีนี้จะต่างตรงที่ ความรู้ที่กล่าวถึงต้องเป็นความรู้ดีจึงจะสามารถส่งผลให้เกิดการปฏิบัติได้ เช่นเดียวกันถ้าทัศนคติดีก็ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติได้เช่นกัน</p>

แบบที่ 4.1	แบบที่ 4.2
<p>ความรู้ (K) มีผลต่อการปฏิบัติ (P) ทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมนั้นทัศนคติ (A) เป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา</p> 	<p>ความรู้ (K) มีผลต่อการปฏิบัติ (P) ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีทัศนคติ (A) เป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามความรู้ นั้น หรือกล่าวได้ว่าความรู้มีผลต่อทัศนคติก่อน แล้วการปฏิบัติที่เกิดขึ้นเป็นไปตามทัศนคตินั้น</p>

จะเห็นได้ว่าความรู้ ทัศนคติ และ พฤติกรรม มีความสัมพันธ์กันหลายแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเริ่มจากความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมมีทัศนคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา จากความสัมพันธ์ของความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์และความเชื่อของบุคคลนำไปสู่การปฏิบัติได้ทั้งสิ้น ต่างกันก็เพียงรูปแบบที่ทำให้เกิดการไปปฏิบัติเท่านั้น ขณะที่ Cornejo, M., Jerez, R. and Casanova, D. (1989) ได้เคยมีการประยุกต์ใช้แบบจำลอง KAP ในด้านพฤติกรรมศาสตร์อย่างกว้างขวาง

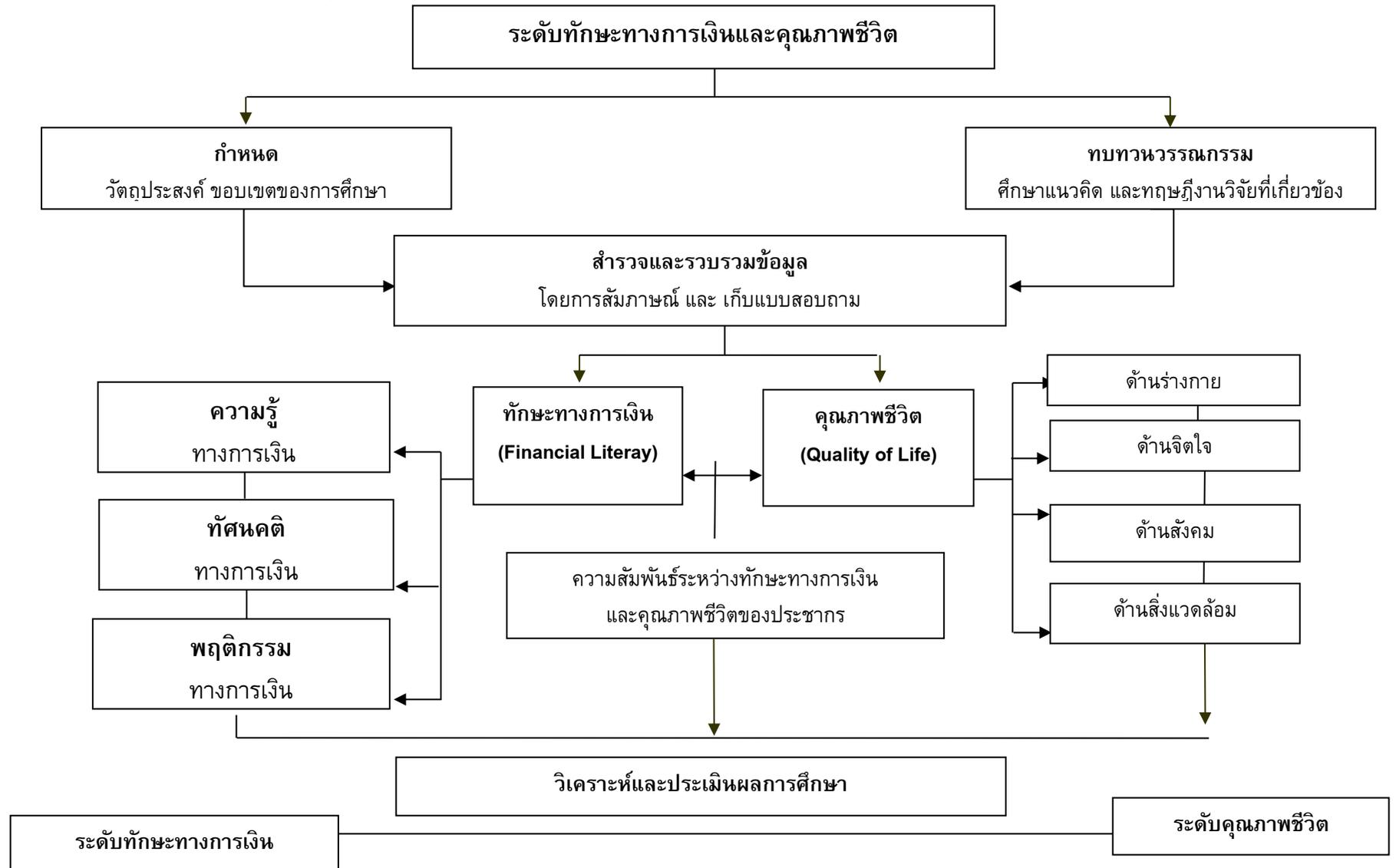
จากเดิมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านการเงินสำหรับบุคคล มักมีความเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมจะมีลักษณะเป็นเส้นตรง นั่นคือ ความรู้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและจะส่งผลไปยังการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ในที่สุด ดังจะเห็นได้จากการส่งเสริมการให้ความรู้ผ่านหน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน รวมไปถึงมหาวิทยาลัย ที่ต่างมุ่งเร่งส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินกับประชาชน เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องของทัศนคติ กล่าวคือ ทัศนคติเป็นผลพวงจากการเรียนรู้และการได้รับสื่อต่างๆ ผ่านประสบการณ์ตรงหรือผ่านกระบวนการทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีผลต่อการตอบสนองสิ่งนั้น (อรรถวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2542) สรุปได้ว่า ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กันหลายแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม เชื่อว่าทัศนคติที่ดีจะทำให้มีพฤติกรรมที่ดีซึ่งจะส่งผลให้บุคคลที่ได้รับบริการมีความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีด้วยเช่นกัน หรือสรุปได้ว่าความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม มีผลต่อเนื่องกัน เช่น ทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมมีผลมาจากทัศนคติ ซึ่งทั้งหมดจะมีพื้นฐานมาจากความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ

2.5 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและประเมินระดับทักษะทางการเงิน รวมถึงระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง
2. เพื่อหาผลสัมฤทธิ์การยกระดับทักษะทางการเงิน ก่อนและหลังการให้ความรู้ทางการเงินแก่กลุ่มตัวอย่าง
3. นำแบบจำลอง Structural Equation Model หาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง
4. เพื่อเสนอแนวทางในการเพิ่มทักษะทางการเงินด้านที่อ่อนด้อย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง

2.6 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ทางผู้วิจัยได้ทำการแบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 3 หมวดใหญ่ๆ โดยจะศึกษาถึง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อทักษะทางการเงิน และผลกระทบของทักษะทางการเงินที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ ดังนี้

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบ และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1.1 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาในครั้งนี้มีการแบ่งทีมงานภาคสนามออกเป็น 8 ทีม แต่ละทีมประกอบด้วย นักศึกษา (2 คน) และ บุคคลในพื้นที่ (1 คน) ที่มีความคุ้นเคยในพื้นที่หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำหน้าที่สัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่เป้าหมายโดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประชุมอบรมนักศึกษาที่คัดเลือกมา เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย แบบสัมภาษณ์ การปฏิบัติงานภาคสนามและวิธีสัมภาษณ์ พร้อมทั้งฝึกให้นักศึกษาทดลองถามคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อให้มั่นใจได้ว่านักศึกษาจะปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
2. หัวหน้าทีมงานภาคสนาม แต่ละทีมประชุมร่วมกัน ในการเตรียมแผนงาน พร้อมทั้งแผนที่สำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และซักซ้อมแนวปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. ทีมงานภาคสนามแต่ละทีมออกเก็บแบบสำรวจตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดตรัง

3.1.2 ขอบเขตของการวิจัย

โดยปกติการวัดระดับทักษะทางการเงินมักมีการเก็บแบบสำรวจในภาพรวมของประเทศ เพื่อตรวจสอบความรู้ทางการเงินของคนในประเทศโดยรวม แต่การศึกษาในครั้งนี้แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา คือ มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดตรัง ครอบคลุมทั้ง 9 อำเภอ (อำเภอเมือง, กันตัง, ย่านตาขาว, ปะเหลียน, สิเกา, ห้วยยอด, วังวิเศษ, นาโยง, รัชฎา) โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก จำนวน 800 คน คิดจากจำนวนประชากรทั้งหมด คือ จำนวนประชากรวัยทำงาน (อายุระหว่าง 15 – 59 ปี) ที่อยู่ในจังหวัดตรังจำนวน 466,446 คน (จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในไตรมาส 3 ปี พ.ศ. 2558)

การศึกษาในครั้งนี้ แบ่งการเก็บข้อมูลในช่วงเดือน เมษายน-กรกฎาคม 2560 ออกเป็น 3 ครั้งย่อยๆ คือ

1. ครั้งที่ 1 (เมษายน 2560)

ทีมสำรวจประกอบไปด้วย คนในชุมชน (แบ่งตามอำเภอที่สำรวจ) ร่วมกับนักศึกษา สำรวจประชากรกลุ่มเป้าหมายในท้องที่ ที่ต้องการสำรวจพร้อมกำหนดจุด (หมู่บ้าน ครัวเรือน จำนวนตัวอย่างที่ใช้สำรวจ) ใช้การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามตามที่กำหนดไว้ในเบื้องต้น

2. ครั้งที่ 2 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2560)

นักศึกษา เดินทางไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย เก็บแบบสำรวจครั้งที่ 2 พร้อมกับให้ความรู้ทางการเงินในหัวข้อพื้นฐาน จำนวน 5 หัวข้อ ตามที่กำหนดไว้ในเบื้องต้น

3. ครั้งที่ 3 (มิถุนายน – กรกฎาคม 2560)

นักศึกษา เดินทางไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย เก็บแบบสำรวจครั้งที่ 3 พร้อมกับการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเชิงลึก และสังเกตพฤติกรรม ทศนคติเกี่ยวกับการใช้เงินประกอบการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัย 2 รูปแบบด้วยกัน คือ เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และ เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

3.1.3.1 เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการออกสำรวจ (Quantitative Survey) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล (Face to Face Interview) ร่วมกับการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป (จำนวน 6 ข้อ) ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับทักษะทางการเงิน และส่วนที่ 3 เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบสอบถามใน ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แหล่งที่อยู่ ระดับรายได้ ค่าใช้จ่ายต่อเดือนโดยประมาณ ภาระหนี้สิน บัตรเครดิต จำนวนเงินออม ความสม่ำเสมอในการออม

แบบสอบถามใน ส่วนที่ 2

การวัดทักษะทางการเงินของบุคคลนั้น จะใช้รูปแบบคำถามแบบผสม คือรวมคำถามเชิงทัศนคติ กับ คำถามประเภทคิดคำนวณเข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากผลที่ได้เป็นการระบุถึงช่องว่างด้านทักษะทางการเงินได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถเปรียบเทียบผลการศึกษาได้หลายแง่มุม ใช้แบบสอบถามการวัดระดับทักษะทางการเงินที่เป็นสากลจาก OECD (2012) ที่มีการแปลเป็นภาษาไทยจากธนาคารแห่งประเทศไทย (2012) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทคนไทย เนื้อหาที่ใช้วัดทักษะทางการเงินครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านความรู้ทางการเงิน: จะเป็นการวัดทักษะทางด้าน การคำนวณ ความรู้ด้านดอกเบี้ยเงินเพื่อ ตลอดจนความรู้ทั่วไปในด้านการเงินและการเงินส่วนบุคคล

2.2 ด้านทัศนคติทางการเงิน: จะเป็นการวัดในด้านแนวคิดทางด้านการจัดการเงิน การกู้ยืม เป็นหนี้และการออม

2.3 ด้านพฤติกรรมทางการเงิน: จะเป็นการวัดในด้านพฤติกรรมทางด้านการเงิน ซึ่งจะถามถึงพฤติกรรมในการบริหารเงิน การกู้ยืมเงิน การออมและการวางแผนรายรับรายจ่าย

แบบสอบถามใน ส่วนที่ 3

การวัดระดับคุณภาพชีวิตที่ใช้พิจารณานั้นแยกออกเป็น 4 ด้านหลักๆ คือ ด้านร่างกาย (Physical Domain) ด้านจิตใจ (Psychological Domain) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships Domain) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Domain) แบบสอบถามที่ใช้มีการประยุกต์มาจากแบบสอบถามคุณภาพชีวิตแบบย่อ WHOQOL-BREF-THAI แบบ 26 ข้อคำถาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล พร้อมปรับปรุงเนื้อหาข้อคำถามให้เข้ากับบริบทของคนไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล มีข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ

ตอนที่ 2 ทัศนคติทางการเงิน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1.	ทัศนคติต่อการออม	จำนวน 8 ข้อ	คิดเป็น 16 คะแนน
2.2.	ทัศนคติต่อการเป็นหนี้	จำนวน 4 ข้อ	คิดเป็น 8 คะแนน
2.3.	ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการการเงิน	จำนวน 8 ข้อ	คิดเป็น 16 คะแนน

ตอนที่ 3	พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้		
3.1.	ทัศนคติต่อการออม	ข้อ 3.6	คิดเป็น 3 คะแนน
3.2.	ทัศนคติต่อการเป็นหนี้	ข้อ 3.4	คิดเป็น 3 คะแนน
3.3.	ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการการเงิน	ข้อ 3.1, 3.2, 3.3, 3.5, 3.7	คิดเป็น 15 คะแนน
ตอนที่ 4	ความรู้ทางการเงิน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้		
4.1	พื้นฐาน ได้แก่	ข้อ 4.1 ถึง ข้อ 4.5	คิดเป็น 11 คะแนน
4.2	ประยุกต์	ข้อ 4.6 ถึง ข้อ 4.12	คิดเป็น 14 คะแนน
ตอนที่ 5	แบบประเมินคุณภาพชีวิต แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้		
5.1	สุขภาพ	ข้อ 2, 3, 4, 10, 11, 12, 26	
5.2	จิตใจ	ข้อ 5, 6, 7, 8, 9, 25	
5.3	สังคม	ข้อ 13, 14, 17	
5.4	สิ่งแวดล้อม	ข้อ 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24	

ทั้งนี้การให้ระดับคะแนนในแต่ละข้อโดยละเอียด สามารถพิจารณาได้จากภาคผนวก

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2	ทัศนคติทางการเงิน
ตอนที่ 3	พฤติกรรมทางการเงิน
ตอนที่ 4	ความรู้ทางการเงิน
ตอนที่ 5	แบบประเมินคุณภาพชีวิต

ก. การแปลผลแบบสอบถาม

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนในที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง เกี่ยวกับระดับทักษะทางการเงินนี้ได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ตอนตามที่ได้กล่าวไว้แล้วก่อนหน้านี้ คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล มีข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ

ตอนที่ 2 ทัศนคติทางการเงิน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ทัศนคติต่อการออม, ทัศนคติต่อการเป็นหนี้, ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการการเงิน โดยในส่วนของทัศนคติต่อการออม และ ทัศนคติต่อการเป็นหนี้ ใช้วิธีการวัดแบบเทอร์สโตนสเกล (Turnstone scale) จะมีตัวเลือกเพียงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น ในกรณีการวัดทัศนคติต่อการเป็นหนี้ และคำตอบให้เลือกว่าใช่และไม่ใช่ เท่านั้นในกรณีการวัดทัศนคติต่อการออม ส่วนการวัดทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการการเงิน จะใช้เกณฑ์การวัดแบบลิเคิทสเกล (Likert-type

scale) ที่ประกอบด้วยตัวเลือกเห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย เพียงอย่างเดียวหนึ่งต่อข้อความแต่ละข้อ เปรียบเทียบทัศนคติให้เป็นคะแนนข้อความที่สนับสนุนคำตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 3 คะแนน ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงไม่เห็นด้วยให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้าน ถ้าตอบว่าไม่เห็นด้วย ให้ 3 คะแนน ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน ดังนั้นคะแนนรวมของทุกข้อจึงสามารถชี้ให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ตอบแต่ละคนได้

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน แบ่งออกเป็น 3 ด้านเช่นกัน คือ พฤติกรรมการออม, พฤติกรรมการเป็นหนี้ และพฤติกรรมการจัดการการเงิน การวัดพฤติกรรมของบุคคลโดยทางอ้อม โดยทำ 2 วิธีประกอบกัน คือ การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม เนื่องจากการวัดพฤติกรรมสามารถวัดได้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ถ้าเป็นเชิงคุณภาพจะวัดว่า พฤติกรรมนั้นกระทำอย่างไร มีคุณภาพและคุณค่าอย่างไร แต่ถ้าวัดเชิงปริมาณจะมุ่งวัดว่าพฤติกรรมนั้นได้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์หรือวิธีการหรือไม่ ดังนั้นในแบบสอบถามตัวเลือกที่เลือกตอบจึงใช้เป็น ไม่เคย, นานๆ ครั้ง และบ่อยครั้ง ซึ่งการให้คะแนนข้อความที่สนับสนุนคำตอบว่าทำบ่อยครั้งให้ 3 คะแนน ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงไม่เคยให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้าน ถ้าตอบว่าไม่เคยให้ 3 คะแนน ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงเห็นบ่อยครั้ง ให้ 1 คะแนน

ตอนที่ 4 ความรู้ทางการเงิน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ความรู้พื้นฐาน และความรู้เชิงประยุกต์ ซึ่งคำถามที่ใช้วัดความรู้ทางการเงินนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากข้อคำถามของ OECD, PISA และได้มีการแปลความหมายให้เข้ากับบริบทของประเทศไทยมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแบบทดสอบความรู้ทางการเงินนี้เป็นข้อคำถามที่เป็นมาตรฐาน (Standardized Test) ตัวเลือกที่กำหนดให้เป็นแบบจำกัดคำตอบ (Fixed-response Test) เป็นแบบคำตอบที่มีคำตอบถูกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้อย่างจำกัด คือ แบบถูกผิด, ใช่ ไม่ใช่, ทราบ ไม่ทราบ (True - False) และแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) การให้ระดับคะแนนจะให้ตามคำตอบที่ถูกต้องของข้อคำถามในแต่ละข้อ

ตอนที่ 5 แบบประเมินคุณภาพชีวิต แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ, ด้านจิตใจ, ด้านสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้การวัดแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert-type scale) ด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Five-point Likert scale) จากคำตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดย

ระดับที่ 1 แสดงการเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด (ระดับความสำคัญที่ต่ำมาก หรือ ไม่มีความสำคัญเลย)

ระดับที่ 2 แสดงการเห็นด้วยในระดับน้อย (ระดับความสำคัญของปัจจัยนั้นต่ำ)

ระดับที่ 3 แสดงการเห็นด้วยในระดับปานกลาง (ระดับความสำคัญของปัจจัยนั้นปานกลาง)

ระดับที่ 4 แสดงการเห็นด้วยในระดับมาก (ระดับความสำคัญของปัจจัยนั้นสูง) และ

ระดับที่ 5 แสดงการเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (ระดับความสำคัญของปัจจัยนั้นสูงมาก)

หากเป็น ข้อความที่สนับสนุนคำตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนนลดลงเรื่อย ๆ จนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้าน ถ้าตอบว่าไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน

ข. การแปลผลแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (World Health Organization Quality of Life Brief – Thai , WHOQOL – THAI)

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณภาพชีวิตของประชากรในงานวิจัยฉบับนี้ ได้พัฒนามาจากเครื่องวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก โดย สุวัฒน์ มหัตถ์นิรันดร์กุลและคณะ ประกอบด้วยข้อคำถาม 26 ข้อ แบ่งเป็นคุณภาพชีวิต 4 ด้านดังนี้

- 1) ด้านสุขภาพร่างกาย ได้แก่ ข้อ 2, 3, 4, 10, 11, 12, 24
- 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ ข้อ 5, 6, 7, 8, 9, 23
- 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ ข้อ 13, 14, 15
- 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อ 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22

ส่วนข้อ 1 และ 26 เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวม จะเห็นได้ว่าข้อคำถามที่มีความหมายทางบวก 23 ข้อ และข้อคำถามที่มีความหมายทางลบ 3 ข้อ คือข้อ 2, 9, 11 แต่ละข้อเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ให้ผู้ตอบเลือกตอบ และการให้คะแนนคุณภาพชีวิตเป็นดังนี้

คำตอบ	ไม่เลย	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
คะแนนความหมายทางบวก	1	2	3	4	5
คะแนนความหมายทางลบ	5	4	3	2	1

การแปลผล

- 1) คะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมมีคะแนนตั้งแต่ 26-130 คะแนน โดยแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้
26 – 60 คะแนน	แสดงถึง	คุณภาพชีวิตไม่ดี
61 – 95 คะแนน	แสดงถึง	คุณภาพชีวิตปานกลาง
96 – 130 คะแนน	แสดงถึง	คุณภาพชีวิตดี

2) คุณภาพชีวิตแยกเป็นองค์ประกอบย่อยได้ ดังนี้

องค์ประกอบ	คุณภาพชีวิตไม่ดี	คุณภาพชีวิตปานกลาง	คุณภาพชีวิตดี
1.ด้านสุขภาพร่างกาย	7-16	17-26	27-35
2.ด้านจิตใจ	6-14	15-22	23-30
3.ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3-7	8-11	12-15
4.ด้านสิ่งแวดล้อม	8-18	19-29	30-40

3.1.3.2 เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยข้อมูลด้าน เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ระดับรายได้

ส่วนที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวทางไว้ (Interview Guide) และมีขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ คือ นำผลสรุปจากการวิจัยเชิงปริมาณในเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการร่างโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) จึงนำโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ดังกล่าว ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แก้ไข ตามคำแนะนำ จึงจะเข้าสู่กระบวนการสัมภาษณ์จริงทั้งเชิงลึก (In-depth interview) และแบบกลุ่ม (focus group)

3.2 การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ที่ใช้ในการวิจัย

1. กำหนดให้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของข้อคำถาม และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม โดยผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีการวิจัย จำนวน 3 ท่าน แล้วนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้อง (IOC: Item Objective Congruence Index) แล้วพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงนิยาม และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.67 ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไข ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนิยามตามทฤษฎีมากยิ่งขึ้น
2. กำหนดให้มีการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliabilities) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

งานวิจัยขั้นนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Structural Equation Modeling: SEM) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LIESREL) และ PLS- Graph 3.0 (Chin, 2001)

3.3 การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากโครงการวิจัย เรื่อง ทักษะทางการเงิน กับการยกระดับคุณภาพชีวิตประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง เป็นการลงพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บแบบสอบถามในด้านต่างๆ จำนวน 5 ด้าน กับประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง ทั้งนี้ผู้วิจัยส่งโครงการวิจัย และเครื่องมือการวิจัย ไปยังคณะกรรมการวิจัยและจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขอรับรองโครงการวิจัย เรื่อง ทักษะทางการเงิน กับการยกระดับคุณภาพชีวิตประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และเครื่องมือการวิจัย ด้านจริยธรรมการวิจัย โดยได้รับหนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีรายละเอียด (ดังเอกสารแนบในภาคผนวก) คือ รหัสโครงการ HSREC -60-003-08-1 กำหนดวันที่รับรอง: 6 กันยายน 2560 และ วันหมดอายุ : 5 กันยายน 2562

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดทำใบชี้แจงการยินยอมของกลุ่มตัวอย่าง (Informed consent form) และ ดำเนินการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างโดยการแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงสิทธิของผู้วิจัย การเข้าร่วมวิจัยที่ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยก็ได้ ซึ่งไม่มีผลกระทบบใด ๆ ต่อตัวผู้เข้าร่วมวิจัย และระหว่างกระบวนการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสามารถบอกเลิกและออกจากกรทดลองได้ตลอดเวลา ได้ทันทีโดยไม่ต้องอธิบายเหตุผลแก่ผู้วิจัย เมื่อได้รับการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดการวิจัย และผลได้ผลเสียอย่างชัดเจนแก่ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน การเข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ทำไปด้วยความสมัครใจ โดยผู้วิจัยมีการอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างทุกครั้งก่อนการสัมภาษณ์

3.4 การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของข้อคำถาม และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม โดยผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีการวิจัย จำนวน 3 ท่าน แล้วนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้อง (IOC: Item Objective Congruence Index) แล้ว

พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงนิยาม และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.67 ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไข ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนิยามตามทฤษฎีมากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliabilities) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

งานวิจัยชิ้นนี้ มีการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ที่ 0.87 และเมื่อนำแบบวัดระดับทักษะทางการเงิน และ ระดับคุณภาพชีวิตที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach พบว่าเครื่องมือได้รับการทดสอบแล้วมีความเที่ยงตรง (Validity) ที่ดี โดยมีค่า content validity = 0.65 และมีความเชื่อมั่น (reliability) ที่ดี โดยมีความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ซึ่งแสดงค่า Cronbach's alpha coefficient = 0.827

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล*

การวิจัยนี้ จะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยที่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายแบบ Focus Group และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะมีทั้งส่วนการวิเคราะห์ผลที่ใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา จากข้อมูลในระดับปฐมภูมิที่ได้ทำการเก็บสำรวจมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเบื้องต้นถึงสถานภาพต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของทักษะทางการเงินในด้านต่างๆ ทั้ง 3 ด้าน ระหว่างกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มในรูปแบบของค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่ามัธยฐาน (Median) และตรวจสอบว่าค่าที่ได้นั้น มีความแตกต่างกันในทิศทางใด มีนัยยะสำคัญทางสถิติหรือไม่ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงจำนวนคำถามต่างๆ ทั้งในส่วนของ HL, FL และ DL ที่มีการตอบผิดมากที่สุดเพื่อวิเคราะห์หาความถี่ (Frequency) และการตอบผิดดังกล่าวนั้นเกิดจากคนกลุ่มใด เพื่อที่จะใช้ในการระบุถึงปัญหาความขาดแคลนความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างประเภทต่างๆ และเพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับการเยียวยาปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสม

3.5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Structural Equation Modeling: SEM) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LIESREL) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรหลายตัว ด้วยการสร้างแบบจำลองสมการความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เนื่องจากโปรแกรมลิสเรลเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้เพื่อตรวจสอบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร ที่สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกต ซึ่งเดิมงานวิจัยเชิงปริมาณสามารถวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS, SAS, STATA แต่เนื่องจากโปรแกรมดังกล่าวยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถใช้ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อน ปัจจุบันนักวิจัยจึงนิยมใช้โปรแกรมสำเร็จรูปลิสเรล (LISREL) ที่มีความเฉพาะเจาะจงในการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรมากขึ้น

การวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายสาเหตุ (causal explanation) หรืออธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (causal relationships) หรือเพื่ออธิบายความเป็นเหตุและผล (cause and effect) ระหว่างตัวแปรภายนอก (exogenous variables) และตัวแปรภายใน (endogenous variables) ทั้งกรณีของอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) ของตัวแปรที่สันนิษฐานว่าเป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นผล จะมีแบบแผนของโมเดลเส้นทาง (path model) ที่มีเฉพาะโมเดลโครงสร้าง (structural model) เท่านั้น ซึ่งในการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆว่ามีสาเหตุเกิดมาจากอะไร ผู้วิจัยอาศัยทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆมาตั้งเป็นสมมติฐานโดยการสร้างเป็นแผนภาพเส้นทางแสดงอิทธิพลระหว่างตัวแปรต่างๆ จากนั้นจึงดำเนินการทดสอบแผนภาพตามสมมติฐานว่าเหมาะสมหรือไม่โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้โปรแกรม LISREL ที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ซับซ้อนและลึกซึ้งมากขึ้น เนื่องจากโมเดลการวิจัยในปัจจุบันแตกต่างจากโมเดลการวิจัยในอดีตคือ ตัวแปรในการวิจัยมีทั้งตัวแปรสังเกตได้ (observed variable) และตัวแปรแฝง (latent or unobserved variable) โดยที่ตัวแปรแฝงเป็นตัวแปรที่ไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัดซึ่งวัดได้จากตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรสังเกตได้

โมเดลสมการโครงสร้าง จึงประกอบไปด้วย โมเดลโครงสร้าง (structural model) และ โมเดลการวัด (measurement model) โดยที่โมเดลโครงสร้าง เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ระหว่างตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายใน ซึ่งอาจเป็นแบบทางเดียวและแบบเส้นเชิงบวก (recursive and linear additive) หรือแบบสองทางและแบบเส้นเชิงบวก (non-recursive and linear additive) ส่วนโมเดลการวัดจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์โดยใช้โมเดลสมการโครงสร้างในงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อดี เพราะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงทั้งการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) และการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ของตัวแปรที่ต้องการศึกษา

3.6 ลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรล

เมื่อพิจารณาลักษณะของตัวแปรในงานวิจัยนี้แล้วจะเห็นได้ว่าตัวแปรในทฤษฎีมีทั้งที่เป็นนามธรรมซึ่งวัดได้ค่อนข้างยากต้องมีการวัดทางอ้อมผ่านข้อคำถามหลายข้อ เช่น ตัวแปรคุณภาพชีวิต พฤติกรรมการดูแลตนเอง เป็นต้น กับ ตัวแปรที่มีความเป็นรูปธรรมสามารถวัดได้ โดยตรงเช่น ตัวแปรอายุความสูง น้ำหนักตัว เป็นต้น ดังนั้น ในแบบจำลองที่อธิบายปรากฏการณ์ที่สนใจจึงเป็นไปได้ที่จะมีทั้งตัวแปรที่วัดได้โดยตรง และ/ หรือ ตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ซึ่ง Kari Joreskog & Dag Sorbom เรียกตัวแปรในกลุ่มแรกว่า ตัวแปรสังเกต (observed variables) และเรียกตัวแปรในกลุ่มหลังว่า ตัวแปรแฝง (latent variables) (Hox & Bechger, 2000) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SEM จะเริ่มด้วยการกำหนดสมมติฐานความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีหรืองานวิจัยที่ผ่านมาและ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดในรูปแบบจำลองเชิงโครงสร้าง จากนั้นจึงทำการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาจากการกลุ่มตัวอย่างมีความสอดคล้องกับแบบจำลองที่สร้างมาจากทฤษฎีหรือไม่อย่างไร (Kline, 1998) การสร้างแบบจำลองเชิงโครงสร้างเป็นหัวใจสำคัญ เพราะแบบจำลองเป็นภาพเสมือนของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาและแสดงออกมาในรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรตามทฤษฎีหรืองานวิจัยที่ผ่านมา

การกำหนดโมเดลความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน (Relation of specification Model) ของงานวิจัยนี้ ได้จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆ ที่กำหนดไว้ในโมเดลและนำมาเขียนเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งจะประกอบด้วยโมเดลการวัด (Measurement Model) และ โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยที่

1. โมเดลการวัด (Measurement Model) เป็นโมเดลแสดงสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่างตัวแปรแฝง (Latent Variables) กับตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) ประกอบด้วย โมเดลการวัดสำหรับตัวแปรภายนอก และโมเดลการวัดสำหรับตัวแปรภายใน

โมเดลการวัดเป็นโมเดลการวิเคราะห์ตัวประกอบซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สามารถวัดได้ หรือ ตัวแปรสังเกต กับตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง หรือตัวแปรแฝง ดังนั้นโมเดลวัดประกอบด้วยชุดของตัวแปรที่สังเกตได้ 2 ชุด คือ ตัวแปรอิสระที่สังเกตได้ $X = (X_1, X_2, \text{และ } X_3)$ และตัวแปรตามที่สังเกตได้ $Y = (Y_1, Y_2, \text{และ } Y_3)$

โดยที่

X = เวกเตอร์ของค่าจากการวัดตัวแปรอิสระที่สังเกตได้ (ตัวบ่งชี้ของตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรอิสระ ζ)

Δx = เมทริกซ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยหรือน้ำหนักตัวประกอบซึ่งแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง X กับ ζ

δ = เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนในสมการ X

- Y = เวกเตอร์ของค่าจากการวัดตัวแปรตามที่สังเกตได้ (ตัวบ่งชี้ของตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรอิสระ η)
- Δy = เมทริกซ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยหรือน้ำหนักตัวประกอบซึ่งแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง Y กับ η
- ε = เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนในสมการ Y

ในโมเดลการวัดนี้มีวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ 2 วิธี คือ

- การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรแฝงที่ไม่สามารถสังเกตได้
- การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Analysis) เป็นการวิเคราะห์ทำให้ได้ค่าสถิติที่ช่วยให้ทราบค่าพารามิเตอร์ที่แท้จริง และค่าตัวแปรที่วัดได้จะบอกค่าความคลาดเคลื่อนของการวัดในแต่ละตัวแปร

2. โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) เป็นโมเดลแสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรแฝงด้วยกัน ซึ่งในโมเดลนี้มีวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์เส้นทาง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) การวิเคราะห์เส้นทางโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Standard Regression Coefficient) หรือค่า Beta ซึ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) หรือค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปร ดังนั้นค่าอิทธิพลทางตรงของตัวแปรที่เป็นสาเหตุต่อตัวแปรที่เป็นผลก็คือค่า Beta (β) ที่ปรากฏอยู่ในสมการพยากรณ์

โมเดลสมการโครงสร้าง เป็นโมเดลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงภายในโมเดลการวิจัยซึ่งมีลักษณะดังสมการต่อไปนี้

$$\eta = B\eta + \Gamma\xi + \zeta$$

โดยที่

- η = เวกเตอร์ของตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรตาม
- ξ = เวกเตอร์ของตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรตาม
- B = เมทริกซ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอย ซึ่งแสดงอิทธิพลโดยตรงของ η ที่มีต่อ η อื่นๆ
- Γ = เมทริกซ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอย ซึ่งแสดงอิทธิพลโดยตรงของ ξ ที่มีต่อ ξ อื่นๆ

การวิเคราะห์ด้วย SEM จะมีความซับซ้อนกว่าการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอย (Regression analysis) ตรงที่จะต้อง ทำการวิเคราะห์ 2 ระยะคือ 1) การตรวจสอบความตรง และความเที่ยงของตัวแปรแฝง เรียกการวิเคราะห์ใน ระยะแรกนี้ว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) และตามด้วย 2) การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแบบจำลองว่ามีความ

กลมกลืนกับแบบจำลองสมมติที่สร้าง จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย เรียกการวิเคราะห์ในระยหลังนี้ว่า การวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis) (Kline, 1998) ดังนั้นในกรณีที่แบบจำลองไม่มีตัวแปรแฝงในการวิเคราะห์ด้วย SEM ไม่จำเป็นต้องทำการ วิเคราะห์ CFA แต่จะข้ามไปสู่การวิเคราะห์ path analysis ได้เลยในอดีตที่ยังไม่มีโปรแกรม LISREL หากผู้วิจัยต้องการตรวจสอบว่าข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากแบบจำลองเชิงสมมติที่ได้ สร้างขึ้นมาต้องทำการวิเคราะห์ทั้งสองระยะต่อเนื่องกัน แต่ปัจจุบันการวิเคราะห์ทำได้ง่ายขึ้นด้วยการใช้โปรแกรม LISREL ที่สามารถวิเคราะห์ CFA และ Path analysis ได้พร้อมๆ กัน (Joreskog & Sorbom, 1996) ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญในการวิเคราะห์ด้วย SEM ก็คือการทดสอบความกลมกลืนของโมเดล (Goodness of fit test) เมื่อสิ้นสุดการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) จะมีการรายงานผลดัชนีชี้วัดความกลมกลืน ของโมเดลหลายตัวโดยดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความกลมกลืน ของโมเดลแยกออกเป็น 3 ประเภท (นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล, 2556) คือ 1) ดัชนีความกลมกลืนแบบสมบูรณ์ (absolute fit indexes) เช่น Chi-square, RMR (root mean square residual), RMSEA (root meansquareerror of approximation), GFI (goodness of fit index), AGFI (adjusted goodness of fit index) 2) ดัชนีกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบ (comparative fit indexes) เช่น NFI (normal fit index), NNFI (non-normal fit index), CFI (comparative fit index) และ 3) ดัชนี ความกลมกลืนเชิงประหยัด(parsimonious fit indexes) เช่น PGFI (parsimonious goodness of fit index), PNFI (parsimonious normal fit index)

3.7 สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model) ทั้งสองส่วนคือ โมเดลการวัด (Measurement Model) และ โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละโมเดลเป็นดังนี้

3.7.1 การวิเคราะห์โมเดลการวัด มีหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

- 1) การประเมินค่าความเชื่อมั่นของตัวแปร โดยการคำนวณค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Indicator Loadings) ควรค่ามากกว่า 0.70 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Hair et al., 2014)
- 2) การประเมินความสอดคล้องภายในของตัวแปรสังเกตได้ (Internal consistency) โดยการคำนวณค่าความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ (Composite Reliability : CR) ควรค่ามากกว่า 0.70 ซึ่งการพิจารณาความสอดคล้องกันภายในนี้ อาจพิจารณาได้จากค่า Cronbach's Alpha (CA) จะต้องมียค่ามากกว่า 0.70 เช่นกัน

Reliability: Cronbach's Alpha (Lee Cronbach, 1951)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_i^k \sigma_{y_i}^2}{\sigma_x^2} \right)$$

Composite Reliability (Wert, Linn and Joreskog, 1974)

$$CR = \frac{(\sum \lambda_{ij})^2}{(\sum \lambda_{ij})^2 + \sum Var(1 - \lambda_{ij}^2)}$$

- 3) การประเมินความตรงเชิงเหมือน บางครั้งอาจเรียกว่า ความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (convergent validity) โดยการคำนวณค่าความแปรปรวนเฉลี่ยขององค์ประกอบที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) ซึ่งควรมีค่าอย่างน้อย 0.50 (Henseler Ringle, & Sinkovics, 2009)

$$AVE = \frac{\sum \lambda_{ij}^2}{\sum \lambda_{ij}^2 + \sum Var(1 - \lambda_{ij}^2)}$$

$$AVE = \frac{\sum \lambda_{ij}^2}{mj}$$

- 4) การประเมินความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) เพื่อแสดงว่า ตัวแปรในแต่ละโมเดลการวัดสามารถชี้วัดองค์ประกอบได้เฉพาะโมเดลการวัดที่กำหนด สามารถพิจารณาได้จากค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยขององค์ประกอบที่สกัดได้ (\sqrt{AVE}) ควรมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ (Formell and Larcker, 1981) ตัวแปรนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าตัวแปรแต่ละตัวเป็นอิสระต่อกัน โดยใช้หลักเกณฑ์ของ Formell and Larcker (1981) พิจารณาว่าค่าที่อยู่ในแนวเส้นทแยงมุมจะต้องมีค่าสูงกว่าตัวเลขด้านล่างในแต่ละแถว จึงจะผ่านเกณฑ์การพิจารณาความตรงเชิงจำแนก

เมื่อพิจารณาทั้งค่าความเที่ยงตรงและค่าความน่าเชื่อถือเรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มวิเคราะห์โครงสร้างแบบจำลอง โดยเริ่มจากการพิจารณา Pearson's coefficients (R-square) ในการประเมินความแปรปรวนของตัวแปรภายในที่อธิบายได้โดยแบบจำลองที่สร้างขึ้น โดยที่การแปรความหมายค่า R-square (Cohen, 1988) ที่ได้ คือ ถ้า

ค่า R-square = ร้อยละ 2 (ตัวแปรต้นอธิบายตัวแปรตามได้น้อย)

ค่า R-square = ร้อยละ 13 (ตัวแปรต้นอธิบายตัวแปรตามได้ปานกลาง)

ค่า R-square = ร้อยละ 26 (ตัวแปรต้นอธิบายตัวแปรตามได้มาก)

3.7.2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง มีหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์คุณภาพรวมของโมเดล โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination: R^2) และค่าสัมประสิทธิ์ความถูกต้องของการทำนายที่ปรับแล้ว R_{adj}^2 ซึ่งหากค่าที่ได้ต่ำกว่า 0.25 แสดงว่าโมเดลมีคุณภาพต่ำ หากมีค่าตกอยู่ประมาณ 0.50 แสดงว่ามีคุณภาพปานกลาง และหากมีค่าตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไปแสดงว่ามีคุณภาพสูง
- 2) การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และ อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) รวมถึงอิทธิพลรวม (Total Effect) โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (Path Coefficient : β) ที่ควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.10 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่การวิเคราะห์อิทธิพลคั่นกลางพิจารณาจากระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงขององค์ประกอบภายนอก กับองค์ประกอบภายในที่ไม่มีองค์ประกอบตัวที่สามคั่นกลาง ระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อมเมื่อเปรียบเทียบกับอิทธิพลรวม มีค่าต่ำกว่า 0.20 แสดงว่าองค์ประกอบตัวที่สามไม่มีอิทธิพลคั่นกลาง (No Mediation) หากขนาดของอิทธิพลทางอ้อมเมื่อเปรียบเทียบกับอิทธิพลรวม มีค่าระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 แสดงว่าองค์ประกอบตัวที่สามมีอิทธิพลคั่นกลางบางส่วน (Partial Mediation) และหากขนาดของอิทธิพลทางอ้อม เมื่อเปรียบเทียบกับอิทธิพลรวมมีค่าสูงกว่า 0.80 แสดงว่าองค์ประกอบตัวที่สามมีอิทธิพลคั่นกลางทั้งหมด (Full Mediation)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

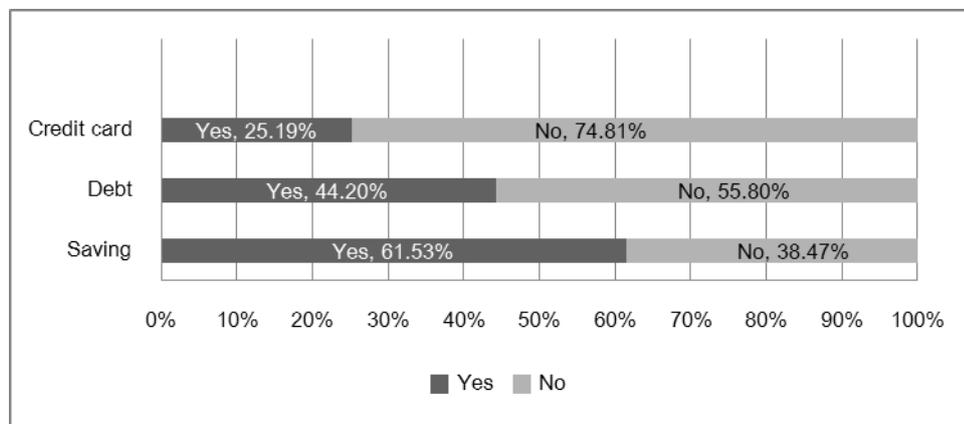
งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลและเก็บแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามด้านการวัดระดับทักษะทางการเงินของบุคคลอ้างอิงมาจากแบบสำรวจทักษะทางการเงินของ OECD และธนาคารแห่งประเทศไทยที่ครอบคลุมทั้งด้านทัศนคติทางการเงิน, พฤติกรรมทางการเงิน และความรู้ทางการเงิน ในส่วนของคำถามเชิงทัศนคติและคำถามประเภทคิดคำนวณได้มีการปรับปรุงให้เข้ากับบริบทของคนไทย ส่วนคำถามที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตอ้างอิงตาม WHOQOL-BREF-THAI แบบ 26 ข้อคำถาม ที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย, จิตใจ, ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลการสำรวจได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 1,310 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (70.46%) เป็นโสด (56.95%) มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (50.76%) ซึ่งการเก็บแบบสอบถามครั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีกระจายอยู่ในช่วงอายุต่าง ๆ สัดส่วนไม่ต่างกัน ทั้งนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินออม (61.53%) และไม่มีภาระหนี้สิน (55.80%) สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีการถือครองบัตรเครดิต (74.81%) (พิจารณาตารางที่ 2 และ รูปภาพที่ 1 ประกอบ)

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 1,310)

		จำนวน (คน)	%
เพศ	ชาย	387	29.54
	หญิง	923	70.46
สถานะ	โสด	746	56.95
	สมรส	495	37.79
	หย่าร้าง	62	4.73
	ไม่ระบุ	7	0.53
อายุ	15-19	371	28.32
	20-29	292	22.29
	30-39	176	13.44
	40-49	233	17.79
	50-59	140	10.69
	60-69	98	7.48
การศึกษา	ประถมศึกษา	263	20.08
	มัธยมศึกษา	264	20.15
	ประกาศนียบัตร	83	6.33
	ปริญญาตรี	665	50.76

ปริญญาโท	23	1.76
ไม่ระบุ	12	0.92

ในส่วนของการวัดระดับความรู้ทางการเงินของผู้ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ พบว่า โดยส่วนใหญ่เกินกว่าครึ่งหนึ่งทราบข้อมูลเกี่ยวกับเครดิตบูโร (69.54%) แต่กลับไม่มีความรู้ในเรื่องสถาบันคุ้มครองเงินฝาก (60.08%) จึงนับเป็นอีกหนึ่งเรื่องท้าทายสำหรับภาครัฐในการแก้ปัญหา ทั้งยังสอดคล้องกับผลการสำรวจเรื่องความรู้ด้านการลงทุนที่พบว่าคนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการลงทุนทางการเงิน สัดส่วนผู้ตอบคำถามได้ถูกต้องมีเพียง 31.53% ส่วนอีก 68.47% ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการลงทุน (โดย 44.73% คือตอบไม่ถูกต้อง และอีก 23.74% ไม่ทราบคำตอบ) แต่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลตอบแทนได้ถูกต้องถึง 74.43% และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทราบดีว่าการลงทุนที่ดีควรมีการกระจายการลงทุนในสินทรัพย์หลายประเภท (68.85%) ส่วนความรู้เรื่องเงินเฟ้อ พบว่าส่วนใหญ่เกินกว่าครึ่งหนึ่งรู้ความหมายของเงินเฟ้อ (66.48%) แต่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง ดูได้จากสัดส่วนผู้ตอบแบบสอบถามในข้อคำถามที่มีการเชื่อมโยงเรื่องเงินเฟ้อกับอำนาจซื้อในมือผู้บริโภค ผู้ตอบคำถามได้ถูกต้องมีสัดส่วนที่ลดลง (54.20%) และหากเป็นความรู้เชิงประยุกต์คิดคำนวณเรื่องเงินเฟ้อ ผู้ตอบได้ถูกต้องลงมากขึ้นอีก (48.59%) แสดงให้เห็นว่าโดยส่วนใหญ่บุคคลมีความรู้ทางการเงินในระดับพื้นฐาน เช่น ความหมายของคำศัพท์ หากแต่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้ หรือกล่าวได้ว่าความรู้ที่มียังไม่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดผลจริงได้นั่นเอง

ภาพที่ 4.1 ผลการสำรวจการมีบัตรเครดิต การมีหนี้สิน และการออมของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาการวัดระดับความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge)

		จำนวน (คน)	%
Credit Bureau	Know	911	69.54
	Do not Know	399	30.46
Deposit Protection Agency	Know	523	39.92
	Do not Know	787	60.08
Diversification	Correct	902	68.85
	Not correct	111	8.47
	Do not know	297	22.67
Investment	Correct	413	31.53
	Not correct	586	44.73
	Do not know	311	23.74
Risk & Return	Correct	975	74.43
	Not correct	164	12.52
	Do not know	171	13.05
Inflation (Fundamental)	Correct	871	66.49
	Not correct	210	16.03
	Do not know	229	17.48
Inflation (Purchasing Power)	Correct	710	54.20
	Not correct	328	25.04
	Do not know	272	20.76
Inflation (Applied-Calculate)	Correct	622	48.59
	Not correct	412	32.19
	Do not know	246	19.22

งานวิจัยชิ้นนี้เลือกวิเคราะห์โดยใช้ SMART PLS เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้เพื่อต้องการพยากรณ์ว่าองค์ประกอบหลัก 3 ด้านของระดับทักษะทางการเงินใดที่ส่งผลต่อการยกระดับทักษะทางการเงินมากที่สุด ไม่ได้เป็นการทดสอบทฤษฎี เช่น โปรแกรม LISREL นอกจากนี้การใช้ SMART PLS ยังมีข้อดีหลายประการไม่ว่าจะเป็นเพราะจำนวน LV ที่ใช้มีได้มากเท่าที่ต้องการ โดยมีการประมาณค่า LV เฉพาะใน block ของตนเอง ทั้งยังสามารถกำหนดให้มีตัวแปรตามได้มากกว่า 1 ตัวการโยงตัวแปรมาตรวจวัดทำได้ทั้งวิธี reflective และ formative รวมถึงสามารถโยงเส้นทางไปยังตัวแปรแฝงและตัวแปรมาตรวจวัดและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งหมดพร้อมกันได้

4.1 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

4.1.1 ผลการศึกษาใหม่

4.1.1.1 คุณภาพโมเดลการวัดตัวแปรแฝง

ก. โมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่หนึ่ง (First-Order Constructs)

1) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าน้ำหนักของตัวชี้วัด (Loading) มีค่ามากกว่า 0.708 และมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างต่ำที่ระดับ 0.05 โดยตัวชี้วัด Attitude_Saving (16), Attitude_Management (16) และ Behavior_Debt (3) มีค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดเท่ากับ 0.058, -0.167, 0.039 ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่า 0.708 จึงจำเป็นต้องตัดตัวชี้วัดดังกล่าวออกจากโมเดล ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าระหว่าง 0.757 ถึง 0.843 ค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าระหว่าง 0.851 ถึง 0.884 และค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าระหว่าง 0.846 ถึง 0.878 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น

2) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าเท่ากับ 0.7814 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าเท่ากับ 0.8591 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าเท่ากับ .9225 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

3) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าเท่ากับ 0.6419 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าเท่ากับ 0.7531 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าเท่ากับ 0.7484 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

4) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เมื่อค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (ค่าในแนวทแยงตัวเข้ม) มีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (ค่าในตาราง) ซึ่งผลการวิจัยในตารางที่ 1 พบว่าค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของ

ตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว ซึ่งหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตัวแปรแฝง	ความรู้	พฤติกรรม	คุณภาพชีวิต
ความรู้	.8012		
พฤติกรรม	.2679	.8678	
คุณภาพชีวิต	.1714	.4124	.8651

ข. โมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่สอง (Second-Order Constructs)

1) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดมีค่ามากกว่า 0.708 และมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างต่ำที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงทักษะมีค่าระหว่าง 0.542 ถึง 0.826 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น

2) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทักษะมีค่าเท่ากับ 0.7520 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

3) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงมีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทักษะมีค่าเท่ากับ 0.3831 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการวัดขาดความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

4) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เมื่อค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (ค่าในแนวทแยงตัวเข้ม) มีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (ค่าในตาราง) ซึ่งผลการวิจัยในตารางที่ 4.4 พบว่าค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว ซึ่งหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตัวแปรแฝง	ทักษะ	คุณภาพชีวิต
ทักษะ	.6190	
คุณภาพชีวิต	.4077	.8651

ค. ผลการทดสอบสมมุติฐาน

ภาพประกอบที่ 1 นำเสนอผลการทดสอบสมมุติฐานในรูปแบบโมเดลสมการโครงสร้างกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน ซึ่งพบว่าทักษะมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.408 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 7.287 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรแฝงทักษะพยากรณ์ตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 16.6

4.1.2 คุณภาพโมเดลการวัดตัวแปรแฝง

1.1) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าน้ำหนักของตัวชี้วัด (Loading) มีค่ามากกว่า 0.708 และมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างต่ำที่ระดับ 0.05 โดยตัวชี้วัด Attitude_Saving (16), Attitude_Management (16) และ Behavior_Debt (3) มีค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดเท่ากับ 0.085, -0.207, 0.052 ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่า 0.708 จึงจำเป็นต้องตัดตัวชี้วัดดังกล่าวออกจากโมเดล ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าระหว่าง 0.724 ถึง 0.868 ค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าระหว่าง 0.834 ถึง 0.898 และค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าระหว่าง 0.847 ถึง 0.877 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น

1.2) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน

โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าเท่ากับ 0.7785 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าเท่ากับ 0.8858 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าเท่ากับ 0.9225 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

1.3) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่า

ความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้มีค่าเท่ากับ 0.6392 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงพฤติกรรมมีค่าเท่ากับ 0.7515 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่าเท่ากับ 0.7486 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

1.4) การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เมื่อค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (ค่าในแนวทแยงตัวเข้ม) มีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (ค่าในตาราง) ซึ่งผลการวิจัยในตารางที่ 1 พบว่าค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว ซึ่งหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตัวแปรแฝง	ความรู้	พฤติกรรม	คุณภาพชีวิต
ความรู้	.7995		
พฤติกรรม	.2725	.8669	
คุณภาพชีวิต	.1717	.4135	.8652

2.1) ผลการทดสอบสมมุติฐาน

ภาพประกอบที่ 1 นำเสนอผลการทดสอบสมมุติฐานในรูปแบบโมเดลสมการโครงสร้างกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน ซึ่งพบว่าความรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทัศนคติโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.196 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 3.302 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.237 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 4.208 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความรู้มีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อพฤติกรรมโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.273 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 5.027 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.046 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 0.828 แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความรู้มีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.172 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 3.004 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทัศนคติมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.183 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 3.505 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทัศนคติมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.125 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 2.396 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทัศนคติมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์

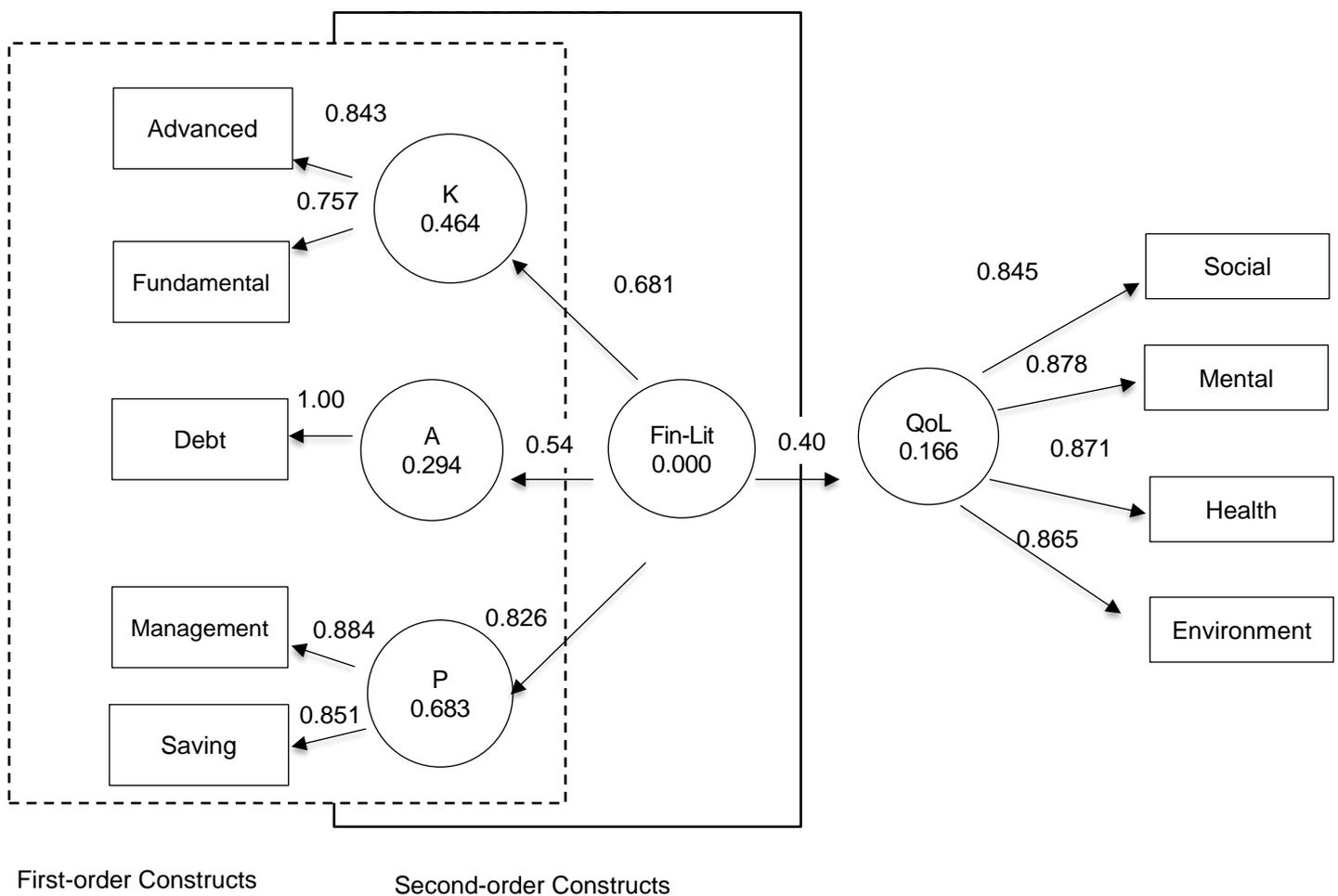
อิทธิพลเท่ากับ 0.193 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 3.586 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พฤติกรรมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .372 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 6.342 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรแฝงความรู้พยากรณ์ตัวแปรแฝงทัศนคติได้ร้อยละ 3.8 ตัวแปรแฝงความรู้ และตัวแปรแฝงทัศนคติร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรแฝงพฤติกรรมได้ร้อยละ 10.6 ตัวแปรแฝงความรู้ ตัวแปรแฝงทัศนคติ และตัวแปรแฝงพฤติกรรมร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 18.9

ตารางที่ 4.6 ผลการศึกษาทดสอบสมมติฐานการวิจัย

Direct Effect	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	Standard Error (STERR)	T Statistics (O/STERR)
ความรู้ -> คุณภาพชีวิต	0.046	0.051	0.0553	0.0553	0.828
ความรู้ -> ทัศนคติ	0.196	0.2095	0.0592	0.0592	3.302
ความรู้ -> พฤติกรรม	0.237	0.2489	0.0563	0.0563	4.209
ทัศนคติ -> คุณภาพชีวิต	0.125	0.1269	0.0522	0.0522	2.396
ทัศนคติ -> พฤติกรรม	0.183	0.1796	0.0521	0.0521	3.505
พฤติกรรม -> คุณภาพชีวิต	0.372	0.3726	0.0587	0.0587	6.342
Total Effect	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	Standard Error (STERR)	T Statistics (O/STERR)
ความรู้ -> คุณภาพชีวิต	0.172	0.1842	0.0572	0.0572	3.004
ความรู้ -> ทัศนคติ	0.196	0.2095	0.0592	0.0592	3.302
ความรู้ -> พฤติกรรม	0.273	0.2866	0.0542	0.0542	5.027
ทัศนคติ -> คุณภาพชีวิต	0.193	0.194	0.0538	0.0538	3.586
ทัศนคติ -> พฤติกรรม	0.183	0.1796	0.0521	0.0521	3.505
พฤติกรรม -> คุณภาพชีวิต	0.372	0.3726	0.0587	0.0587	6.342

4.2 ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินทั้งสามด้าน คือ ความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมทางการเงิน และกับคุณภาพชีวิตทั้งสี่ด้าน คือ ด้านสังคม จิตใจ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่าทักษะทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตโดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.408 ค่าสถิติที่ เท่ากับ 7.287 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรแฝงทักษะทางการเงินสามารถพยากรณ์ตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตได้ที่ร้อยละ 16.6 (พิจารณารูปที่ 1 ประกอบ) โดยสามารถแยกอธิบายพร้อมตรวจสอบคุณภาพโมเดลการวัดออกเป็น โมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่หนึ่งและโมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่สอง ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิตโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง

4.3.1 โมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่หนึ่ง (First-Order Constructs)

การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด จะพิจารณาจากค่าน้ำหนักของตัวชี้วัด (Loading) มีค่ามากกว่า .708 และมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างต่ำที่ระดับ 0.05 โมเดลการวัดนั้นจึงเป็นที่ยอมรับ ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง K (Knowledge) มีค่าระหว่าง 0.757 ถึง 0.843 ค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง P (Practice) มีค่าระหว่าง 0.851 ถึง 0.884 และค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง QoL (Quality of life) มีค่าระหว่าง 0.846 ถึง .0.878 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น ส่วนการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายในโมเดลให้พิจารณาจากค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) หากค่าที่ได้มีค่ามากกว่า 0.7 โมเดลการวัดนั้นจึงเป็นที่ยอมรับซึ่งผลการศึกษาพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง K (Knowledge) มีค่าเท่ากับ 0.7814 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง P (Practice) มีค่าเท่ากับ 0.8591 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง QoL (Quality of life) มีค่าเท่ากับ 0.9225 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือนในโมเดลการวัดให้พิจารณาจากค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.05 จึงจะมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง K (Knowledge) มีค่าเท่ากับ 0.6419 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง P (Practice) มีค่าเท่ากับ 0.7531 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง QoL (Quality of life) มีค่าเท่ากับ 0.7484 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน ในขณะที่การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก สามารถยอมรับว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เมื่อค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงในแนวทแยงมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (ค่าในตาราง) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าค่ารากที่สองของความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว (พิจารณາตารางที่ 2 ประกอบ) ซึ่งหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนกและความเชื่อถือได้ (reliability) ของมาตรวัด

Construct	CR	AVE	cross construct correlation		
			K	P	QoL
K	0.7814	0.6419	.8012		
P	0.8591	0.7531	.2679	.8678	
QoL	0.9225	0.7484	.1714	.4124	.8651

4.3.2 โมเดลการวัดตัวแปรแฝงลำดับที่สอง (Second-Order Constructs)

การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด ผลการศึกษาพบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง Fin-Lit (Financial Literacy) มีค่าระหว่าง 0.542 – 0.826 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น สำหรับการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน พบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง Fin-Lit มีค่าเท่ากับ 0.7520 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัว สามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

Construct	CR	AVE	Cross construct correlation	
			FIN-LIT	QoL
FIN-LIT	0.7520	0.3831	0.6190	
QoL			.4077	0.8651

การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือนพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วย องค์ประกอบของตัวแปรแฝง Fin-Lit มีค่าเท่ากับ 0.3831 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดโดยหมายความว่า โมเดลการวัดขาดความเที่ยงตรงเชิงเหมือน แต่โมเดลการวัดสำหรับงานวิจัยนี้มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เนื่องจากค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง ทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว

Robustness Check

เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาที่ได้ ลำดับต่อมาจึงนำทักษะทางการเงินทั้งสามด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมทางการเงิน ทดสอบเพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทั้งผลทางตรง (Direct Effect) และผลโดยรวม (Total Effect) (พิจารณาตารางที่ 4.9 ประกอบ) พร้อมทั้งสามารถอธิบายคุณภาพ โมเดลการวัดตัวแปรแฝงดังนี้

การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด (Loading) พบว่าค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิต ทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.708 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัวชี้วัด จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่น ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันเมื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน (Composite Reliability) พบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตมีค่ามากกว่า 0.7 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (Average Variance Extracted) พบว่าค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และคุณภาพชีวิตมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 0.5 ทุกตัวย่อมหมายความว่าโมเดลการการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน และโมเดลที่สร้างขึ้นจากงานวิจัยนี้มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกด้วยเช่นกัน พิจารณาได้จากผลการวิจัยในตารางที่ 4.10 พบว่าค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแถว

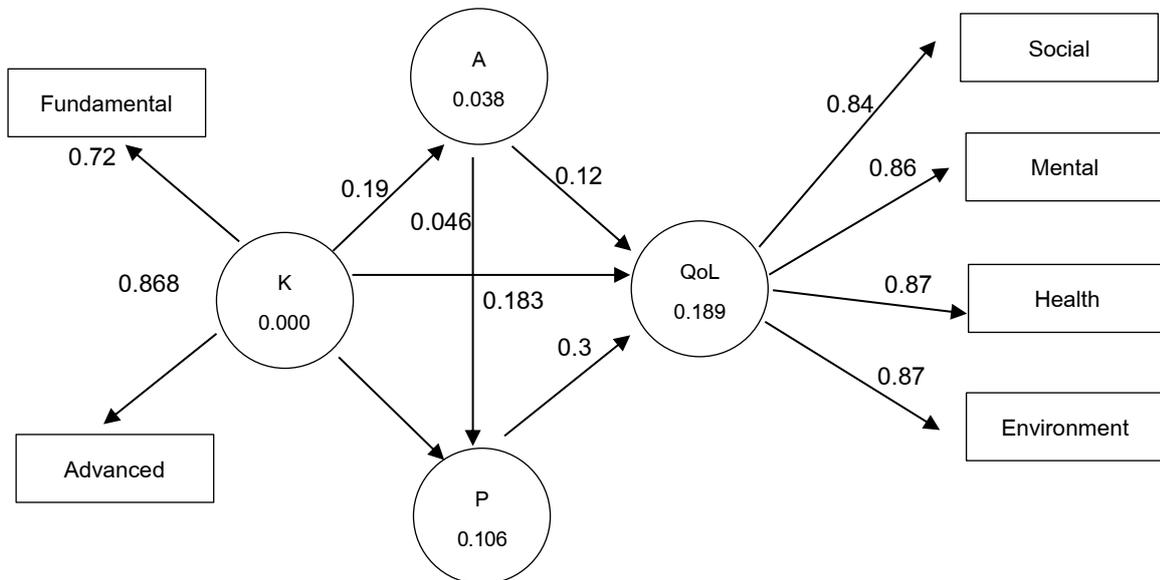
ตารางที่ 4.9 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

			Direct / Total Effect	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	Standard Error (STERR)	T-Statistics (O/STERR)	Conclusion
K	→	QoL	DE	0.046	0.051	0.0553	0.0553	0.828	Not Supported
			TE	0.172	0.1842	0.0572	0.0572	3.004 ***	Supported
K	→	A	DE	0.196	0.2095	0.0592	0.0592	3.302 ***	Supported
			TE	0.196	0.2095	0.0592	0.0592	3.302 ***	Supported
K	→	P	DE	0.237	0.2489	0.0563	0.0563	4.209 ***	Supported
			TE	0.273	0.2866	0.0542	0.0542	5.027 ***	Supported
A	→	QoL	DE	0.125	0.1269	0.0522	0.0522	2.396 ***	Supported
			TE	0.193	0.194	0.0538	0.0538	3.586 ***	Supported
A	→	P	DE	0.183	0.1796	0.0521	0.0521	3.505 ***	Supported
			TE	0.183	0.1796	0.0521	0.0521	3.505 ***	Supported
P	→	QoL	DE	0.372	0.3726	0.0587	0.0587	6.342 ***	Supported
			TE	0.372	0.3726	0.0587	0.0587	6.342 ***	Supported

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงจำแนกและความเชื่อถือได้ (reliability) ของมาตรวัด

Construct	CR	AVE	cross construct correlation		
			K	P	QoL
K	0.7785	0.6392	.7995		
P	0.8858	0.7515	.2725	.8669	
QoL	0.9225	0.7486	.1717	.4135	.8652

จากภาพที่ 4.3 นำเสนอผลการทดสอบสมมุติฐานในรูปแบบโมเดลสมการโครงสร้างกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน ซึ่งพบว่า ความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทัศนคติทางการเงิน และมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้ความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงิน และมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทัศนคติทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงิน และมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่งผลให้ทัศนคติทางการเงินมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงินพยากรณ์ตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงินได้ร้อยละ 3.8 ตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน และตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงินร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงินได้ร้อยละ 10.6 โดยที่ตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน ตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงิน และตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงินร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรแฝงคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 18.9

ภาพที่ 4.3 แสดงโมเดลสมการโครงสร้างกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วนระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิต

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นมิตวัตอุปสรรคเพื่อวิเคราะห์ว่าระดับทักษะทางการเงินมีผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตประชากรอย่างไร โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้งสามด้านของทักษะทางการเงิน คือ ความรู้ทางการเงิน ทักษะการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมทางการเงินว่าหากต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทักษะทางการเงินด้านใด เพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ปัจจุบันคุณภาพชีวิตของคนไทยมีความเปราะบาง อันเกิดจากการบริหารจัดการทางการเงินที่ล้มเหลว การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นแต่กลับมีรายได้อัตราลดลงตามภาวะเศรษฐกิจ จากแนวคิดเดิมที่เชื่อว่าทักษะทางการเงินเป็นทักษะที่สำคัญที่จะยกระดับฐานะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ดีขึ้น ไม่ตกเป็นเหยื่อจากการรู้ไม่เท่าทันทางการเงิน ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินโดยการเพิ่มทักษะทางการเงินเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน จึงเป็นยุทธศาสตร์หลักของหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย การศึกษานี้เลือกศึกษาในจังหวัดตรัง โดยการเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ได้แบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลทั้งสิ้น 1,310 ฉบับ แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ คือ แบบประเมินระดับทักษะทางการเงิน และ แบบประเมินระดับคุณภาพชีวิตของประชากร โดยแบบสอบถามในส่วนแรก ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากข้อคำถามของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงและเปรียบเทียบผลการศึกษาที่ผ่านมา โดยผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงข้อคำถามบางส่วนให้มีความชัดเจนครอบคลุมเพิ่มขึ้น เช่น คำถามที่ใช้วัดทัศนคติการใช้จ่ายเงินของบุคคลนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยมีเพียงข้อคำถามเดียว เกี่ยวกับการมีความสุขกับการใช้เงินมากกว่าการเก็บออม ผู้วิจัยจึงเพิ่มเติมคำถามที่ใช้วัดทัศนคติการใช้จ่ายเงินออกเป็น 3 ด้านคือ ทัศนคติต่อการออม ทัศนคติต่อการเป็นหนี้ และทัศนคติต่อการจัดการเงิน รวมทั้งหมด 21 ข้อคำถามเพื่อให้ผลการศึกษาที่ได้จากการวัดทัศนคติการใช้จ่ายเงินของบุคคลชัดเจนยิ่งขึ้น

งานวิจัยชิ้นนี้ให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่า การเพิ่มระดับทักษะทางการเงินจะทำให้คุณภาพชีวิตของบุคคลเพิ่มขึ้นตาม เมื่อนำทฤษฎี KAP Theory มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่ส่งผลถึงระดับทักษะทางการเงินกลับพบว่า หากบุคคลมีความรู้ทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้ส่งผลให้บุคคลนั้นมีระดับทักษะทางการเงินสูงขึ้น ทักษะและพฤติกรรมทางการเงินเท่านั้นที่ส่งผลต่อการเพิ่มระดับทักษะทางการเงินของบุคคล โดยปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ระดับทักษะทางการเงินของบุคคลเพิ่มสูงสุด อันจะส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลเพิ่มสูงขึ้นตาม

ดังนั้นกล่าวได้ว่าหากต้องการยกระดับทักษะทางการเงินของคุณให้สูงขึ้น ต้องทำให้คุณมีพฤติกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการคิดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียก่อนตัดสินใจซื้อ เก็บออมเงินส่วนที่เหลือหรือนำลงทุนต่อ การจัดสรรเงินเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย รวมถึงการฝึกทำบัญชีรับจ่าย เมื่อนำปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติการใช้จ่ายเงิน ก็พบว่าคนที่บุคคลจะมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีได้นั้น บุคคลต้องมีความรู้ทางการเงินเสียก่อนนั้นแสดงให้เห็นว่าหากบุคคลไม่มีความรู้ทางการเงินที่ถูกต้อง บุคคลย่อมไม่สามารถมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินที่เหมาะสมได้ ดังนั้นการที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างเร่งส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินกับประชาชนเป็นสิ่งที่พึงกระทำ แต่การส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินดังกล่าวจะไม่เกิดประสิทธิผลที่จะทำให้ระดับทักษะทางการเงินของคุณเพิ่มขึ้น จากการมีพฤติกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปได้เลยหากบุคคลไม่เปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเงินในทางที่ดี การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเงินของคุณนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์และความเชื่อของคุณที่สะสมมา เมื่อเป็นเช่นนี้สิ่งที่รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐพึงส่งเสริมคือ การทำให้บุคคลตระหนักรับรู้ เข้าใจเข้าถึงอย่างลึกซึ้ง จนความรู้สึกเรื่องเงินหล่อหลอมเข้ากับความเชื่อรวมถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตจนทำให้คุณนั้นเปลี่ยนพฤติกรรมการเงิน เพื่อเพิ่มระดับทักษะทางการเงินของคุณและยกระดับคุณภาพชีวิตของคุณตามมา

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรัง พบว่าเมื่อใดก็ตามที่บุคคลนั้นผ่านประสบการณ์ความทุกข์ยากทางการเงินมาก่อน หรือ มีความกลัว ความเชื่อที่ฝังใจในเรื่องเงิน จะส่งผลให้บุคคลนั้นมีระดับทัศนคติเชิงบวกที่จะใช้จ่ายเงินด้วยความระมัดระวัง อันจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมการเงินไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ผลการศึกษาสำคัญอีกประการหนึ่งที่พบ คือ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะมีรายได้น้อย มีการศึกษาต่ำ แต่หากบุคคลนั้นมีทัศนคติทางการเงินที่ดี (ระดับทัศนคติทางการเงินสูง) จะส่งผลให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้อง และมีระดับทักษะทางการเงินที่สูง ซึ่งจะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะที่บุคคลบางกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง ทำให้มีพื้นฐานความรู้ทางการเงินที่ดี แต่มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินไม่เหมาะสม มีการสะสมหนี้จนทำให้ความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยลดลง ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพลดลงจากปัญหาการขาดสภาพคล่อง งานวิจัยนี้พบว่าความรู้ทางการเงินที่มีมากขึ้นไม่ได้ช่วยให้บุคคลมีทัศนคติทางการเงินดีขึ้น แต่การมีทัศนคติทางการเงินดีทำให้บุคคลพยายามแสวงหาความรู้ทางการเงิน อันจะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของบุคคลดีขึ้นตาม การให้ความรู้ทางการเงินที่มีคุณภาพเพื่อให้บุคคลพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางพลวัตของเศรษฐกิจและสังคม หน่วยงานภาครัฐต้องไม่ใช่ให้ความรู้ทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความคาดหวังว่าเมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินที่ดีแล้ว บุคคลนั้นควรต้องปรับทัศนคติความเชื่อของตนจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจึงควรกำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาเพิ่มทักษะทางการเงินด้วยการสร้าง ทัศนคติที่ดีทางการเงิน ให้บุคคลเข้าใจ รับรู้ถึง

ประโยชน์ของการมีทักษะทางการเงินที่ดี อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยจากการขับเคลื่อนด้วยแรงงาน (Labor-driven Economy) สู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญา (Knowledge-driven Economy) ที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้ในที่สุด

5.2 ข้อเสนอนี้

การดำเนินนโยบายของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเพิ่มทักษะทางการเงินนั้น จากเดิมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ทางการเงินเป็นลำดับแรกเนื่องจากเป็นทักษะด้านที่คนไทยมีคะแนนต่ำที่สุด รวมทั้งผลการศึกษาในอดีตส่วนใหญ่พบว่า การส่งเสริมความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับพฤติกรรมทางการเงินของประชาชนให้ดีขึ้นได้ แต่สิ่งที่น่าสนใจขึ้นนี้ค้นพบและอาจเป็นคำตอบว่าเพราะเหตุใดในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยที่ถึงแม้จะมีการส่งเสริมผลักดันนโยบายให้ความรู้ทางการเงิน แต่ท้ายที่สุดแล้วกลับไม่ได้เป็นการแก้ปัญหา รวมถึงไม่ได้มีผลทำให้ระดับทักษะทางการเงินของคนในประเทศสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการที่ภาครัฐมุ่งส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีผลให้ระดับทักษะทางการเงินของบุคคลเพิ่มขึ้นตาม เพราะในทางปฏิบัติหากบุคคลไม่มีทัศนคติความเชื่อที่ดีทางการเงินว่าเป็นปัจจัยสำคัญและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิตในด้านอื่น ๆ บุคคลนั้นย่อมไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้เงินให้ถูกต้องเหมาะสมตาม แต่อย่างไรก็ดีต้องยอมรับว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลไม่สามารถทำให้สัมฤทธิ์ผลได้ในเวลาอันสั้น ดังนั้นการที่บุคคลได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง จะสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน กระทั่งเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอจนเป็นพฤติกรรมที่ดีเพื่อเพิ่มทักษะทางการเงินของบุคคลได้ ดังคำกล่าวที่ว่าบุคคลควร “เรียนรู้อันเข้าถึง จึงนำไปใช้ให้เกิดผล”

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2553). *หลักสถิติ. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

กุลฐกาน ตั้งทิวาพร. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคลทำงาน กรณีศึกษา พนักงานธนาคาร. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

จันทร์เพ็ญ บุญฉาย. (2552). *การจัดการการเงินส่วนบุคคล : กรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มวัยทำงานในเขต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.*

จารุณี จอมโคกสูง. (2555). *การวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชากร อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*

ชั้นฉมา ศิวโมกษธรรม และ สรร พัวจันทร์. (2548). *การเงินเชิงพฤติกรรม: กรณีศึกษาของพฤติกรรมนักลงทุนไทยในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, น. 461-466. ในรายงานการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 43 (สาขาบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.*

ธนาคารแห่งประเทศไทย และศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินแห่งประเทศไทย. (2013), *รายงานผลสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2556.*

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2013), *สรุปคำถามของแบบสำรวจพฤติกรรมกรรมการออม การเข้าถึงบริการทางการเงิน และความรู้ทางการเงินของภาคครัวเรือน ปี 2556.*

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2556). *ผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2556. ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย.*

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2017). *รู้รอบเรื่องการเงิน วางแผนการเงินอย่างชาญฉลาด.*

สืบค้นจาก <http://www.bot.or.th/THAI/STATISTICS/Pages/index1.aspx> เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2017

_____. (2557). *ธนาคารพาณิชย์. [Online]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.bot.or.th> (มิถุนายน 2557).*

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล. (2556). *โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นโดยใช้โปรแกรม LISREL สำหรับ
ข้อมูลภาคตัดขวาง*. เอกสารประกอบการอบรมเรื่องเทคนิคการวิจัยและการใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยคอมพิวเตอร์และแปดผล รุ่นที่ 15, กรุงเทพมหานคร.
- ประคอง กรรณสูตร. (2537). *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือศรีสง่า.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รัชนีกร วงศ์จันทร์. (2553). *การบริหารการเงินส่วนบุคคล*. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- ศันสนีย์ จันตะมงคล. (2550). *กระบวนการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของภาคธุรกิจที่ประกอบอาชีพ
ในจังหวัดเชียงใหม่*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศานติ ศาสนปัทม์โชติ. (2552). *พฤติกรรมการวางแผนทางการเงินของพนักงานโรงงานผลิตเคมีและ
ผงโลหะแห่งหนึ่งในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. จังหวัดระยอง.
- ศิรินุช อินละคร. (2548). *การเงินส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริวรรณ ว่องวีระวุฒิ. (2552). *ทัศนคติและพฤติกรรมในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลของ
นักศึกษาปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศุภมาส อังศุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณ และรัชนี ภิญญโณภาณุวัฒน์. (2554). *สถิติวิเคราะห์สำหรับการ
วิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: เจริญมั่งคั่งการพิมพ์.
- สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการ
วางแผนทางการเงิน*. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- สมาคมบริษัทจัดการลงทุน. (2557). *การวางแผนทางการเงิน*. [Online]. เข้าถึงได้จาก :
[http:// www.aimc.or.th/en/03_faqs_detail_01_05.php](http://www.aimc.or.th/en/03_faqs_detail_01_05.php) (8 เมษายน 2557).

สุรพงษ์ โสภนะเสถียร. (2545). *หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์ พรินติ้ง.

อรวรรณ ปิไลนทร์โอวาท. (2542). *การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

ANZ Banking Group (ANZ). (2005). *ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia: Final Report*. ANZ Research. Australia.

Alexander, G. J., & J.D., & Nigro, P.J. (1998). *Mutual Fund Shareholders: Characteristics, Investor Knowledge, and Sources of Information*. *Financial Services Review*, 7 (April), 301-316.

Almenberg, J., & Save- Soderbergh, J. (2011). *Financial Literacy and retirement Planning in Sweden*. CeRP Working Paper, No.112, Turin (Italy).

Almenberg, J., Dreber, A. (2011). *Gender, financial literacy and stock market participation*. Stockholm School of Economics Working Paper.

Arrondel, L., Debbich, M., & Savignac, F. (2012). *Stockholding and Financial Literacy: New Results from a French Survey*.

ASIC. (2010). *Financial literacy and behavioural change: REPORT 230*. Financial literacy and behavioural change

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2011). *Assessing financial literacy in 12 countries: an OECD/INFE international pilot exercise*. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 657-665.

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD*.

Australian Government and Financial literacy foundation. (2007). *Financial literacy Australians understanding money*.

- Bank of Thailand. (2013), Thailand's Financial Literacy Survey Results. (2013). *The BOT's approach to measuring financial literacy, and the survey objectives.*
- Becker, W. E. (1975). *Determinants of the United States currency demand deposit ratio.* The Journal of Finance, 30 (1): 57-74.
- Beckmann, E. (2013). *Financial literacy and household savings in Romania.* Numeracy, 6(2): 9.
- Behrman, J. R., Mitchell, O. S., Soo, C., & Bravo, D. (2010). *Financial literacy, schooling, and wealth accumulation* (No. w16452). National Bureau of Economic Research.
- Ben-Porath, Y. (1967). *The production of human capital and the life cycle of earnings.* Journal of political economy, 75 (4, Part 1), 352-365.
- Bumcrot, C., Lin, J., & Lusardi, A. (2013). *The geography of financial literacy.* Numeracy, 6(2): 2.
- Chen, H., & Volpe, R.P. (1998). *An analysis of Personal Financial Literacy Among College Students.* Financial Services Review, 7, 107-128.
- Chiteji, N. S., & Stafford, F. P. (1999). *Portfolio choices of parents and their children as young adults: Asset accumulation by African-American families.* The American Economic Review, 89(2): 377-380.
- Christelis, D., Jappelli, T., & Padula, M. (2010). *Cognitive abilities and portfolio choice.* European Economic Review, 54(1): 18-38.
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2008). *Money or Knowledge? What Drives the Demand for Financial Services in Developing Countries?* Harvard Business School Working Paper, No. 09-117.
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). *Prices or knowledge? What drives demand for financial services in emerging markets?* The journal of finance, 66(6): 1933-1967.
- Dana & Kelly (2005), *What American Teens & Adults Know About Economics.* International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing.

- De Mel, S., McKenzie, D., & Woodruff, C. (2011). *Getting credit to high return micro entrepreneurs: The results of an information intervention*. *The World Bank Economic Review*, 25(3): 456-485.
- Fornero, Elsa, and Chiara Monticone. (2011). *Financial Literacy and Pension Plan Participation in Italy*. CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies, Turin (Italy), March.
- Garman, E. T., & Fogue, R. E. (2000). *Personal finance: the human resource manager: Caught in the middle*. *CUPA Journal*, 45(1), 33-35.
- Guiso, L., & Jappelli, T. (2008). *Financial Literacy and Portfolio Diversification*. CSEF Working Paper, No.212.
- Hassan Al-Tamimi, H. A., & Anood Bin Kalli, A. (2009). *Financial literacy and investment decisions of UAE investors*. *The Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516.
- INFE&OECD (2013). *OECD/INFE Toolkit to measure financial literacy and financial inclusion: guidance, core Questionnaire and Supplementary questions*.
- Jappelli, T. & Padula, M. (2011). *Investment in Financial Literacy and Saving Decision*. CSEF Working Paper, No. 272, University of Naples, Italy.
- Jappelli, T., & Padula, M. (2013). *Investment in financial literacy and saving decisions*. *Journal of Banking & Finance*, 37(8): 2779-2792.
- Kehiaian, Scott E. (2012). *Factors and behaviors that influence financial literacy in U.S. Households*. Nova Southeastern University, ProQuest, UMI Dissertations Publishing,
- Kimball, M., & Shumway, T. (2006). *Investor sophistication, and the participation, home bias, diversification, and employer stock puzzles*. Unpublished Manuscript, University of Michigan.
- Klapper, L., & Panos, G. A. (2011). *Financial literacy and retirement planning: the Russian case*. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 599-618.

- Kline, Rex B. (2005). *Principles and Practices of Structural Equation Modeling*. 2nd ed. New York: The Guilford Press.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). *Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education*. *Business economics*, 42(1): 35-44.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2009). *Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness* (No. w14808). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2010). *Financial literacy among the young*. *Journal of consumer Affairs*, 44(2): 358-380.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2011a). *Financial literacy around the world: An overview*. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04): 497-508
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011b). *Financial literacy and retirement planning in the United States*. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 509-525.
- Lusardi, A. (2012). *Numeracy, financial literacy, and financial decision-making* (No. w17821). National Bureau of Economic Research.
- Mahdavi, M., & Horton, N. J. (2014). *Financial knowledge among educated women: Room for improvement*. *Journal of Consumer Affairs*, 48(2), 403-417.
- Monticone, C. (2010). How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy? *The Journal of consumer Affairs* 44 (February), 403 – 422.
- Mugenda, D. M., Hira, T.K., & Fanslow, A. M. (1990). Assessing the casual relationship among communication, money management practices, satisfaction with financial status, and satisfaction with quality of life. *Lifestyles: Family and Economics Issues*, 11, 340 – 360.
- OECD. (2005). *Improving financial literacy: Analysis of issues and policies*. Paris, France.
- Organization for Economics Co-Operation and Development (OECD). (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of issues and policies*. Paris, France.

- Patrick, B. Douglas, John Karl and NBER. (2008). *The Effects of Financial Education in the Workplace: Evidence from a Survey of Employers*
- Van Rooij, M., Lusardi, A., and R. Alessie. (2007). *Financial Literacy and Stock Market Participation*.
- Porter, N. M., & Garman, E. T. (1993). Testing a conceptual model for financial well-being. *Financial Counseling and Planning*, 4, 135 – 164.
- Remund, D. (2010). *Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy*. *The Journal of Consumer Affairs*, 44, 2: 276–295.
- Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2007). *Financial literacy and stock market participation* (No. w13565). National Bureau of Economic Research.
- Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). *Financial literacy and stock market participation*. *Journal of Financial Economics*, 101(2): 449-472.
- Schwartz, N. E. (1975). *Nutritional knowledge, attitudes, and practices of high school graduates*. *Journal of the American Dietetic Association*, 66(1): 28-31.
- Shim, S., Xiao, J. J., Barber, B. L., & Lyons, A. C. (2009). *Pathways to life success: A conceptual model of financial well-being for young adults*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(6), 708-723.
- Survey across countries and by gender INFE&OECD. (2012), Supplementary Questions: Optional Survey Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire.
- The Russia Financial Literacy and Education Trust Fund. (2013). *Financial literacy and inclusion Results of OECD/INFE*
- The WHO Group. The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Position paper from the World Health Organization. *Social Science and Medicine* 1995; 41: 1403-9.

Turnham, J. (2010). Attitudes to Savings and Financial Education among Low-Income Populations: Findings from the Financial Literacy Focus Groups. Center for Financial Security Working Paper, 10-7.

Ventegodt S. Measuring the Quality of life: From theory to practice 1995

Available from: http://home2.inet.tele.dk/fclk/mqo_eng.htm.

Ventegodt S, Hilden, J. Measuring the Quality of Life I: A methodological framework. Scientific World Journal 2003; 13 (3): 950-61.

World Health Organization. WHOQOL-BREF: Introduction, administration, scoring and generic version of the assessment, field trial version. Geneva. 1996.

Yoong, J. (2011). *Can behavioural economics be used to make financial education more effective?* Improving Financial Education Efficiency: 65-101.

Zhan L. Quality of life: Conceptual and measurement issues. J Adv Nurs 1992; 17(7): 795-800.

ภาคผนวก

Manuscript

สำหรับส่งตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ
ทั้งนี้ บทความดังกล่าวได้มีการส่งเพื่อรับการประเมินการตีพิมพ์ในวารสาร
Journal of Financial Counseling and Planning
และอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาผล

The Effect of Financial Literacy on Level of Life Quality³⁵

Dalina Amonhaemanon³⁶ Sangarun Isaramalai³⁷

Abstract

This study analyzed the effect of financial literacy on elevating the people's quality of life by taking 3 factors of financial literacy into consideration: knowledge, attitude, and behavior. By applying the structural equation model (SEM) using the partial least square modelling (PLSM), this study found that the most influential factor on level of financial literacy was financial behavior. Another interesting point was that the higher level of financial knowledge did not help increasing the quality of life. If the governments wish to elevate the level of life quality by financial literacy, it thus has to set a clear goal that once its people have acquired the financial knowledge; they need to change their attitude up to the point that leads to change their behavior. Moreover, the people need to be able to effectively apply their knowledge with the real situations in their life, that being said "thoroughly understand then effectively apply".

Keywords: Financial Literacy, Financial Knowledge, KAP Theory, Structural Equation Model, Thailand

³⁵ This research was conducted under the "Junior Researchers Project" which financial supported by the Thailand Research Fund (TRF) in collaboration with the Office of the Higher Education Commission (OHEC), Ministry of Education, Thailand.

³⁶ Lecturer, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, Trang, Thailand 92000, E-mail: dalina.a@psu.ac.th

³⁷ Assistant Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkhla, Thailand 90112, E-mail: isangarun@hotmail.com

1. Significance and Background of the Study

A good quality of life is an ultimate goal that all wish to achieve (Office of The National Economic and Social Development Board, 2002; 2011; Zhan, 1992; Romney, Brown and Fry.,1994). In order to fulfill their wish, people then need income for purchasing goods and services that they want. Hence, more income could then bring more goods and service. It is then believed that the level of income affects the level of quality of life. The government or the policy makers thus focus on increasing the income per head of the population. With this effort, as for Thai people, per capita income has increased from merely US\$ 110 in 1962 to US\$ 5,210 in 2011.³⁸ Thailand was then upgraded economic status from low-income country to be an upper-middle-income country by the World Bank in 2011. However, within this period, it was also found that Thai people's level of debt has been increased year after year. This is evident from the household debt-to-GDP ratio; only 55.6 percent in 2008 and become 85.9 percent in 2015. Given that the average Thai people's household debt in year of 2000 was 68,405 baht (approximately 2,137.65 US\$: 1 US\$ = 32 Thai baht) per household, increased to about 163,087 baht (approximately 5,096.46 US\$: 1 US\$ = 32 Thai baht) in 2015, and expected to be 163,087 in 2023 (Social and Quality of Life Database System, 2015), the increase in this household debt is possibly a result of low level of financial literacy. And with the poor management, the unhealthy spending behaviour of the majority of Thai people then entrapped them to poverty and debt cycle (Singh, 2014). To equip the people with financial literacy, with the expectation that they will eventually get proper skill and efficiently manage their financial portfolio is the initiative that government in many countries applies to solve the household debt for their people. If debt could

³⁸ National Income of Thailand. Source:

http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=3636&filename=index

deteriorate the quality of life (The World Bank , 2013)³⁹, then the provision of financial literacy is undoubtedly crucial; this is based on the belief that the facing with financial problem of most people was mainly due to the lack of financial literacy skill. In sum, it could be said that financial literacy skill helps ease the debt problem, and finally leads to the improvement of quality of life.⁴⁰

“Financial Literacy” is differ from “Literacy” or basically the ability to read and write. One could be considered a man with financial literacy skill must be able to understand the basic financial knowledge, financial products, and also financial risk. This knowledge will help one realize the risk and opportunity from the investment, know well who should they consult in case they are coping with financial problem, and also efficiently plan for their investment and financial portfolio. According to definition by the OECD, the financial literacy skill would be considered from 3 aspects, financial knowledge, attitude toward finance, and financial behavior. The level of each person in financial literacy could be evaluated from these 3 aspects (OECD, 2005). OECD is possibly the first organization to seriously do the survey on financial literacy skill in several countries. In 2013 the survey has been conducted in 15 countries (OECD, 2013)⁴¹

³⁹ <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/05/29/financial-inclusion-plays-vital-role-in-reduction-of-poverty-inequality-and-stimulation-of-job-creation>

⁴⁰ Financial inclusion to help reduce poverty, Source:
<http://www.vitainternational.media/en/article/2015/12/03/financial-inclusion-to-help-reduce-poverty/104/>

⁴¹ This Financial Literacy Survey conducted in 15 countries including Thailand, Germany, British Virgin Island, Hungary, Malaysia, Iceland, Czech Republic, England, Norway, Peru, Estonia, Poland, Albania, South Africa, Armania

and Thai people were found with level of financial literacy of 58.67 percent - lower than the average of 62.27 percent. Considering by aspect, the financial knowledge of Thai people was the lowest among all participated countries in this survey; only 46.25 percent while the average of 14 countries was 63.75 percent. As for financial behavior and attitude toward finance, Thai people's scores were 66 percent and 65.56 percent, while the averages of those aspects were 60 percent, and 64 percent respectively (Atkinson, Messy, 2012). In addition, the Wall Street Journal⁴² also reported the survey by S&P Global FinLit Survey (Klapper, 2015) conducted 150,000 adults in 148 countries around the world on basic financial knowledge such as inflation, interest rate, calculation of compound interest, and (risk) diversification. It was found that only 57 percent of American could answer to those questions, and their financial skill ended up at rank No.14 of the world.⁸ Master Card was another agency conducting the survey on financial skill of more than 7,756 people ages between 18 – 64 years old in 16 Asia Pacific countries. Utilizing index called “MasterCard Index of Financial Literacy”. The survey conduct during April – May 2013 via telephone, internet, and also face-to-face interview with questionnaires was based on 3-aspects of financial skill: (1) basic money management (50%), financial planning (30%), and investment (20%). The question topics were ranged from the daily budget management, the payment for credit card debt, the saving, the interpreting and understanding of personal financial statement, to the concept of complicated investment (MasterCard Worldwide, 2011). It is worth to note that, questionnaires used for the survey by the Master Card were differ from those used by independent organization or government agency such as OECD. Since Master Card is basically a private

⁴² Source: <http://blogs.wsj.com/economics/2015/11/18/the-u-s-may-be-the-worlds-richest-country-but-it-ranks-14th-in-financial-literacy/>

company, the queries were thus focused on financial management of each person with emphasis mostly on personal consumption and personal loan.

Recognized the situation and the significance to develop financial literacy skill for Thai people, the Bank of Thailand (BoT) has then initiated the survey on Thai people's financial literacy level since 2002, and the latest one was conducted collaboration with the Office of National Statistics in 2013. This study tries to address two following key questions, (1) how does financial literacy play a role in enhancing the quality of life Thai society? and (2) Which aspect of financial literacy does determine the good quality of life? Since financial literacy consists of 3 key elements, it should start with the provision of financial knowledge for the population and help them understand to the point that they change their attitude, belief, and finally their financial behavior. In short, the provision of financial knowledge help improving each one's financial behavior and also result in the better financial literacy as well. This study took factor on quality of life and financial skill into consideration and applied Structure Equation Model (SEM) for analysis. As for quality of life, the factors were categorized into 4 aspects, (1) Quality of Mental, (2) Quality of Health, (3) Quality of Environment, and (4) Quality of Social. It is expected that the result from this study would for a certain level help the government agencies or those policy makers in creating policy to improve the level of financial literacy. To be equipped with financial literacy does not only mean the possession of financial knowledge, it also implies the good financial attitude and spending behavior, and most important the good quality of life among population.

2. Literature Review and Related Theories: Research on Financial Literacy

The word “financial literacy” has been used widely and familiarized by many, but the majority are still confused this with “financial knowledge” and “personal finance”. OECD (2005) defined “financial literacy” as “understanding the principles and terminology needed for a successful management of personal financial issues”. Thus, financial literacy must consist of 3 key elements namely (1) Financial Knowledge, (2) Financial Attitude, and (3) Financial Behavior. All these 3 elements are connected and could not be separately explained; one who is to be equipped with good financial literacy must start with the acquisition of financial knowledge, follow with the adjustment to the right financial attitude, and finally the well spending behavior (Remund, 2010).

The survey on financial literacy was first conducted in 2004 with the objectives to study and survey the level of financial literacy of the United Kingdom people. The study was investigated how 3 aspects namely (1) knowledge, (2) skill and expertise, and (3) attitude and confidence, affect the personal’s financial literacy. In 2005, the OECD produced the report on financial literacy level of countries in Europe, Australia, and Japan. Later on, Atkinson and Messy (2011, 2012) applied the OECD’s analysis method for further study of another 14 countries. Their study result supported that of OECD’s. In 2012, PISA (OECD, 2013) wished to evaluate the financial literacy level of students in each country; it then included the assessment for financial literacy for students into its survey list. As for Thailand, the survey of financial literacy has been conducted in every 3 years by the Bank of Thailand in collaboration with the Office of National Statistics. The latest survey in 2013 revealed that Thai people, especially students and low-income labor, possessed low level of financial literacy. And among the low-income labor, those in agricultural sector were the ones with the lowest level in financial literacy (Bank of

Thailand, 2013). It is no doubt that the increase in level of financial literacy for Thai people would be the key to solve this problem. Both government and private sectors thus focus more on solving problems related to financial literacy. This is evident in the setting up of the committee devoted to the provision of financial literacy by initiating the plan to increase the level of financial literacy. Several organizations involve in this initiative such as the Provision of Financial Literacy Project by the Stock Exchange of Thailand (SET). As for the Securities and Exchange Commission (SEC), the application called Start-to-Invest has been developed to provide financial knowledge. Moreover, the Fiscal Policy Office (FPO) is responsible for adjusting the attitude and behavior of those people with the vulnerability to financial problem. And the Bank of Thailand is the one focusing on the protection for those utilizing the financial service.

In Thailand, the study on financial literacy in the past could classify, according to its factor, into 3 groups. The first group focused on financial knowledge factor; in 2013 the Fiscal Policy Research Institute Foundation (FPRI) and the Fiscal Policy Office (FPO) have surveyed the level of financial knowledge of the population in various groups nationwide and found that 14 million of Thai people or equivalent to 25.8 percent of population over 18 years old lacked of financial knowledge and principle. Knowledge that Thai people were still lacking of included the calculation of loan interest, deposit protection policy, and value of money over time. The provision of financial knowledge from FPO thus focused on those financial topics as well as knowledge on informal loan system, various forms of fraudulent loan, Illegal Ponzi scheme, and knowledge in term of financial product and service, investment. In addition to this, this survey also specified 3 groups that possessed the lowest level of financial literacy: students, laborers with low income, and farmers. Problem with these 3 vulnerable groups was not only the lack of

financial literacy; they also did not possess basic skill to apply the acquired knowledge to the related situation as well.

The next factor is the financial attitude. The survey conducted by the Bank of Thailand in the recent 2016 year found that the majority of Thai people have a sound attitude toward saving. This implied that most of Thai people valued the significance of saving more than that of spending. Hence, the financial literacy that should be promoted includes comparing data before each purchasing, solving the shortage of cash flow. This survey also found that the grassroots level decided to make an informal loan rather than asking from the formal institutes. Some made a loan from sources where minimum repayment was low rather than from that demanding minimum high repayment, even though the former asked for higher interest rate than the latter ones. Or some even made a loan without any purposes, and deposited that amount of loan in saving account with lower interest rate (than that of the loan rate). This survey also clearly underscored the lack of financial literacy of those people with low income or so-called a vulnerable group. As a result, they then did not equip with basic analysis skill, cannot make a logical decision, and have no positive attitude toward saving. Consequently, we thus witnessed the increase of household debt as well as those problems related to informal debt.

The last factor was about the financial behavior. The survey by the Bank of Thailand in 2013 showed the inefficiency of financial behavior of most Thai people, and the most inefficient one was a student group. While being unable to generate income by themselves, the students were under the influence of consumerism that leads them to unwise financial behavior. In 2012, the Bank of Thailand has established the Financial Consumer Protection Center (FCC) with the aim to help people getting better on financial behavior and be able to efficiently manage their personal finance. Besides, the Securities and Exchange Commission (SEC) in collaboration

with the private sector also helped promoting the financial literacy by providing knowledge with the expectation to improve the people's financial behavior such as creating the campaign on this issue, building up positive attitude and awareness more on benefit of making household account.

Some studies in the past also mentioned the education level as a factor affecting each person's financial literacy, for example the study by Tamini et.al, (2009) that noted gender, level of income, age, and education level were all factors contributing to the level of financial literacy. The survey by the Bank of Thailand in 2013 found that each person's education level was related to the financial literacy; one with low education and income level produced a lower score on financial literacy than other groups (Bank of Thailand, 2013). Same as research conducted in other countries, mostly classified education level into several layers in order to clearly observe the different result generated by each education level. The results from these studies found that those with lower than bachelor degree possessed a low level of financial literacy especially calculation skill. This conclusion aligned with the result from a survey in American and many other countries by Atkinson and Messy, 2011; Bayer, Bernheim and Scholz, 2009; Christelis, Jappelli and Padula 2010; Lusardi and Mitchell 2007, 2011. The Study by Lusardi (2012) provided the relationship between the level of financial literacy and education level that those with higher education level would be more aware of the significance of financial literacy, and led them to earn more income. Thus, for this study, we try to analyze how evaluation of financial literacy affects the people's quality of life.

3. Research Methodology

This is basically an empirical study based on both interviewing the target group individually and utilizing the questionnaires. The secondary data are collected through journals, conference proceedings, newspapers, doctoral theses, and informal interviews with the knowledge workers in the organizations where the study is carried out. The method adopted for designing and developing the survey instrument is metaanalysis of literature. The questionnaire is used to collect both qualitative and quantitative data through open-ended and close-ended questions. The questionnaire format, used for evaluating the level of financial literacy and covered the financial attitude, financial practice and financial knowledge, was derived from the survey on financial literacy conducted by the OECD and The Bank of Thailand. However, those questions asking about the attitude and questions involving calculation were adjusted to be in line with the context for Thai people. The questions used to evaluate the quality of life were constructed with the reference to those 26 questions of WHOQOL-BREF-THAI covering physical, emotional, social, and environmental aspects. In this study, PLS-SEM with SmartPLS 3.0 (Christian, 2012) was applied for analyzing since the main objective was to investigate which factors of financial literacy, among three of them, most effectively enhance the level of financial literacy.

The survey finally had a total number of 1,310 people answering the questionnaires; the majority was female (70.46%), single (56.95%), with a bachelor degree (50.76%). The distribution of the respondents in each age interval was unequal. In addition, it was found that most of the respondents had a saving (61.53%), and no debt (55.80%). And a large number of the respondents (74.81%) did not have credit cards (See Table 1 and Figure 1).

Table 1 Characteristics for survey respondents

		No. of Sample	%
Gender	Male	387	29.54
	Female	923	70.46
Status	Single	746	56.95
	Married	495	37.79
	Divorse	62	4.73
	Not specific	7	0.53
Age	15-19	371	28.32
	20-29	292	22.28
	30-39	176	13.44
	40-49	233	17.79
	50-59	140	10.69
	60-69	98	7.48
Education	Primary School	263	20.08
	Secondary School	264	20.15
	Diploma	83	6.33
	Bachaler Degree	665	50.76
	Master Degree	23	1.76
	Not specific	12	0.92
		1,310	100.00

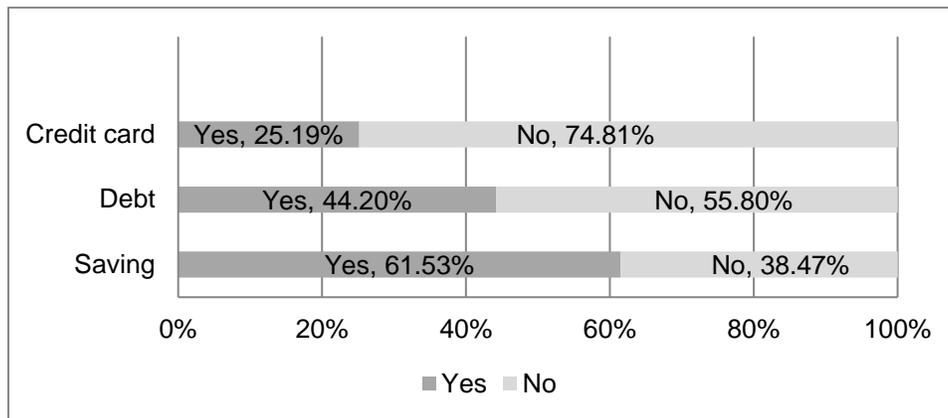

Figure 1 Financial status for survey respondents

As for the level of literacy, it was found that more than half of the respondents (69.54%) recognized the information related to the credit bureau, but also more than half (60.08%) did not know anything about the Deposit Protection Agency. This is definitely the challenging task for the government and is also inconsistent with the knowledge about personal investment. Most of the population did not have investment knowledge as shown in the percentage of correct answer of only 31.53 percent, while the rest 68.47 percent did not have knowledge on investment (44.73% answered incorrectly, and another 23.74 did not know the answer.) In spite of this, most of the respondents could answer the questions about risk and return investment; about 74.43 percent gave correct answer. And the majority of the respondents could well recognize that the good investment must be diversified in the form of various assets (68.86%). On knowledge about inflation, more than half of the respondents (66.48%) understood the meaning of inflation; however they could not apply this knowledge for the daily practice. This is very clear when we consider the percentage of respondents answering the question about the linkage between inflation and the consumer's purchasing power and the percentage of correct answer was decrease (54.20%). In case of advanced financial knowledge about inflation, those that could provide the correct answer got even lesser (only 47.48%). This implied that most people possessed only the basic knowledge on finance (such as the meaning of the terminology) but they could not bring what they've known for the usage in their real life; or the knowledge that each possess still could not be adapted into an efficient practice.

Table 2 Summary statistics on the answer to the financial knowledge

		No. of Sample	%
Credit Bureau	Know	911	69.54
	Do not Know	399	30.46
Deposit Protection Agency	Know	523	39.92
	Do not Know	787	60.08
Diversification	Correct	902	68.86
	Not correct	111	8.47
	Do not know	297	22.67
Investment	Correct	413	31.53
	Not correct	586	44.73
	Do not know	311	23.74
Risk & Return	Correct	975	74.43
	Not correct	164	12.52
	Do not know	171	13.05
Inflation (Fundamental)	Correct	871	66.49
	Not correct	210	16.03
	Do not know	229	17.48
Inflation (Purchasing Power)	Correct	710	54.20
	Not correct	328	25.04
	Do not know	272	20.76
Inflation (Applied-Calculate)	Correct	622	47.48
	Not correct	412	31.45
	Do not know	276	21.07
		1,310	100.00

4. Results of the Study

4.1 The First-Order Constructs Measurement Model

To be an accepted model of measurement, the confirmatory factor analysis had to be considered: considering its loading if it was more than .708 and its statistical significance at the minimum of .05. From our study, the loading value of the indicator of the latent variable K (Knowledge), P (Practice), and QoL (Quality of life) were between 0.757 and 0.843, between 0.851 and 0.884, and between 0.846 and 0.878 respectively, while the statistical significance of all 3 indicators was 0.01. Thus, the indicators utilized in this study were accepted with confidence. As for the analysis of confidential level within the model, it must be considered from

the composite reliability of latent variables, in case the value was more than 0.7 then that model for measurement could be accepted. From this study, it was found that the the composite reliability of latent variables K (Knowledge), P (Practice) , and QoL (Quality of life) were 0.7814, 0.8591, and 0.9225 respectively. Thus, each indicator could be the representative of the latent variable. Figure 2 showed that the financial literacy positively influenced the quality of life with the influential coefficient equaled 0.408, the T-statistic value equaled 7.287, and the level of statistical significance at 0.01. The latent variable of financial literacy could 16.6 percent forecast the latent variable of quality of life.

The analysis of convergent validity in a model of measurement was considered from the average deviation of the constructs derived from the average variance extracted. In order to have a convergent validity, the average deviation value must be at least 0.05. From this study, it was found that the average deviation of the constructs derived from the average variance extracted K (Knowledge) , P (Practice) , and Q (Quality of life) equaled 0.6419, 0.7531, and 0.7484 respectively. These 3 values were each higher than the criteria and implied that the model of measurement was similar validity. As for the analysis of discriminant, the model of measurement could be accepted with the classification validity when the square root value of the average deviation of the constructs derived from the average variance extracted diagonally was higher than that value of correlation between the latent variables (values shown in the Table 4). From the result of the study, it was found that the all square root values of the average deviation of the constructs derived from the average variance extracted were higher than the value of correlation between the latent variable in both column and row (see also Table 4). This implied that the model of measurement proved the classification validity.

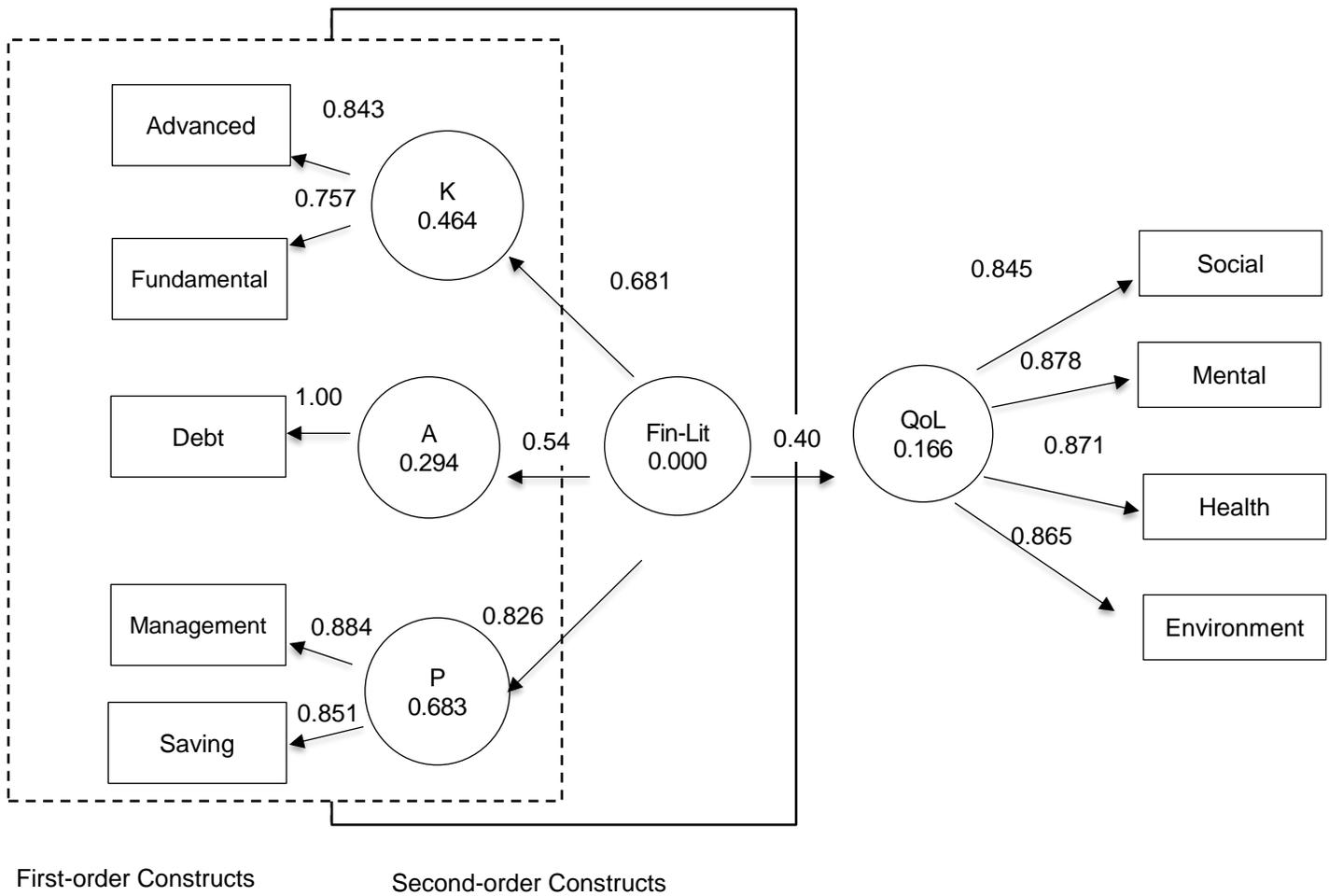

Figure 2 Final Structural Equation Model in First and Second-Order Constructs

Table 3 The Analysis of the Reliability of the First-Order Correlations of Constructs

Construct	CR	AVE	Cross construct correlation		
			K	P	QoL
K	0.781	0.642	0.801		
P	0.859	0.753	0.268	0.868	
QoL	0.923	0.748	0.171	0.412	0.865

4.2 The Second-Order Constructs Measurement Model

The confirmatory factor analysis revealed that the loading value of indicator for the latent variable Fin-Lit (Financial Literacy) was between 0.542 – 0.826 with the statistical significance of 0.01 in all indicators. Thus, it could be confidentially accepted that the indicators used in this study were relevant for analyzing the value of internal confidence. It was also found that the total value of the confidence of the latenet variable Fin-Lit equaled 0.7520, it thus could be accepted that each indicator could be used as a representative of the hidden variable.

Table 4 The Analysis of the Reliability of the Second-Order Correlations of Constructs

Construct	CR	AVE	Cross construct correlation	
			FIN-LIT	QoL
FIN-LIT	0.752	0.383	0.619	
QoL			0.408	0.865

The analysis of convergent validity found that the average variance of the constructs extracted from the composition of latent variable Fin-Lit equaled 0.3831. This was lower than the criteria and implied that the measurement model lack of discriminant validity. However, the model of measurement used in this study was proved as the discriminant validity since the square root values of the average variance extracted from the composition of all latent variables were higher than the cross constructs correlation between the latent variables in both column and row (consider the result study in Table 4).

4.3 The Robustness Check for the Quality of Measurement Model of Latent Variables

The analysis of reliability of the indicator found that the indicator’s loading value of the latent variable K (Knowledge), P (Practice), and QoL (Quality of Life) were each higher than 0.708 with the statistical significance of 0.01. The indicators used in this study thus could be

confidentially accepted. As for the analysis of the composite reliability, the study result was also consistent; it was found that the total confidential of the latent variables K (Knowledge), P (Practice), and QoL (Quality of Life) was each more than 0.7. It was thus acceptable for each indicator to be a representative of the latent variable.

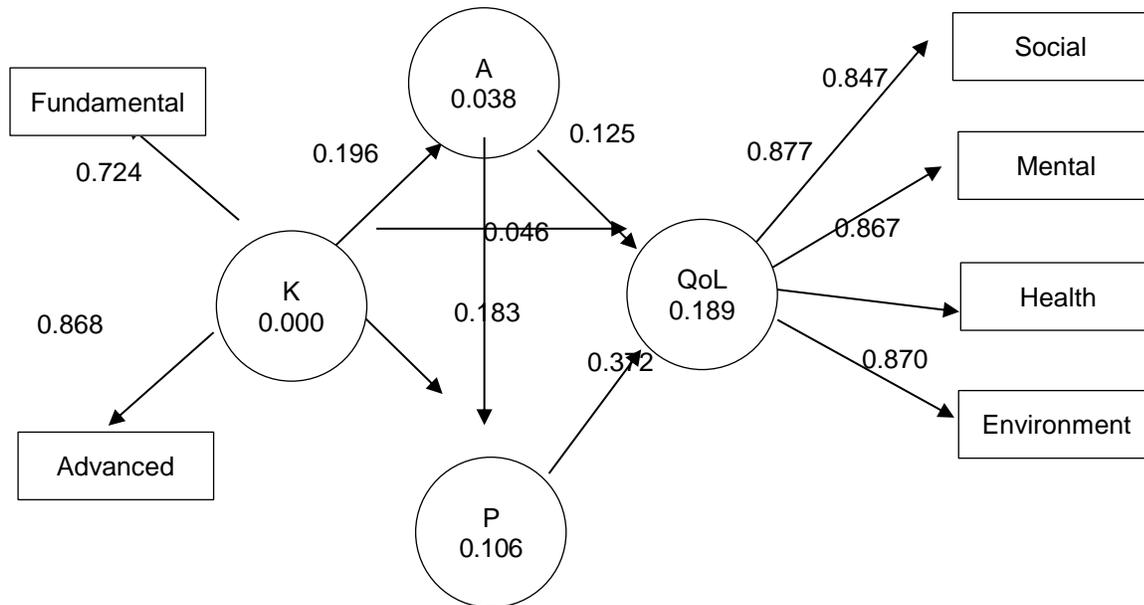

Figure 3 Structural Equation Model in Financial Literacy and quality of life

Table 5 The Analysis of Reliability in the Robustness Check Constructs

Construc	CR	AVE	Cross construct correlation		
			K	P	QoL
K	0.779	0.639	0.800		
P	0.886	0.752	0.273	0.867	
QoL	0.923	0.749	0.172	0.414	0.865

The analysis of convergent validity found that the average variance of the indicator extracted from the composition of latent variable K (Knowledge), P (Practice), and QoL (Quality of Life) were all higher than the criteria of 0.5. This implied that the model of measurement was convergent validity and the model made from this study was also discriminant validity as well. Consider the study result in Table 6; it was found that the square root values of the average variance of the indicator extracted from the composition of all latent variables were higher than the correlation between the latent variable in both column and row.

Table 6 The Analysis of Composite Reliability and Convergent Validity

Construct/Item	Loading		CR		AVE	
	Post	Pre	Post	Pre	Post	Pre
Knowledge			0.781	0.779	0.642	0.639
K1 Basic Knowledge	0.753	0.724				
K2 Applied Knowledge	0.847	0.868				
Attitude						
A1 Attitude toward Being in	1.000	1.000				
Practice			0.859	0.886	0.753	0.752
P1 Saving Practice	0.851	0.834				
P2 Financial Management	0.884	0.898				
Quality of life			0.923	0.923	0.748	0.749
Q1 Society	0.845	0.847				
Q2 Mentality	0.878	0.877				
Q3 Health	0.872	0.867				
Q4 Environment	0.865	0.870				

Table 7 Test of the Research Hypothesis

		Direct / Total Effect	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	Standard Error (STERR)	T-Statistics (O/STERR)	Conclusion
K	→ QoL	DE	0.046	0.051	0.055	0.055	0.828	Not Support
		TE	0.172	0.184	0.057	0.057	3.004 ***	Support
K	→ A	DE	0.196	0.210	0.059	0.059	3.302 ***	Support
		TE	0.196	0.210	0.059	0.059	3.302 ***	Support
K	→ P	DE	0.237	0.249	0.056	0.056	4.209 ***	Support
		TE	0.273	0.287	0.054	0.054	5.027 ***	Support
A	→ QoL	DE	0.125	0.127	0.052	0.052	2.396 ***	Support
		TE	0.193	0.194	0.054	0.054	3.586 ***	Support
A	→ P	DE	0.183	0.180	0.052	0.052	3.505 ***	Support
		TE	0.183	0.180	0.052	0.052	3.505 ***	Support
P	→ QoL	DE	0.372	0.373	0.059	0.059	6.342 ***	Support
		TE	0.372	0.373	0.059	0.059	6.342 ***	Support

Note: Standard errors reported in parentheses; *** $\rho < 0.01$, ** $\rho < 0.05$, * $\rho < 0.1$

TE = Total Effect, DE = Direct Effect

Table 6 and Table 7 showed the result of testing hypothesis in the form of partial least square equation model. It was found that the financial knowledge had positively direct influence on financial attitude as well as financial practice with statistic significance. This also implied that the financial knowledge had a positive total influence on financial practice as well as the quality of life with statistic significance. The financial attitude had positively direct influence on financial practice as well as the quality of life with statistic significance. As a result, the financial attitude thus had a positive total influence on the quality of life with statistic significance as well as the financial practice had a positive total influence on the quality of life with statistic significance. The latent variable of financial knowledge (K) could 3.8 percent forecasted the latent variable of financial attitude (A). The latent variable of financial knowledge (K) together with the latent variable of financial attitude (A) could 10.6 percent forecasted the

latent variable of financial practice (P). And finally, the latent variable of financial knowledge (K), with the latent variable of financial attitude (A), and the latent variable of financial practice (P) could 18.9 percent forecasted the latent variable of the quality of life.

5. Conclusions and Discussion

This study aimed to analyze how level of financial literacy help enhancing of quality of life by considering three key factors of financial literacy namely the knowledge, the attitude and the practice, and in case the government or the policy maker wish to improve the people's quality of life, which factor they should focus on. Fail to manage their finance well, Thai people's quality of life are facing with vulnerable condition - increasing debt but decreasing income. It is believed that the financial literacy is an essential skill needed to elevate the status and develop the people's quality of life, and also help protecting them from becoming the victim of those financial crooks/tricks. Hence, one key strategy of many countries including Thailand was to equip their people in financial literacy with the expectation for the people's sustainable quality of life. This study chose Trang Province as a case study by applying questionnaires and one-on-one interviewing method to collect data. The questionnaire, totally 1,310 in number collected from the respondents, was divided into two main parts, one for evaluating the financial literacy and another one for evaluating the quality of life. The first part of the questionnaire was developed from those questionnaires created by the Bank of Thailand so our final result could be used to compare with that of previous criteria. However, some questions were revised to be more clear and inclusive such as question used for evaluating the financial attitude; while that of the Bank of Thailand asked only one question (whether spending or saving that brings one more happiness), this study has added 21 more questions covering three aspects of finance (saving, debt, financial management) to evaluate the financial attitude. Besides, questions related to

financial knowledge were also classified into basic knowledge and applied knowledge in order to investigate the factors that people in Trang Province were still lack of/ not good at.

The result of this study was consistent with that of those in the past; the increasing in level of financial literacy leads to the improving in quality of life. The application of KAP Theory for analyzing the relationship of those three factors, we thus see that only financial knowledge and understanding were not sufficient to improve a person's level of financial literacy, that is to say he/she needs to have a correct financial practice. The factor that mostly helped improving the level of financial literacy and later elevating the people's quality of life was a financial practice. Thus, the people's level of financial skill could be improved once his/her financial practice has been changed into a good direction: well thought before each spending, keep saving and further making investment, well allocate the finance and control the spending budget, and making the household account. Considering the relationship between the financial practice, the financial knowledge and the financial attitude, it was found that people will have a good financial practice once he/she has been well equipped with financial knowledge. This implied that the incorrect financial knowledge could not lead people to have a good financial practice. To educate people on finance is definitely what the government and the private sector should do. However, the provision of financial knowledge would not be efficient enough to improve one's financial practice that would elevate his/her level of financial literacy, unless that person's financial attitude has been correctly transformed. The change in one's financial attitude is a result of his/her collected experience and belief. Consequently, the government or government agency need to be aware that the level of financial literacy could be successfully enhanced if the provision of financial knowledge could help a person thoroughly understand the issue, corporate

it with his/ her belief and past experience, and finally change his/ her financial practice accordingly.

Result from interviewing the sample group in Trang Province found that those who have experienced suffering or even haunting from financial problem or have a strong believe in strictly financial principle would possess a positive financial attitude and carefully spend the money. As a result, people with such a background would be most likely practice well on financial management. Another significant finding was that despite low income and low education level, but if a person gets the right financial attitude (high level of financial attitude), he/she would have the right financial practice and high financial literacy, and consequently a better quality of life. While some groups of people have a high education level and well basic knowledge on finance, but with unhealthy spending, accumulating debt to the point that deteriorates the ability to spend, his/her living standard then would decline as a result of liquidity shortage. This study confirmed that a higher financial knowledge does not help people get better financial attitude. However, a well financial attitude could lead a person to struggle for financial knowledge, and finally behave well on financial practice and get the better quality of life. In order to equip the people with financial knowledge so that he/she could cope with the economic and social dynamic, the government agency should not only provide the financial knowledge, but must set expectation that once a person well understand the financial knowledge, he/she should correctly change his/ her attitude to the point that he/ she change his/ her financial practice accordingly. Hence, both public and private agency should set the target to develop the financial literacy by creating financial attitude – help the people well understand the benefit of a good financial literacy. This would be a significant foundation for elevating the quality of life of the

people and society, and lead Thailand to transform from a labor-driven economy to a knowledge-driven economy. Consequently, the country's economy would be stable and sustainable.

References

- Agnew, J. R., Bateman, H., & Thorp, S. (2012). "Financial Literacy and Retirement Planning in Australian."
- Almenberg, J., Dreber, A. 2011. "Gender, financial literacy and stock market participation." Stockholm School of Economics Working Paper.
- Almenberg, J., & Säve-Söderbergh, J. (2011). "Financial literacy and retirement planning in Sweden." *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 585-598.
- Arrondel, L., Debbich, M., & Savignac, F. (2012). "Stockholding and Financial Literacy: New Results from a French Survey."
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2011). "Assessing financial literacy in 12 countries: an OECD/INFE international pilot exercise." *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 657-665.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD*.
- Bank of Thailand. (2013). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand* (in Thai).
<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf>
- Bayer, P. J., Bernheim, B. D., & Scholz, J. K. (2009). "The effects of financial education in the workplace: Evidence from a survey of employers." *Economic Inquiry*, 47(4): 605-624.
- Becker, W. E. (1975). Determinants of the United States currency demand deposit ratio. *The Journal of Finance*, 30(1): 57-74.
- Beckmann, E. (2013). "Financial literacy and household savings in Romania." *Numeracy*, 6(2): 9.
- Behrman, Jere R., Olivia S. Mitchell, Cindy Soo, and David Bravo. 2010. "Financial Literacy, Schooling, and Wealth Accumulation." National Bureau of Economic Research Working Paper Series No. 16452 (October).
- Bucher-Koenen, T., & Lusardi, A. (2011). "Financial literacy and retirement planning in Germany." *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 565-584.

- Bumcrot, C., Lin, J., & Lusardi, A. (2013). "The geography of financial literacy." *Numeracy*, 6(2): 2.
- Chatterjee, J. S., Bhanot, A., Frank, L. B., Murphy, S. T., & Power, G. (2009). "The importance of interpersonal discussion and self-efficacy in knowledge, attitude, and practice models." *International Journal of Communication*.
- Chiteji, N. S., & Stafford, F. P. (1999). "Portfolio choices of parents and their children as young adults: Asset accumulation by African-American families." *The American Economic Review*, 89(2): 377-380.
- Christelis, D., Jappelli, T., & Padula, M. (2010). "Cognitive abilities and portfolio choice." *European Economic Review*, 54(1): 18-38.
- Christian, Sven & Alexander. (2012). Program Smart PLS Version: 2.0. M3. (online). Available: <http://www.smartpls.de>
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). "Prices or knowledge? What drives demand for financial services in emerging markets?" *The journal of finance*, 66(6): 1933-1967.
- De Mel, S., McKenzie, D., & Woodruff, C. (2011). "Getting credit to high return micro entrepreneurs: The results of an information intervention." *The World Bank Economic Review*, 25(3): 456-485.
- Fornero, Elsa, and Chiara Monticone. 2011. "Financial Literacy and Pension Plan Participation in Italy." CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies, Turin (Italy), March.
- Hassan Al-Tamimi, H. A., & Anood Bin Kalli, A. (2009). "Financial literacy and investment decisions of UAE investors." *The Journal of Risk Finance*, 10(5): 500-516.
- Hastings, Justine S., and Olivia S. Mitchell. 2011. "How Financial Literacy and Impatience Shape Retirement Wealth and Investment Behaviors." National Bureau of Economic Research Working Paper Series No. 16740 (January).
- Jappelli, T., & Padula, M. (2013). "Investment in financial literacy and saving

- decisions.” *Journal of Banking & Finance*, 37(8): 2779-2792.
- Josh Zumbrun (2015). “Press Release: The U.S. May Be the World’s Richest Country, But It Ranks 14th in Financial Literacy.” *The Wall Street Journal*, Nov, 2015.
- Klapper, L., & Panos, G. A. (2011). “Financial literacy and retirement planning: the Russian case.” *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 599-618.
- Klapper, L., Lusardi, A., & Van Oudheusden, P. (2015). Financial Literacy Around the World. *Standard & Poor’s Ratings Services Global Financial Literacy Survey.*, Access mode: http://media.mhfi.com/documents/2015-Finlit_paper_17_F3_SINGLES.pdf.
- Lusardi, A. (2008a). *Financial literacy: an essential tool for informed consumer choice?* (No. w14084). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. (2008b). *Household saving behavior: The role of financial literacy, information, and financial education programs* (No. w13824). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. (2012). *Numeracy, financial literacy, and financial decision-making* (No. w17821). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education. *Business economics*, 42(1): 35-44.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2011). “Financial literacy around the world: An overview.” *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04): 497-508
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). “Financial literacy and retirement planning in the United States.” *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 509-525.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2014). “The economic importance of financial literacy: Theory and Evidence.” *Journal of Economic Literature*, 52, 1: 5 – 44.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2010). “Financial literacy among the young.” *Journal of consumer Affairs*, 44(2): 358-380.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2009). *Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness* (No. w14808). National Bureau of Economic Research.

- Lusardi, A., & Scheresberg, C. D. B. (2013). *Financial literacy and high-cost borrowing in the United States* (No. w18969). National Bureau of Economic Research.
- MasterCard Worldwide. (2011). *How Well Do Women Know Their Money: Financial Literacy Across Asia/ Pacific, Middle East, and Africa*
- Matta, S., Bhalla, S., Singh, D., Rasania, S. K., & Singh, S. (2006). "Knowledge, attitude and practice (KAP) on dengue fever: a hospital based study." *Indian Journal of Community Medicine, 31*(3): 185-186.
- Monica Straniero (2015). "Press Release: Financial inclusion to help reduce poverty." Vita International, December 2015.
- National Income of Thailand. The report in Thai Economic Performance from Office of the Nation Economic and Social Development Board.
http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=3636&filename=index
- OECD. (2005). *Improving financial literacy: Analysis of issues and policies*. Paris, France.
- OECD. (2013). *Financial Literacy Framework, PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy*. OECD Publishing: 144 – 164.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2002). *Economic Development Plan National Society for the Ninth Issue 9 (2002 - 2006)*. Bangkok: Prime Minister's Office. (in Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *Economic Development Plan National Society for the Ninth Issue 10 (2007 - 2011)*. Bangkok: Prime Minister's Office. (in Thai)
- Pandian, J. D., Santosh, D., Kumar, T. S., Sarma, P. S., & Radhakrishnan, K. (2006). "High school students' knowledge, attitude, and practice with respect to epilepsy in Kerala, southern India." *Epilepsy & Behavior, 9*(3): 492-497.
- Remund, D. (2010). "Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an

- increasingly complex economy.” *The Journal of Consumer Affairs*, 44, 2: 276–295.
- Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2007). *Financial literacy and stock market participation* (No. w13565). National Bureau of Economic Research.
- Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). “Financial literacy and stock market participation.” *Journal of Financial Economics*, 101(2): 449-472.
- Rooij, M. C., Lusardi, A., & Alessie, R. J. (2012). “Financial literacy, retirement planning and household wealth.” *The Economic Journal*, 122 (560): 449-478.
- Romney DM, Brown RI, Fry PS. *Improving the quality of life: Prescriptions for change*. Soc Indic Res 1994; 45: 165-71.
- Schwartz, N. E. (1975). “Nutritional knowledge, attitudes, and practices of high school graduates.” *Journal of the American Dietetic Association*, 66(1): 28-31.
- Sekita, S. (2011). “Financial literacy and retirement planning in Japan.” *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4): 637-656.
- Singh, K. K., Bloom, S. S., & Tsui, A. O. (1998). “Husbands' reproductive health knowledge, attitudes, and behavior in Uttar Pradesh, India.” *Studies in family planning*: 388-399.
- Singh, U. (2014). Financial literacy and financial stability are two aspects of efficient economy. *Journal of Finance, Accounting and management*, 5(2), 59.
- Social and Quality of Life Database System. (2015). Database Development and Social Indicators (in Thai). <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=63>
- The World Bank (2013). “Press Release: Financial Inclusion plays vital role in reduction of poverty, inequality and stimulation of job creation.” May 29, 2013.
- Valente, T. W., Paredes, P., & Poppe, P. R. (1998). “Matching the message to the process the relative ordering of knowledge, attitudes, and practices in behavior change research.” *Human communication research*, 24(3): 366 - 385.
- Van Rooij, M. C., Lusardi, A., & Alessie, R. J. (2011). “Financial literacy and retirement planning in the Netherlands.” *Journal of Economic Psychology*, 32(4): 593-608.

Wisakorn Kiriwan. (2014). Financial Literacy Measurement and the capital market participation.

Faculty of Economic Development. National Institute of Development Administration. Scholarship Paper from the Capital Market Research Institute, the Stock Exchange of Thailand. (in Thai) Retrieve from https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1470741961947.pdf

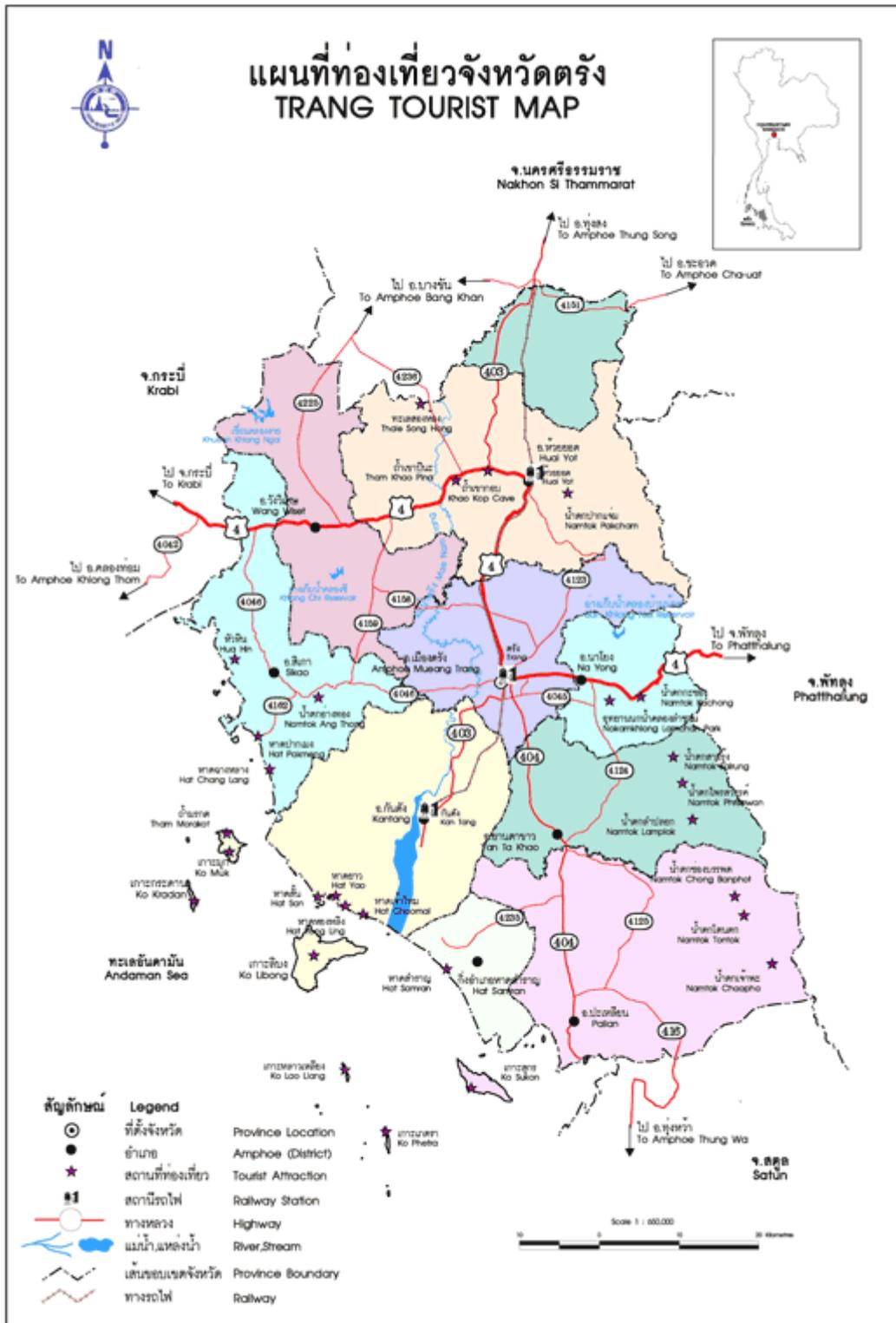
Yoong, J. (2011). "Can behavioural economics be used to make financial education more effective?" *Improving Financial Education Efficiency*: 65-101.

Zhan L. *Quality of life: Conceptual and measurement issues*. J Adv Nurs 1992; 17(7): 795-800.

ตารางที่ ก 1 แสดง จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามหมวดอายุ เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2558

อำเภอ/ อายุ	จำนวน	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
รวมทุกอำเภอ	420,954	48,014	48,809	48,680	50,573	50,487	49,345	46,804	44,102	34,140
อำเภอเมืองตรัง	100,621	11,526	11,406	10,813	11,434	11,760	11,809	11,427	11,259	9,187
อำเภอกันตัง	46,034	6,893	6,978	6,670	7,112	7,133	3,393	3,027	2,715	2,113
อำเภอย่านตาขาว	42,060	4,804	4,689	4,737	5,167	5,309	4,903	4,596	4,407	3,448
อำเภอปะเหลียน	44,314	4,934	5,246	5,365	5,416	5,261	5,310	4,821	4,511	3,450
อำเภอสิเกา	24,821	2,908	2,864	3,029	3,161	2,949	2,899	2,850	2,517	1,644
อำเภอห้วยยอด	62,997	6,613	7,275	7,478	7,664	7,344	7,324	7,094	6,729	5,549
อำเภอวังวิเศษ	28,883	3,387	3,417	3,582	3,398	3,431	3,312	3,296	3,078	1,982
อำเภอนาโยง	29,196	3,332	3,285	3,327	3,476	3,547	3,384	3,328	3,197	2,320
อำเภอรษฎา	19,348	2,196	2,292	2,363	2,354	2,369	2,322	2,145	1,861	1,446
อำเภอหาดสำราญ	10,895	1,421	1,357	1,316	1,391	1,384	1,230	1,046	1,012	708

ที่มา <http://www.trangzone.com/map.php>

ภาพที่ ก 1 : แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

ที่มา: http://www.holidaythai.com/trang_map_detail_82.htm

ภาพที่ ก 2 : แผนที่จังหวัดตรังและอาณาเขตติดต่อด้านจังหวัดต่าง ๆ
 ที่มา: <https://sites.google.com/site/damdamtour/phi-samvththi-thangkar-reiyn>

ประวัติโดยย่อจังหวัดตรัง

จังหวัดตรังอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เลี้ยงชายฝั่งทะเลตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย ยาวตลอดแนวเขตจังหวัดถึง 119 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4,917.519 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,088,399.375 ไร่ จำนวนประชากรของจังหวัดตรัง ปี 2559 มีทั้งสิ้น 641,684 คน เป็นชาย 314,211 คน หญิง 327,473 คน เฉลี่ยทั้งจังหวัด 130.5 คน/ตารางกิโลเมตร อัตราการเพิ่มของประชากร ร้อยละ 0.1 จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน ปี พ.ศ. 2558 จังหวัดตรังมีมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ตามราคาประจำปี 60,124 ล้านบาท มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (Per Capita GPP) 96,801 บาท เมื่อพิจารณาด้านสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด คือ สาขาการเกษตร การล่าสัตว์และการป่าไม้ ซึ่งมีมูลค่าจำนวน 14,156 ล้านบาท จังหวัดตรังมีอาณาเขตติดต่อด้านจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ทิศใต้ จดอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และช่องมะละกา มหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออก จดอำเภอควนขนุน อำเภอศรีนครินทร์ และ

อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง (มีเทือกเขาบรรทัดกั้นอาณาเขต)

ทิศตะวันตก จดอำเภอคลองท่อม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตรังประกอบด้วย 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) เทศบาล มี 22 เทศบาล (ประกอบด้วยเทศบาลนคร มี 1 แห่ง คือ เทศบาลนครตรัง, เทศบาลเมือง มี 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองกันตัง, เทศบาลตำบล มี 20 แห่ง) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 77 แห่ง นอกจากนี้ จังหวัดตรังยังแบ่งขอบเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 99 ตำบล และ 723 หมู่บ้าน 22 เทศบาล ประกอบด้วยอำเภอต่างๆ ดังนี้

1. อำเภอเมืองตรัง มีพื้นที่ 533.873 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ จดอำเภอย่านตาขาว

ทิศตะวันออก จดอำเภอนาโยง

ทิศตะวันตก จดอำเภอกันตังและอำเภอสิเกา

2. อำเภอกันตัง มีพื้นที่ 609.635 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอเมืองตรังและอำเภอสิเกา

ทิศใต้ จดมหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออก จดอำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียนและอำเภอหาดสำราญ

ทิศตะวันตก จดอำเภอสิเกาและมหาสมุทรอินเดีย

3. อำเภอปะเหลียน มีพื้นที่ 973.130 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอย่านตาขาว

ทิศใต้ จดอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และมหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออก จดเทือกเขาบรรทัด อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันตก จดอำเภอกันตัง อำเภอหาดสำราญ และมหาสมุทรอินเดีย

4. **อำเภอย่านตาขาว** มีพื้นที่ 431.057 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอเมืองตรังและอำเภอนาโยง
 ทิศใต้ จดอำเภอปะเหลียน
 ทิศตะวันออก จดอำเภอกงหรา และเทือกเขาบรรทัดอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง
 ทิศตะวันตก จดอำเภอกันตัง
5. **อำเภอสิเกา** มีพื้นที่ 523.983 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรังและอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่
 ทิศใต้ จดอำเภอกันตัง
 ทิศตะวันออก จดอำเภอวังวิเศษและอำเภอเมืองตรัง
 ทิศตะวันตก จดมหาสมุทรอินเดีย
6. **อำเภอห้วยยอด** มีพื้นที่ 747.274 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอรัษฎา จังหวัดตรัง และอำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ทิศใต้ จดอำเภอเมืองตรัง และอำเภอวังวิเศษ
 ทิศตะวันออก จดอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันตก จดอำเภอวังวิเศษ
7. **อำเภอวังวิเศษ** มีพื้นที่ 477.125 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่
 ทิศใต้ จดอำเภอเมืองตรัง และอำเภอสิเกา
 ทิศตะวันออก จดอำเภอห้วยยอด
 ทิศตะวันตก จดอำเภอสิเกา
8. **อำเภอนาโยง** มีพื้นที่ 165.017 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
 ทิศใต้ จดอำเภอย่านตาขาว
 ทิศตะวันออก จดอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
 ทิศตะวันตก จดอำเภอเมืองตรัง
9. **อำเภอรัษฎา** มีพื้นที่ 232.425 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ทิศใต้ จดอำเภอห้วยยอด
 ทิศตะวันออก จดอำเภอทุ่งสง และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันตก จดอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
10. **อำเภอหาดสำราญ** มีพื้นที่ 224.000 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
 ทิศเหนือ จดอำเภอกันตัง และอำเภอปะเหลียน
 ทิศใต้ จดมหาสมุทรอินเดีย
 ทิศตะวันออก จดอำเภอปะเหลียน
 ทิศตะวันตก จดมหาสมุทรอินเดีย

ข้อมูลทางสถิติจังหวัดตรัง

ตาราง 10.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค และจังหวัด ณ ราคาประจำปี พ.ศ. 2558						
Gross Regional Product and Gross Provincial Product at Current Market Prices: 2015						
ภาค/จังหวัด		ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค และจังหวัด (ล้านบาท)	ประชากร (1,000 คน)	ผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดต่อคน (บาท)	การเรียงลำดับผลิตภัณฑ์ มวลรวมจังหวัดต่อคน	
					ภาค	ประเทศ
ภาคใต้	จังหวัด	1,199,314	9,157	123,684		
	นครศรีธรรมราช	138,737	1,514	91,648	9	38
	กระบี่	80,900	372	271,685	2	12
	พังงา	47,337	267	177,350	4	18
	ภูเก็ต	164,099	535	306,779	1	9
	สุราษฎร์ธานี	191,177	1,041	183,584	3	17
	ระนอง	23,250	254	91,452	10	40
	ชุมพร	73,616	485	151,835	6	21
	สงขลา	234,911	1,530	153,505	5	20
	สตูล	31,335	280	125,051	7	26
	ตรัง	60,124	621	96,801	8	36
	พัทลุง	30,451	503	60,497	13	62
	ปัตตานี	45,801	625	73,338	12	53
	ยะลา	39,898	444	89,875	11	42
	นราธิวาส	37,678	686	54,922	14	73

หมายเหตุ : ข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลเบื้องต้น

Note: Data is preliminary.

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

Source: Office of the National Economic and Social
Development Board

ตาราง 10.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2554 - 2558					
Gross Provincial Product at Current Market Prices by Economic Activities: 2011 - 2015					
(ล้านบาท Million Baht)					
สาขาการผลิต	2554	2555	2556	2557	2558
ภาคเกษตร	42,648	29,858	26,784	22,805	19,119
เกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้	37,095	24,192	21,862	17,796	14,156
การประมง	5,553	5,666	4,922	5,009	4,962
ภาคนอกเกษตร	43,287	40,911	40,933	40,873	41,006
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	131	192	237	205	299
อุตสาหกรรม	11,239	9,359	9,300	8,684	8,448
การไฟฟ้า แก๊ส และการประปา	853	905	1,116	1,210	1,001
การก่อสร้าง	1,707	1,904	1,778	1,936	2,138
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน	11,178	8,551	7,530	7,299	7,375
โรงแรมและภัตตาคาร	616	794	874	898	1,089
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม	3,370	3,284	3,446	4,266	4,080
ตัวกลางทางการเงิน	2,332	2,626	3,410	3,783	3,993
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	2,428	2,605	2,632	1,916	1,985
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ	2,917	3,325	2,987	2,444	2,581
การศึกษา	4,223	4,904	4,953	5,485	4,977
การบริการด้านสุขภาพ และสังคม	1,729	1,851	1,966	2,043	2,295
การให้บริการชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ	514	559	587	592	692
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	50	52	117	112	51
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	85,935	70,769	67,717	63,678	60,124
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคน (บาท)	142,345	116,354	110,518	103,220	96,801
ประชากร (1,000 คน)	604	608	613	617	621

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตาราง 8.1 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย และขนาดของครัวเรือน พ.ศ. 2559	
Table Average Monthly Expenditure per Household by Expenditure Group and Household Size: 2016	
ประเภทของค่าใช้จ่าย	เฉลี่ยต่อครัวเรือน
ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อเดือน	18,599
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	15,759
อาหารและเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์)	6,301
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	205
ยาสูบ หมาก ยานัตถุ์ และอื่นๆ	110
ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งบ้านและเครื่องใช้	2,850
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	508
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	496
เวชภัณฑ์ และค่าตรวจรักษาพยาบาล	245
การเดินทาง และการสื่อสาร	4,367
การศึกษา	328
การบันเทิง การอ่านและกิจกรรมทางศาสนา	223
การจัดงานพิธีในโอกาสพิเศษ	126
ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค	2,840

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2559 จังหวัด ตรัง สำนักงานสถิติแห่งชาติ

Source: The 2016 Household Socio-economic Survey, Trang Province, National Statistical Office

ตาราง 7.5 รายได้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2550				
AVERAGE MONTHLY INCOME AND EXPENDITURE PER HOUSEHOLD AND AMOUNT OF DEBT PER HOUSEHOLD BY SOCIO - ECONOMIC CLASS: 2007				
สถานะทางเศรษฐกิจสังคม 2550	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน	หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	อัตราร้อยละของค่าใช้จ่ายต่อรายได้
ครัวเรือนทั้งสิ้น	23,650	19,149	178,839	81.0
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน	24,956	20,292	155,680	81.3
ส่วนใหญ่เช่าที่ดิน / ทำฟรี	41,289	14,083	72,307	34.1
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร	28,998	21,117	195,155	72.8
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และผู้บริหาร	38,802	31,849	601,895	82.1
คนงานเกษตร	12,771	11,310	58,087	88.6
คนงานทั่วไป	10,912	10,766	71,962	98.7
เสมียนพนักงาน พนักงานขาย และให้บริการ	19,924	19,985	159,576	100.3
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	21,934	16,040	62,933	73.1
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	16,045	14,495	81,549	90.3
สถานะทางเศรษฐกิจสังคม 2554				
ครัวเรือนทั้งสิ้น	36,245	22,687	154,678	62.6
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน	48,055	27,823	227,658	57.9
ส่วนใหญ่เช่าที่ดิน / ทำฟรี ^{1/}	-	-	-	-
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร	63,359	27,257	214,740	43.0
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และผู้บริหาร	53,655	41,337	585,745	77.0
คนงานเกษตร	19,218	18,055	73,275	93.9
คนงานทั่วไป	11,490	15,834	28,873	137.8
เสมียนพนักงาน พนักงานขาย และให้บริการ	21,964	18,277	55,424	83.2
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	16,238	14,513	23,706	89.4
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	16,454	12,843	18,238	78.1

สถานะทางเศรษฐกิจสังคม 2556				
ครัวเรือนทั้งสิ้น	33,270	20,922	160,207	62.9
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน	25,469	25,019	197,717	98.2
ส่วนใหญ่เช่าที่ดิน / ทำฟรี	-	-	-	-
ประมง, ป่าไม้, ล่าสัตว์, หาของป่า บริการทางการเกษตร	78995	23627	234010	29.9
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร				
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และ นักบริหาร	47,402	34,362	348,845	72.5
คนงานเกษตร	12,489	11,830	44,038	94.7
คนงานทั่วไป	11,361	9,732	13,618	85.7
เสมียนพนักงาน พนักงานขาย และ ให้บริการ	20,814	17,102	87,422	82.2
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	21,148	15,510	16,883	73.3
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	18,658	17,094	112,299	91.6
สถานะทางเศรษฐกิจสังคม 2558				
ครัวเรือนทั้งสิ้น	23,309	19,795	263,558	84.9
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน	21,257	20,158	240,446	94.8
ส่วนใหญ่เช่าที่ดิน / ทำฟรี	-	-	-	-
ประมง, ป่าไม้, ล่าสัตว์, หาของป่า บริการ ทางการเกษตร	12,289	12,985	120,615	105.7
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร				
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร	41,052	36,473	493,047	88.8
คนงานเกษตร	14,428	13,064	140,436	90.5
คนงานทั่วไป	15,846	16,089	35,597	101.5
เสมียนพนักงาน พนักงานขาย และให้บริการ	22,093	18,211	105,904	82.4
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	16,982	15,728	66,357	92.6
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	15,713	14,642	215,155	93.2

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย
(Informed Consent Form)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย /นาง /นางสาว).....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย ในโครงการวิจัยเรื่อง ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง โดยข้าพเจ้าได้อ่านเอกสารคำอธิบายโครงการวิจัยและ /หรือได้รับฟังคำอธิบายจาก..... (ชื่อผู้สัมภาษณ์) และได้รับทราบถึง รายละเอียดของโครงการวิจัยเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์และระยะเวลาที่ทำการวิจัย ขั้นตอนและวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์ ผล ประโยชน์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับ และข้าพเจ้ายินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย โดยให้นำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยนั้นแต่จะไม่เผยแพร่ ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ข้าพเจ้า สามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบและไม่เสียสิทธิใด ๆ ที่ข้าพเจ้าจะได้รับต่อไปในอนาคต

หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย สามารถติดต่อกับ อาจารย์ ดร.ตลิตา อมรเหมานนท์ ได้ที่ คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง หมายเลขโทรศัพท์ 075-201-835 (ในเวลาราชการ) และ (มือถือ 099-261-9451) ได้ตลอด 24 ชั่วโมง รวมถึงสามารถขอรับคำปรึกษา/แจ้งเรื่อง/ร้องเรียน ได้ที่ คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง หมายเลขโทรศัพท์ 075-201-835

ข้าพเจ้า เข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการ

ลายมือชื่อผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลายมือชื่อผู้อธิบาย/ ผู้ขอความยินยอม

.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

**แบบเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
สำหรับโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ**

1. ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ)

ภาษาไทย ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง

ภาษาอังกฤษ The Effect of Financial Literacy on Level of Life Quality: The Case of Trang Province

2. หัวหน้าโครงการวิจัย หน่วยงาน (ไทย และอังกฤษ) โทรศัพท์ e-mail และหน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย

อาจารย์ ดร.ดาลินา อมรเหมานนท์

คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

หมายเลขโทรศัพท์ 075-201-835

dalina.a@psu.ac.th

3. ผู้ร่วมโครงการวิจัย หน่วยงาน (ไทยและอังกฤษ) โทรศัพท์ e-mail และหน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย

ประชากรที่อาศัยในจังหวัดตรังทั้ง 9 อำเภอ

4. สรุปย่อโครงร่างวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดตรัง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลและเก็บแบบสอบถาม การวัดทักษะทางการเงินของบุคคลใช้แบบสอบถามที่อ้างอิงตามแบบสำรวจทักษะทางการเงินของ OECD ที่ครอบคลุมทั้งด้านทัศนคติทางการเงิน, พฤติกรรมทางการเงิน และความรู้ทางการเงิน ซึ่งคำถามเชิงทัศนคติและคำถามประเภทคิดคำนวณได้มีการปรับปรุงให้เข้ากับบริบทของคนไทย ส่วนคำถามที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตอ้างอิงตาม WHOQOL-BREF-THAI แบบ 26 ข้อคำถาม ที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย, จิตใจ, ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้จะสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิตของประชากร เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการเผยแพร่ทักษะทางการเงินเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดตรัง

5. ประเภทของการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัย (ทำเครื่องหมาย และอาจอธิบายเพิ่มเติมได้)

Experiment/Quasi-experiment study ระบุ.....

Descriptive study ระบุ.....

Survey study ระบุ

อื่นๆ ระบุ

6. การศึกษานี้เป็น **Multicenter study** หรือมีลักษณะเป็นชุดโครงการ (ทำเครื่องหมาย)

ไม่ใช่ ใช่

7. การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญระเบียบวิธีวิจัย (Research methodologist)

a) ผู้เชี่ยวชาญระเบียบวิธีวิจัย ไม่ปรึกษา ปรึกษา

ชื่อ.....ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย.....

ลายมือชื่อ.....

8. รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (Procedure) (ทำเครื่องหมาย)

a) การนำเครื่องมือหรือสารที่ใช้ทดสอบเข้าไปในร่างกาย

ไม่มี

มี ได้แก่ (เช่น ใส่สายสวน สายให้อาหาร/ สารที่ใช้ทดสอบ ระบุส่วนของร่างกายที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาที่ใช้ ความถี่)

b) การตรวจ/การปฏิบัติการ มีการใช้เครื่องมือที่ไม่รุกรานเข้าไปในร่างกาย (Non-invasive procedure)

ไม่มี

มี ได้แก่ (เช่น เอกซเรย์ ECG EEG วัดความดันเลือด ระบุส่วนของร่างกายที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาที่ใช้ ความถี่)

9. มีการเก็บสิ่งส่งตรวจจากร่างกายอาสาสมัคร (เช่น เลือด ปัสสาวะ เหงื่อ) (ทำเครื่องหมาย)

ไม่มี

มี ระบุว่าเป็นอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ความถี่ของการเก็บ ส่งตรวจที่ใด มีแผนเก็บไว้ใช้ในอนาคตหรือทำลายอย่างไร

10. มีการใช้เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์/แบบวัดผล/แบบประเมินผล หรือไม่

ไม่มี

มี ระบุ รายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือดังกล่าว

การวัดทักษะทางการเงินของบุคคลใช้แบบสอบถามที่อ้างอิงตามแบบสำรวจทักษะทางการเงินของ OECD ที่ครอบคลุมทั้งด้านทัศนคติทางการเงิน, พฤติกรรมทางการเงิน และความรู้ทางการเงินซึ่งคำถามเชิงทัศนคติและคำถามประเภทคิดคำนวณได้มีการปรับปรุงให้เข้ากับบริบทของคนไทย ส่วนคำถามที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตอ้างอิงตาม WHOQOL-BREF-THAI แบบ 26 ข้อคำถามที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

11. วิธีการทดลอง/การตรวจ/ขั้นตอนปฏิบัติที่ใช้ในการวิจัย และทางเลือกอื่น ๆ ของอาสาสมัคร

ขณะที่ท่านตอบแบบสอบถาม (หรือให้สัมภาษณ์) หากท่านรู้สึกไม่สบายใจที่จะตอบคำถามบางข้อ ท่านสามารถข้ามข้อคำถามนั้นไปได้ หรืออาจจะหยุดการทำแบบสอบถาม (หรือสัมภาษณ์) ได้ทุกเมื่อ

12. ผลกระทบที่อาจเกิดแก่อาสาสมัครวิจัย (Risk and discomfort)

ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสำรวจในครั้งนี้เป็นความลับและผลการศึกษาที่ได้นำไปใช้เพื่อการศึกษาและวิจัยเท่านั้น

13. ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมของโครงการนี้ (เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นประโยชน์อย่างไรบ้าง)

ผลการศึกษางานวิจัยนี้จะสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับคุณภาพชีวิตของประชากร เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการเผยแพร่ทักษะทางการเงินเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดตรังต่อไป

14. อาสาสมัครในโครงการวิจัย

ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก จำนวน 1,000 คน คิดจากจำนวนประชากรทั้งหมด คือ จำนวนประชากรวัยทำงาน (อายุระหว่าง 15 – 59 ปี) ที่อยู่ในจังหวัดตรังจำนวน 466,446 คน (จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในไตรมาส 3 ปี พ.ศ. 2558)

15. การใช้อาสาสมัครกลุ่มเปราะบาง (ไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างอิสระ) (ทำเครื่องหมาย)

- ไม่มี
- มีอาสาสมัครกลุ่มเปราะบาง (ทำเครื่องหมาย หน้าข้อที่เกี่ยวข้อง เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ทารก เด็ก (<18 ปี)
 - ผู้สูงอายุ (> 60 ปี)
 - หญิงตั้งครรภ์
 - ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง หรือเป็นโรคที่ไม่มีทางรักษาหายขาด
 - ผู้บกพร่องทางสติปัญญา โรคทางจิตประสาท
 - ผู้ต้องขัง แรงงานต่างด้าว ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เช่น ยากจน ชนกลุ่มน้อย ไม่รู้หนังสือ
 - นักเรียน/นักศึกษา ผู้ได้บังคับบัญชา ลูกจ้าง
 - ผู้ที่ไม่สามารถให้ความยินยอมด้วยตนเองอื่นๆ เช่น ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤติ
 - อื่นๆ ระบุ.....

หากมีอาสาสมัครเปราะบาง อธิบายความจำเป็นที่ต้องใช้อาสาสมัครกลุ่มนี้

16. วิธีการที่จะเข้าถึงประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ระบุรายละเอียดของวิธีการเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการ เช่น ติดป้ายประชาสัมพันธ์ ลงสื่อ สิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือ ขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (ต้องแนบเอกสารที่จะใช้มาด้วย)

17. ค่าตอบแทนหรือรางวัลแก่อาสาสมัคร (Incentive) ถ้ามี กรุณาให้ตัวเลขหรือรายละเอียด

ไม่มี

18. การชดเชยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมวิจัย (Compensation)

ไม่มี

19. ลักษณะการให้ความยินยอมของอาสาสมัคร (ทำเครื่องหมาย เพียงข้อเดียว)

- เป็นลายลักษณ์อักษร (แนบเอกสารชี้แจงอาสาสมัครและเอกสารขอคำยินยอมมาด้วย)
- โดยวาจา (ขอ waiver of documentation)
- โดยวาจาในเบื้องต้นและตามด้วยการลงลายมือชื่อในภายหลัง (แนบเอกสารชี้แจงและขอคำยินยอมมาด้วย)
- ขอยกเว้นกระบวนการขอความยินยอม (waiver of consenting process)

(หมายเหตุ กรณีที่ไม่ขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร นักวิจัยต้องชี้แจงเหตุผล โดยแนบ แบบเสนอขอรับพิจารณาขออนุญาตขอยกเว้นการขอความยินยอมจากอาสาสมัคร (Waiver of consent) มาประกอบด้วย)

20. รายละเอียดกระบวนการขอความยินยอม (consenting process)

กระบวนการเชิญชวนและขอความยินยอมจากอาสาสมัครอย่างละเอียด (เช่น จะประชาสัมพันธ์อย่างไร ใครเป็นผู้ให้ข้อมูล และใครเป็นผู้ขอคำยินยอม สถานที่ ระยะเวลาที่ใช้ มีการใช้ตัวแทนโดยชอบธรรมอาสาสมัครหรือไม่ ผู้วิจัยจะลดความเกรงใจของอาสาสมัครอย่างไร)

ชี้แจงผู้ตอบแบบสอบถามก่อนการสัมภาษณ์ถึงวัตถุประสงค์ ที่มาของงานวิจัยนี้ พร้อมอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ที่มีระบุไว้ใน เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย อย่างครบถ้วนรวมถึงให้เอกสารฉบับดังกล่าวกับผู้สัมภาษณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจ

21. โครงการเกี่ยวข้องกับการทดสอบ “ยาแผนปัจจุบัน” หรือไม่ (ทำเครื่องหมาย)

- ไม่เกี่ยวข้อง
- เกี่ยวข้อง (ให้ระบุชื่อ ยาวิจัย พร้อมรายละเอียดต่อไปน้สำหรับยาแต่ละตัว)

22. โครงการเกี่ยวข้องกับการทดสอบ “เครื่องมือแพทย์” หรือไม่ (ทำเครื่องหมาย)

- ไม่เกี่ยวข้อง
- เกี่ยวข้อง ระบุชื่อเครื่องมือทางการแพทย์ พร้อมรายละเอียด ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

23. โครงการเกี่ยวข้องกับการทดสอบ “ยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ” หรือไม่ (ทำเครื่องหมาย)

- ไม่เกี่ยวข้อง
- เกี่ยวข้อง

24. งบประมาณทั้งหมดของโครงการวิจัย (แสดงรายละเอียดในรูปแบบตาราง)

รายการ	จำนวน
1. หมวดค่าตอบแทน ค่าตอบแทน หัวหน้าโครงการระดับอาจารย์ (เดือนละ 13,000 × 12 เดือน)	156,000
2. หมวดค่าวัสดุ ค่าวัสดุและอุปกรณ์สำนักงาน เช่น หมึกพิมพ์ กระดาษ สมุดจด ปากกา และอื่นๆ ค่าหนังสือ/ตำรา ประกอบการทำวิจัย	6,000 3,600
3. หมวดค่าใช้จ่ายและอื่น ๆ ค่าเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของฝ่ายวิชาการ สกว. ค่าใช้จ่ายในการนำเสนอผลงานวิจัย ค่าสำเนาเอกสาร ค่าโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต ค่าจัดทำรูปเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ค่าเดินทางเพื่อเก็บตัวอย่างในพื้นที่ ในการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ค่าจัดทำเอกสารเผยแพร่โครงการ ค่าจ้างผู้สัมภาษณ์พร้อมเก็บแบบสอบถาม ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ถอดเทปอัดเสียง พิมพ์ดีด ชุกราก ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	10,000 10,000 10,000 6,000 10,000 30,000 8,000 45,200 4,000 1,200
รวมงบประมาณโครงการ	300,000

25. แหล่งทุน/ผู้สนับสนุนโครงการ (ระบุทุกแหล่งที่นักวิจัยขอทุน หรือได้รับอนุมัติทุน)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการทำวิจัย

26. ระยะเวลาดำเนินการ

คาดว่าจะเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูล เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2560 เสร็จสิ้นเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2560 คาดว่าจะใช้ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

27. ความเกี่ยวข้องระหว่างผู้วิจัยหลัก กับผู้สนับสนุนภาคเอกชนใน 3 ปีที่ผ่านมา

(ขอให้ตอบด้วยความสัตย์จริง)

- โครงการนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากภาคเอกชน
- นักวิจัยไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สนับสนุนภาคเอกชน (นอกเหนือจากรับค่าตอบแทนการทำวิจัย)
- ได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายจากหน่วยงานของผู้สนับสนุนภาคเอกชน ซึ่งแจ้งรายละเอียด.....
- ได้รับการสนับสนุนจากผู้สนับสนุนภาคเอกชน ไปประชุมวิชาการหรืออบรม ในประเทศ

- ได้รับการสนับสนุนจากผู้สนับสนุนภาคเอกชน ไปประชุมวิชาการหรืออบรม ต่างประเทศ
- ถือครองหุ้นของหน่วยงานผู้สนับสนุนภาคเอกชน ซึ่งแจ้งรายละเอียด จำนวนหุ้นและมูลค่า
- เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ยาหรือเครื่องมือแพทย์
- เป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานผู้สนับสนุนภาคเอกชน ได้รับเงินเดือนหรือค่าที่ปรึกษา..... บาท/เดือน
- อื่นๆ ระบุ.....

28. ภาระงานวิจัยของผู้วิจัยหลัก

- a) ปัจจุบัน ผู้วิจัยหลักมีจำนวนโครงการวิจัยภายใต้การดูแล (ไม่รวมโครงการนี้) จำนวน...0 โครงการ ดังนี้
- 1) โครงการ จำนวนอาสาสมัครที่กำลังอยู่ในความดูแล ราย
 - 2) โครงการ จำนวนอาสาสมัครที่กำลังอยู่ในความดูแล ราย
 - 3) โครงการ จำนวนอาสาสมัครที่กำลังอยู่ในความดูแล ราย
- รวม จำนวนอาสาสมัครที่กำลังอยู่ในความดูแล ราย
- b) ผู้วิจัยจะบริหารจัดการโครงการเหล่านี้อย่างไร โดยไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่ออาสาสมัคร หรืองานประจำอื่นๆ

29. ประสบการณ์ด้านจริยธรรมการวิจัยของนักวิจัยหลักและผู้ร่วมวิจัย (ต้องอบรม ทุก 2 ปี) **

(ICH-GCP (ทดสอบยา), Human Subject Protection Course, CITI (PSU), NIH, NIDA)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเคยผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัย ดังนี้ (ระบุเป็นรายบุคคลและแนบหลักฐานซึ่งยังไม่หมดอายุ)

1. ชื่อผู้วิจัย.....หลักสูตรการอบรม..... วันที่
2. ชื่อผู้วิจัย.....หลักสูตรการอบรม..... วันที่
3. ชื่อผู้วิจัย.....หลักสูตรการอบรม..... วันที่

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นความจริง และข้าพเจ้าเข้าใจความหมายโดยชัดเจนทุกประการ

ลงชื่อ.....

(อาจารย์ ดร.ดลิตา อมร همانนท์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา หลีกภัย)

คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

วันที่

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง โทร 51749

ที่...../..... วันที่.....

เรื่อง ขอรับพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์ ประเภทโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ

เรียน ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำหรับโครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ

ข้าพเจ้า อาจารย์ ดร.ดลิตา อมร همانนท์ สังกัด คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ขอเสนอโครงการวิจัยเรื่อง ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร ภูมิศึกษาจังหวัดตรัง เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้แนบเอกสารประกอบการพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. หลักฐานการลงทะเบียนในฐานข้อมูล PRPM	1 ชุด
2. แบบเสนอขอรับพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	3 ชุด
3. เอกสารขอคำยินยอม (Consent form)	3 ชุด
4. แบบสอบถามที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูล	3 ชุด
5. หนังสือสัญญาฉบับทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่	3 ชุด
6. แผ่นซีดีหรือดีวีดี บรรจุข้อมูลตั้งแต่ข้อที่ 1-5	1 แผ่น

ลงชื่อ.....

(อาจารย์ ดร.ดลิตา อมร همانนท์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา หลีกภัย)

คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง โทร 51749

ที่...../..... วันที่.....

เรื่อง ขอรับพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์ ประเภทโครงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์

เรียน ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ข้าพเจ้า อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์ สังกัด คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ขอเสนอโครงการวิจัยเรื่อง ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้แนบเอกสารประกอบการพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. หลักฐานการลงทะเบียนในฐานข้อมูล PRPM	1 ชุด
2. แบบเสนอขอรับพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	3 ชุด
3. เอกสารขอคำยินยอม (Consent form)	3 ชุด
4. แบบสอบถามที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูล	3 ชุด
5. หนังสือสัญญารับทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่	3 ชุด
6. แผ่นซีดีหรือดีวีดี บรรจุข้อมูลตั้งแต่ข้อที่ 1-5	1 แผ่น

ลงชื่อ.....

(อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา หลีกภัย)

คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก สกว.

1. ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ (ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อวารสาร ปี เล่มที่ เลขที่ และ หน้า) หรือผลงานตามที่คาดไว้ในสัญญาโครงการ
2. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - เชิงพาณิชย์ (มีการนำไปผลิต/ขาย/ก่อให้เกิดรายได้ หรือมีการนำไปประยุกต์ใช้โดยภาคธุรกิจ/บุคคลทั่วไป)
 - เชิงนโยบาย (มีการกำหนดนโยบายอิงงานวิจัย/เกิดมาตรการใหม่/เปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับ หรือวิธีทำงาน)
 - เชิงสาธารณะ (มีเครือข่ายความร่วมมือ/สร้างกระแสความสนใจในวงกว้าง)
 - เชิงวิชาการ (มีการพัฒนาการเรียนการสอน/สร้างนักวิจัยใหม่)
3. อื่นๆ (เช่น ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศ การเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ หนังสือ การจดสิทธิบัตร)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง โทร 51834

ที่ มอ 995/7297

วันที่ 11 กันยายน 2560

เรื่อง ขออนุมัติจัดโครงการอบรมให้ความรู้ทักษะทางการเงิน

เรียน คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

ตามที่ข้าพเจ้า อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์ ได้รับทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของ อาจารย์รุ่นใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2560 จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ในโครงการทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรใน จังหวัดตรังนั้น เพื่อเป็นการบูรณาการเรียนการสอนในรายวิชาการบริหารความมั่งคั่งส่วนบุคคล (Personal Wealth Management) รหัสวิชา 942-300 กับงานวิจัยในโครงการดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าจึงขอดำเนินการจัดโครงการอบรมให้ความรู้ทักษะทางการเงินจำนวน 2 โครงการ คือ

1. Financial Literacy for Teens ตอน วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน
โดยธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้
2. Financial Literacy in Daily-Life ตอน สลากออมสินการออมสำหรับคนชอบเสี่ยง
โดยธนาคารออมสิน สาขาตรัง

มีกำหนดจัดโครงการในวันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม 2560 เวลา 09.00 – 16.00 น. ณ ห้อง L2211 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง โดยไม่เบิกค่าใช้จ่ายกับทางมหาวิทยาลัยฯ แต่ใช้สิทธิ์การเบิกจ่ายให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแทน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและอนุมัติด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

(อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์)
อาจารย์คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ

โครงการ “Financial Literacy for Teens”
ตอน วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน
โดยธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้

1. ชื่อโครงการ

โครงการ “ Financial Literacy for Teens” ตอน วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน
โดยธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้

2. ที่มาและความสำคัญของโครงการ

การสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ในปี 2556 ที่จัดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่าคนไทยมีทักษะทางการเงินค่อนข้างต่ำ คือ คนไทยมีทักษะทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 58.67 ซึ่งการสำรวจดังกล่าว แบ่งการสำรวจออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ คือ ความรู้ทางการเงิน ทักษะคิดทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน จากการศึกษาพบว่าคนไทยส่วนใหญ่มีคะแนนด้านความรู้ทางการเงินที่ต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ นั่นคือคะแนนด้านความรู้ทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 46.25 คะแนนด้านพฤติกรรมทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 65.56 และคะแนนด้านทักษะคิดทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 66 โดยคะแนนด้านพฤติกรรมและทักษะคิดทางการเงินได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 60 และ 64 ตามลำดับ นั้นแสดงว่าคนไทยส่วนใหญ่ขาดความรู้ทางการเงิน โดยผลการศึกษาชี้ว่าการให้ความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี และควรเน้นส่งเสริมด้านความรู้ทางการเงินเป็นสำคัญ รวมถึงในเอกสารรายงานโครงการคนไทยก้าวไกลใส่ใจการเงิน 2558 ของสถาบันคีนันแห่งเอเชีย ที่พบว่าประชากรกลุ่มเสี่ยงที่มีความรู้เรื่องการเงินต่ำ 3 กลุ่มหลักประกอบไปด้วย กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อย และกลุ่มเกษตรกร โดยผลการศึกษาดังกล่าวสรุปว่ามากกว่าร้อยละ 40 ของนักเรียนนักศึกษานั้นมีความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ ไม่ใช่เพราะเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอนไม่เพียงพอ แต่เป็นเพราะขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ทางการเงินที่จะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้กับกลุ่มนักเรียนนักศึกษามากขึ้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีภารกิจที่จะช่วยส่งเสริมให้ความรู้กับนักเรียนนักศึกษาทั้งยังเป็นการสร้างวินัยทางการเงินที่ดี โครงการ “Financial Literacy for Teens ตอน วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน” ที่มีการให้ความรู้โดยวิทยากรจากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ นี้ ได้สร้างการบูรณาการความรู้ในรายวิชาการบริหารความมั่งคั่งส่วนบุคคล (Personal Wealth Management) เข้าด้วยกัน ซึ่งความรู้ความเข้าใจที่ได้จากโครงการ และรายวิชาจะเป็นก้าวแรกที่สำคัญที่จะช่วยให้นักเรียน นักศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของทักษะทางการเงิน เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติทางการเงินที่ดี อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้องต่อไป

3. ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ทรงประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีทัศนคติในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความพร้อมเข้าสู่ตลาดงาน เป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม มีจิตสาธารณะและภูมิใจกับความเป็นสงขลานครินทร์และความเป็นไทย

กลยุทธ์ที่ 3 จัดการการบ่มเพาะนักศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาการและพัฒนาระบบกิจกรรมนักศึกษาให้นักศึกษาสามารถสะท้อนภาวะผู้นำทักษะชีวิต ตามคุณลักษณะบัณฑิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

4. วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้รับความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารการเงิน เพื่อก่อให้เกิดวินัยทางการเงินที่ดี

5. วิธีดำเนินงาน

1. วางแผนการดำเนินงาน โดยการเรียนเชิญวิทยากรจาก ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ โดยเป็นวิทยากรมืออาชีพที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษในการให้ความรู้ทางการบริหารการเงิน
2. ขออนุมัติโครงการ
3. จัดเตรียมสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องสามารถรองรับเฉพาะผู้รับฟังการสัมมนาได้ประมาณ 317 คน
4. จัดเตรียมเอกสารประกอบการบรรยาย ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมฟังการสัมมนา
5. จัดโครงการบริการวิชาการ ภายใต้หัวข้อ “Financial Literacy for Teens” ตอน วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน
6. จัดทำรายงานพร้อมสรุปผลโครงการ

6. ระยะเวลาการดำเนินงาน

วันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เวลา 09.00 – 12.00 น.

7. สถานที่ดำเนินการ

ห้อง L2211 อาคารเรียนรวม 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

8. กลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน วิชา การบริหารความมั่งคั่งส่วนบุคคล จำนวน 317 คน

9. งบประมาณ

ไม่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจาก ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ หมายเหตุ ขอสนับสนุนของที่ระลึก จากมหาวิทยาลัยฯ เพื่อมอบแก่วิทยากร จำนวน 1 ชิ้น

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักศึกษามีภูมิคุ้มกันทางการเงินที่เข้มแข็งและมีความรู้ทั้งในเรื่องการบริหารการเงิน การบริหารจัดการหนี้ และภัยทางการเงิน รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลดีต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

11. แนวทางการประเมินหรือการติดตามผลโครงการ

ให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจที่ได้จากการจัดโครงการ

12. อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ

อาจารย์ ดร.ดลิตา อมรเหมานนท์	-	ผู้รับผิดชอบโครงการ
อาจารย์ ผศ.ดร.สุวิทย์ ศรีไหม	-	ที่ปรึกษาโครงการ
อาจารย์ จิรวัดน์ สินไชย	-	ที่ปรึกษาโครงการ

โครงการ “Financial Literacy in Daily-Life”

ตอน สลากออมสิน

โดยธนาคารออมสิน สาขาตรัง

1. ชื่อโครงการ

โครงการ “Financial Literacy in Daily-Life” ตอน สลากออมสิน การออมสำหรับคนชอบเสี่ยง
โดยธนาคารออมสิน สาขาตรัง

2. ที่มาและความสำคัญของโครงการ

การให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการเสริมสร้างทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) สำหรับบุคคลทุกคนไม่จำกัดระดับการศึกษา รายได้ หรือแม้กระทั่งอายุ รวมไปถึงถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมือง หรือชนบทก็ตาม การมีความรู้ทางการเงินมิได้หมายความว่าเพียงการมีความรู้ทางการเงินเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เพื่อการสร้างมั่นคงในชีวิต โดยที่ทักษะด้านการเงิน (Financial Literacy) ที่กล่าวถึงนี้ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้านคือ ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) โดยรวมถือว่าองค์ประกอบทุกด้านมีความสำคัญเท่าๆกัน แต่ต้องประกอบด้านความรู้ทางการเงิน ถือเป็นองค์ประกอบแรกที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นก่อน เพื่อส่งเสริมผลักดันให้เกิดองค์ประกอบด้านอื่นๆตามมา ดังเช่นทฤษฎี KAP Theory (Knowledge- Attitude- Practice Theory) ที่ระบุว่าเมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้หนึ่ง ย่อมทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น อันจะก่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกตามมา ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษามากขึ้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้มีความร่วมมือกับธนาคารออมสิน สำนักงานสาขาตรัง ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินในระดับที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินให้ดีขึ้น โดยเป็นการจัดบรรยายให้นักเรียนเป้าหมายได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และรูปแบบการออมเงิน เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมต่อไป

3. ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ทรงประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีทัศนคติในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความพร้อมเข้าสู่ตลาดงาน เป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม มีจิตสาธารณะและภูมิใจกับความเป็นสงขลานครินทร์และความเป็นไทย

กลยุทธ์ที่ 3 จัดการการบ่มเพาะนักศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาการและพัฒนาระบบกิจกรรมนักศึกษาให้นักศึกษาสามารถสะท้อนภาวะผู้นำทักษะชีวิต ตามคุณลักษณะบัณฑิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

4. วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้รับความรู้เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และรูปแบบการออมเงิน เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม

5. วิธีดำเนินงาน

1. วางแผนการดำเนินงาน โดยการเรียนรู้เชิงวิทยากรจากธนาคารออมสิน สำนักงานสาขาตรัง
2. ขออนุมัติโครงการ
3. จัดเตรียมสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องสามารถรองรับเฉพาะผู้รับฟังการสัมมนาได้ประมาณ 317 คน
4. จัดเตรียมเอกสารประกอบการบรรยาย ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมฟังการสัมมนา
5. จัดโครงการบริการวิชาการ ภายใต้หัวข้อ “Financial Literacy in Daily-Life” ตอน สลากออมสิน การออมสำหรับคนชอบเสี่ยง โดยธนาคารออมสิน สาขาตรัง
6. จัดทำรายงานพร้อมสรุปผลโครงการ

6. ระยะเวลาการดำเนินงาน

วันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เวลา 13.00 – 16.00 น.

7. สถานที่ดำเนินการ

ห้อง L2211 อาคารเรียนรวม 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

8. กลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน วิชา การบริหารความมั่งคั่งส่วนบุคคล จำนวน 317 คน

9. งบประมาณ

ไม่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจาก ธนาคารออมสิน สำนักงานสาขาตรัง
หมายเหตุ ขอสนับสนุนของที่ระลึก จากมหาวิทยาลัยฯ เพื่อมอบแก่วิทยากร จำนวน 1 ชิ้น

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักศึกษามีภูมิคุ้มกันทางการเงินที่เข้มแข็งและมีความรู้ ทั้งในเรื่องการบริหารการเงิน พฤติกรรมการออม การบริหารจัดการหนี้ รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลดีต่อตนเองครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

11. แนวทางการประเมินหรือการติดตามผลโครงการ

ให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจที่ได้จากการจัดโครงการ

12. อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ

อาจารย์ ดร.ดลينا อมรเหมานนท์	–	ผู้รับผิดชอบโครงการ
อาจารย์ ผศ.ดร.สุวิทย์ ศรีโหม	–	ที่ปรึกษาโครงการ
อาจารย์ จิรวัดณ์ สินไชย	–	ที่ปรึกษาโครงการ

การบูรณาการการเรียนการสอนกับงานวิจัย
กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน
ด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Teaching)

ธนาคารแห่งประเทศไทย

FINANCIAL LITERACY FOR TEENS

ทักษะการเงินสำหรับวัยรุ่น

ตอน

วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน

โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้

วันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม 2560

09.00 - 12.00 น. ห้อง L2211

อาคารเรียนรวม 2

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

SATURDAY

21.10.2017

ธนาคารออมสิน
Government Savings Bank of Thailand

© 2017 Juliet Lina all rights reserved.

S
A
T
U
R
D
A
Y
21
10
2017

FINANCIAL LITERACY IN DAILY-LIFE

ทักษะการเงินในชีวิตประจำวัน

ตอน สลากออมสิน

โดย ธนาคารออมสิน สาขาตรัง

วันเสาร์ ที่ 21 ตุลาคม 2560

13.00 - 16.00 น. ห้อง L2211

อาคารเรียนรวม 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่าย

FINANCIAL LITERACY FOR TEENS

ทักษะการเงินสำหรับวัยรุ่น

ตอน
วัยรุ่นไทย มีวินัยการเงิน
โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้

วันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม 2560
09.00 - 12.00 น. ห้อง L2211

อาคารเรียนรวม 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

FREE
ไม่มีค่าใช้จ่าย

www.moe.go.th

FINANCIAL LITERACY IN DAILY-LIFE

ทักษะการเงินในชีวิตประจำวัน

ตอน สลากออมสิน

โดย ธนาคารออมสิน สาขาตรง

วันเสาร์ ที่ 21 ตุลาคม 2560

13.00 - 16.00 น. ห้อง L2211

อาคารเรียนรวม 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่าย

SATURDAY
21
10
2017

